

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

KADIN DAYANIŞMA MERKEZİ Rehberi

Destekleriyle

KADIN DANIŞMA MERKEZİ REHBERİ

“Danışma Merkezlerinden Dayanışma Ağlarına: Yerel Kadın Örgütleri için Kapasite Güçlendirme Modeli Projesi” kapsamında Kadın Danışma Merkezi Eğitim Modülü hazırlanmıştır. Modül; Kadın Danışma Merkezi Rehberi, Uygulama Yönergesi ve Sunumlardan oluşmaktadır. Kadın Danışma Merkezi Rehberi, Kadın Dayanışma Vakfı’nın 2015 ve 2020 yılları arasında basılan Kadın Danışma Merkezi İşleyişi kitapları temel alınarak, yeniden gözden geçirilip güncellenmesi ile oluşturulmuştur.

Temmuz 2026 Ankara

Destekleriyle

KADIN DANIşMA MERKEZİ REHBERİ

Kadın Dayanışma Vakfı

Mithatpaşa Caddesi No: 61/12 Kızılay/Ankara

0312 430 40 05 – 0312 432 07 82

Hazırlayan: Ebru Hanbay akır

Katkıda Bulunanlar: Büşra Kıratlı, Nihan Damarlı

Bu kitap, “Danışma Merkezlerinden Dayanışma Ağlarına: Yerel Kadın Örgütleri için Kapasite Güçlendirme Modeli Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Kaynak göstermek kaydıyla yararlanılabilir, Kadın Dayanışma Vakfı’nın izni olmadan, kısmen de olsa, fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

Bu yayın, Sivil Toplum için Destek Vakfı, Bir Adım Var Vakfı ve Türkiye Mozaik Foundation işbirliğiyle hayata geçirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Fonu desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğinden yalnızca Kadın Dayanışma Vakfı sorumlu olup, herhangi bir şekilde destekçi kurumların görüşlerini yansıtmamaktadır.

Temmuz 2026 Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
Bölüm I. Toplumsal Cinsiyet Kavramları.....	6
1. Toplumsal Cinsiyet.....	6
2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpları.....	7
3. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü.....	7
4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	8
5. Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık.....	8
Bölüm II. Kadına Yönelik Şiddet.....	10
1. Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Temel Tanımlar.....	10
2. Erkek Şiddetine Feminist Bakış.....	11
3. Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri.....	12
4. Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Yanlış İnanışlar.....	18
5. Şiddet Döngüsü.....	20
6. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele.....	21
7. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele.....	22
Bölüm III. Kadın Danışma Merkezi İşleyişi.....	26
1. Kadın Danışma Merkezinin Şiddetle Mücadeledeki Yeri ve Önemi.....	26
2. Kadın Danışma Merkezlerinin Temel İlkeleri.....	27
3. Kadın Danışma Merkezinin Fiziki Koşulları ve Teknik Donanımı.....	29
4. Kadın Danışma Merkezi Çalışanları ve Gönüllüleri.....	30
5. Çalışanların ve Gönüllülerin Eğitimi.....	33
6. Kadın Danışma Merkezinin Yönetim Alanları.....	34
7. Kadın Danışma Merkezinde Hangi Çalışmalar Yürütülür?.....	35
8. Kadın Danışma Merkezlerinin Yönlendirme ve İş Birliği Yapabileceği Kuruluşlar.....	38
9. Kadın Danışma Merkezinin Finansmanı.....	43
10. Kadın Danışma Merkezi Tanıtma Çalışmaları.....	43
11. Yerel ve Ulusal Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Çalışmalar.....	44
12. Kadın Danışma Merkezinde Güvenlik.....	44
a) Kadın Danışma Merkezinin Güvenliği.....	44
b) Risk Değerlendirmesi ve Güvenlik Planları.....	45
Bölüm IV. Kadın Danışma Merkezinde Görüşme İlke ve Yöntemleri.....	49
1. Görüşmenin Hedefleri.....	49
2. Güçlendirici Bir Görüşme İçin Sosyal Çalışmacı veya Gönüllüde Olması Gereken Özellikler.....	50
3. Sosyal Çalışmacı veya Gönüllünün Farkındalığı.....	52
4. Dayanışma Sürecindeki İlkeler.....	54
5. Dayanışma Sürecinin Aşamaları.....	55
6. İlk Görüşme.....	56
7. Görüşmelerde Kullanılabilecek Teknikler Aktif Dinlemek.....	57
8. Telefonla Yapılan Başvurularda Nelere Dikkat Edilir?.....	59
Bölüm V. Kadın Danışma Merkezi ve Çocuklarla Çalışma.....	61
1. Çocuklarla Çalışma İlkeleri.....	61

2. Çocuklara Yönelik Çalışmalar.....	64
3. Çocuklara Yönelik Sosyal Çalışmalar.....	65
Bölüm VI. Ruhsal Travma ve Korunma Yöntemleri.....	66
1. Ruhsal Travma Travmatik Yaşantı.....	66
a) Travmatik yaşantı ve zorlu yaşantı farkı.....	67
b) Travma Sonrası Stres Bozukluğu.....	67
2. İkincil Travmatik Stres, Eşduyum Yorgunluğu ve Tükenmişlik.....	70
a) İkincil Travmatik Stres.....	70
b) Eşduyum (Merhamet) Yorgunluğu.....	72
c) Tükenmişlik.....	72
d) İkincil Travmatik Stres, Eşduyum ve Tükenmişliği Etkileyen Faktörler.....	72
e) Kadın Danışma Merkezi Çalışanlarının Desteklenmesi.....	73
Bölüm VII. Kadın Danışma Merkezi Veri Toplama, İzleme ve Değerlendirme.....	76
1. Kadın Danışma Merkezinde Veri Toplama ve Kayıt Sistemi.....	76
2. Kadın Danışma Merkezinde İzleme ve Değerlendirme.....	78
Bölüm VIII. Kadın Danışma Merkezleri ve Mültecilerle Çalışma.....	80
1. Mülteci Kadınlar.....	80
2. Kadın Danışma Merkezi ve Mülteci Kadınlara Destek.....	81
a) Mülteci Kadınlarla Yapılacak Görüşmelerde Nelere Dikkat Edilir?.....	82
b) Tercüman ile Birlikte Çalışırken Nelere Dikkat Edilir?.....	82
Bölüm IX. Kadın Danışma Merkezleri ve Afet Çalışmaları.....	84
1. Afetler ve Toplumsal Cinsiyet.....	84
2. Kadın Danışma Merkezi ve Afet Çalışmaları.....	85
KAYNAKÇA.....	88
EKLER.....	92

ÖNSÖZ

Kadın Dayanışma Vakfı, 1991 yılında Altındağ Belediyesi iş birliğiyle açtığı kadın danışma merkezi ile başlayan çalışmalarını, 1993 yılında resmi olarak kurulmasının ardından kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele ederek sürdürüyor. Kadın danışma merkezimizde, şiddete maruz bırakılmış kadınlarla dayanışarak, kadının beyanını esas alarak ve feminist ilkelerle çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Merkezimiz, kadınlara şiddetle mücadele ederken ihtiyaç duyabilecekleri sosyal, hukuki ve psikolojik desteği ücretsiz olarak sağlıyor.

Vakıf olarak, yıllardır pek çok kadının gönüllü emeği ile yürüttüğümüz kadın danışma merkezi çalışmalarında elde ettiğimiz deneyim ve bilgileri bu alanda çalışan kadınlar, akademisyen ve araştırmacılar, kadın örgütleri, LGBTİ+ örgütleri, belediyeler ve çeşitli kurumlarla paylaşıyoruz. Bu deneyim ve bilgilerin görünür olması ve yaygın biçimde kullanılabilmesi için uzun yıllardır “Kadın Danışma Merkezi İşleyişi El Kitabı”nı hazırlıyor, değişen ihtiyaçlar ve gelişen yaklaşımlar doğrultusunda belirli aralıklarla güncelliyoruz.

2015 yılında “Yerel İşbirlikleri Aracılığıyla Şiddetle Mücadele Mekanizmalarının Güçlendirilmesi” projesi kapsamında yayımlanan “Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı” belediyelerin ve kamu kurumlarının kadın danışma merkezleri ve sığınaklar gibi birimlerinde çalışanların ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin çalışmalarını güçlendirecek bir kaynak olarak hazırlandı.

2020 yılında ise “İstanbul Sözleşmesi Standartlarına Uygun Olarak Kadınlara ve Kız Çocuklarına Erişilebilir ve Kaliteli Hizmet Sunumunu Sağlamak İçin Uzman Hizmetler Sunan STK’lar ile Yerel Hizmet Sağlayıcılar Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi” projesi kapsamında, 2015 yılında hazırlanan kitap gözden geçirilip güncellendi, yeni başlıklar eklenerek yeniden yayımlandı.

Bu kez, Sivil Toplum için Destek Vakfı, Bir Adım Var Vakfı ve Türkiye Mozaik Foundation desteğiyle yürütülen “Danışma Merkezlerinden Dayanışma Ağlarına: Yerel Kadın Örgütleri için Kapasite Güçlendirme Modeli Projesi” kapsamında, kadın danışma merkezlerinin işleyişine ilişkin bu kaynağımızı “Kadın Danışma Merkezi Rehberi” adıyla yeniden hazırladık.

2015 yılında Duygu Erseçen ve Zehra Tosun tarafından, 2020 yılında ise İlgi Kahraman, Yasemin Özgün ve Esmâ Nur Kaşram tarafından ve Kadın Dayanışma Vakfı gönüllüsü pek çok kadının katkısıyla oluşturulan bu kaynak gözden geçirilerek, güncellenerek ve yeni başlıklar eklenerek Ebru Hanbay Çakır tarafından yeniden hazırlandı. Vakıf gönüllülerinden Büşra Kıratlı ve Nihan Damarlı önerileri ve redaksiyon katkılarıyla kitabın son halini almasına katkı sağladılar.

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin önemli araçlarından biri olan kadın danışma merkezi çalışmalarına ilişkin bu kolektif bilgi ve deneyimin oluşmasına, gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sunan tüm kadınlara teşekkür ederiz.

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

Bölüm I. Toplumsal Cinsiyet Kavramları

1. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet, dünyanın hemen hemen her yerinde bireyin haklara erişimini, toplumsal süreçlere katılımını ve toplumsal statüsünü etkileyen en önemli kategorilerden biridir. Cinsiyet ile ilgili farkındalık geliştirmek, hangi alanda olursa olsun yapılacak her çalışma, politika ve stratejiyi bu perspektifle değerlendirerek analiz etmek, söz konusu etki ve sonuçları hesaba katabilmek açısından önemlidir.

Cinsiyet; doğuştan getirilen genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklere bağlı olarak bireyin erkek ya da kadın olarak tanımlanmasıdır.

Toplumsal cinsiyet kavramı ise doğuştan gelen cinsiyete bağlı olarak, kadınlık ve erkekliğin toplumsal, kültürel olarak kurgulanma sürecidir.

Erken yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyetle ilgili değerleri ve buna bağlı olarak gelişen davranış kalıplarını içine doğduğumuz toplumdan öğrenmeye başlarız. Bu öğrenme birçok kanal vasıtasıyla gerçekleşir. Aile, okul, kitaplar, sokak, arkadaşlık ilişkileri, iş yaşamı, medya, yasalar, din, askerlik gibi alanlar toplumsal cinsiyetle ilgili değer ve davranışları öğrendiğimiz alanlardır.

Toplumsal cinsiyet, sonradan öğrenildiği ve toplumdan topluma, çağdan çağa değişiklik gösterdiği halde doğal ve mutlakmış gibi algılanır. Doğuştan geldiği, değişmediği düşünülür. Bu durum kadın erkek arasındaki eşitsiz ilişkilerinin sürmesine neden olur. Toplumsal cinsiyet rejimi içerisinde erkekler mülk ve üretim araçlarının sahibi olmak, karar alma mekanizmalarında yer almak bakımından avantajlı konumdadırlar. Toplumsal yaşamdaki eşitsizlik kadınların bedenleri ve emekleri üzerinde iktidar kurulmasıyla süreklilik sağlar.

Kadının bedeni, cinselliği, doğurganlığı ve emeği üzerindeki baskı ve denetimden başlayarak yaşamın her alanında kadınları güçsüz bırakmaya yönelik düzenlemeler, erkeğin toplumsal olarak güçlü konumunu sağlamlaştırmaya hizmet eder. Kadınların hangi okullarda okuyacakları, hangi saatlerde dışarıda olacakları, ev dışında çalışıp çalışmayacakları, nerede çalışabilecekleri, nasıl giyinecekleri, ne zaman evlenecekleri ve nasıl davranacaklarını belirleyen şey “eril denetim-tahakküm” mekanizmalarıdır. Baskı, dışlama ve fiziksel şiddet gibi her tür şiddet ve şiddet tehdidi, kadınlar üzerinde denetim kurulmasını sağlar ve erkek egemenliğinin devamına destek olur.¹

Kadın ve erkek olarak iki cinsiyetin işaret edildiği ikili cinsiyet sistemi, bir taraftan diğer cinsiyet kimliklerini dışarıda bırakırken, bir taraftanda “makbul” kadınlık ve erkeklik inşa etmek suretiyle kadınlık ve erkekliği inşa ettiği bu çerçeveye ile sınırlandırır.

“İkili cinsiyet sistemi, kadınlık-erkeklik rolleri ile kadın-erkek kimliklerinin kesişmesinin ve karışmasının karşısında durur. Cinsiyete dayalı kalıp yargıları güçlendirir, eşitsiz güç ilişkileri ve yapılar oluşturur. Kendini trans, interseks veya non-binary (ikili olmayan kimlikler) olarak tanımlayan kişiler ve heteroseksüel olmayan cinsel yönelimleri değersizleştirerek kişileri ayrımcılık ve şiddete maruz bırakır”.²

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin diğer yönleri yok sayılarak oluşturulmuş heteroseksüel kadın erkek kimlikleri üzerine kuruludur. Oysa cinsiyet biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet rolü ve cinsel yönelim kimliklerini içeren bir bütündür.³

¹ Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

² https://cinselsiddetlemucadele.org/toplumsal-cinsiyet-kavramlari/?utm_source=aposto

³ Kaos GL (2013) Heteronormatif Olmayan Bir sosyal Hizmet İçin, Ankara: Kaos GL.

Doğduğumuz andan itibaren biyolojik özelliklerimize bakarak kız/oğlan bebekler olduğumuz söylene de kadınsı veya erkeksi olmak biyolojik cinsiyetimizle doğrudan ilişkisi olmayan bir durumdur. Bireyler olarak toplumsal cinsiyet ile kurduğumuz ilişkide örneğin kadınsı veya erkeksi olmak toplumsal cinsiyet rolümüzdür. Son olarak cinsiyet kimliği, cinsel yönelimimizi de içerir. Biyolojik cinsiyetimizden bağımsız olarak; karşı cinse (heteroseksüel), hemcins (homoseksüel) ya da her ikisine (biseksüel) de arzu duyabiliriz. Tüm bu özellikler cinsiyetimizin farklı yönlerini ifade eder.

2. Toplumsal Cinsiyet Kalıpları

İsimlendirmeler, oyuncaklar, beklentiler, onaylama ya da cezalandırmalar, çocukların çok küçük yaştan itibaren birtakım kalıplara uygun biçimlenmelerini sağlar. Bunlara **cinsiyet kalıpları** denir. Cinsiyet kalıpları yaşanan yere, ailenin durumuna, zengin ya da yoksul olma vb. durumlara göre değişir. Bu kalıpları çocukluğumuzdan başlayarak toplumsal ilişkiler içinde öğreniriz. Aile içinde başlayan bu süreç, okul, iş hayatı, arkadaş çevresi, sokak ve tüm toplumsal ilişkilerle sürer.

Makbul kadınlıklar ve erkeklikler; toplumun erkek ve kadınlar için öngördüğü, onayladığı bir takım roller ve kalıp yargılara göre inşa edilir.

“Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadınların ve erkeklerin taşıdıkları varsayılan özellikleri ve rolleri içeren, önceden tasarlanmış sosyal ve kültürel kalıplar veya düşüncelerdir. Bu kalıpyargılar, toplum yapısının derinlerine işlemiş tutumların, değerlerin, normların ve önyargıların hem nedeni hem de sonucudurlar.”⁴

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları; erkeklerin ve kadınların hayatlarını, hayallerini, özgürlüklerini sınırlamakla kalmaz, cinsiyetler arası eşitsiz güç ilişkilerinin ortaya çıkmasına ve bunun sonucunda kadınlar ve LGBTİ+'ların daha fazla ayrımcılığa, eşitsizliğe ve şiddete uğramasına neden olur.

3. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Bu kalıplar çerçevesinde kadınların ve erkeklerin yaptıkları işler de farklılık gösterir. Kadınların ve erkeklerin ne yapması gerektiği ya da neleri yapabileceği hakkında toplumda yaratılmış olan fikirlere ve değerlere dayanarak, kadınlara ve erkeklere farklı roller, sorumluluklar ve görevler yüklenmesine **cinsiyete dayalı iş bölümü** denir.⁵

Cinsiyete dayalı iş bölümü sonucunda kadınlar, iş yaşamında güvencesiz, yarı zamanlı, düşük ücretli işlerde çalışırlar. İş yaşamında yer almalarına rağmen aile içindeki bakım yükümlülüğünü üstlenmeye devam ederler, yani iki işte birden çalışmış olurlar. Cinsiyet temelli iş bölümü sonucunda kadınların ev işlerini yapması, bakım hizmetlerini (çocuk, yaşlı, engelli, hasta) üstlenmesi, hanenin organizasyon işlerini düzenlemesi (aile, çocukların okulu, akrabalık, iş, yakın çevre vb. ilişkiler) ev ekonomisinin sorumluluğunu alması beklenir. Ancak yaptığı tüm bu çalışmanın ve emeğin karşılığında;

- Belli çalışma saatleri yoktur.
- Ev işlerinden elde edebilecekleri ücret, sigorta, emeklilik hakları yoktur.
- İş yaşamında yer alsalar da ev işlerini yapmaya devam etmeleri beklenir.
- İş yaşamında güvencesiz, esnek, kısmi işlerde çalışırlar.
- Siyasal örgütlerde daha az yer alabilirler.
- Evde ve toplumda karar verici olarak görülmezler.

⁴ <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf>

⁵ Bhasin, K.(2003) Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”, İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.

4. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği beden ve emek üzerinde somutlaşır. Kadınların ve erkeklerin yaptıkları işlere ve bu işlere verilen değere baktığımızda erkeklerin yaptığı işlerin daha önemli, statülü ve kazançlı olarak tanımlanan işler olduğunu görürüz. Bu durum toplumsal kaynaklara erişimi ve bu kaynakların bölüşümünü de büyük ölçüde etkileyerek, cinsiyet eşitsizliğinin oluşmasına temel hazırlar.

Cinsiyet ilişkilerinin sadece kadınları ilgilendirmediği yol açtığı sonuçlara bakarak anlaşılabılır. Bu alan kadın-erkek tüm toplumu ilgilendiren ilişkiler bütünüdür. Cinsiyetin yalnızca “özel alan” denilen kişisel ilişkiler - aile ilişkileri içinde değil, “kamusal” dediğimiz alanda, yani siyaset, ekonomi, bilim üretimi gibi alanlarda da önemli bir faktör olarak hesaba katılması önemlidir.⁶

Cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarını toplumsal yaşamın pek çok alanında görmek mümkündür, aşağıdaki istatistikler bu eşitsizliği gözler önüne sermektedir;

	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+yaş)	%0,8	%5,1
Yükseköğretim mezunu nüfus oranı (25+yaş)	%26,8	%23,6
Yükseköğretimde bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarından mezun oranı (2023-2024)	%65,8	%34,2
İstihdam oranı (15+yaş)	%66,9	%32,5
İşsizlik oranı (15+yaş)	%7,1	%11,8
Milletvekili oranı (2025)	%80,1	%19,9
Belediye başkanı oranı (2024)	%94,4	%5,6
Muhtar oranı (2024)	%96,7	%3,3
Vali oranı (2025)	%95,1	%4,9

*Türkiye’de İstatistiklerle Kadın, 2025 * ⁷*

Dünya Ekonomik Forumu’nun 2024 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’nda Türkiye 146 ülke arasında 127’inci sırada yer aldı.⁸

5. Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’de ayrımcılık yasağı 2’nci maddede “Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya

⁶ Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

⁷ https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/ist_kadin2025.pdf

⁸ <https://esitlikadaletkadin.org/wef-cinsiyet-ucurumu-raporu-2024-esitlik-icin-134-yil-gerekli/>

diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder.” şeklinde düzenlenmiştir.⁹

Engelliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, mülteci ve göçmenler, azınlıklar, farklı etnik kimliğe/inanışa sahip gruplar, LGBTİ+’lar, muhalifler, aktivistler vb. kişi ve gruplar en fazla ayrımcılığa uğrayan kesimleri oluşturur.

Cinsiyet ayrımcılığı dünya üzerinde en fazla görülen ayrımcılık türlerinin başında gelir ve kadınlar bu nedenle ayrımcılığa maruz bırakılan en geniş kesimi oluşturur.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinde (CEDAW) kadına yönelik ayrımcılığı şu şekilde tanımlanmıştır; "kadınlara karşı ayrımcılık" terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.”¹⁰

Kişilerin sahip olduğu kimliklerden ya da durumdan ötürü birden fazla ayrımcılık biçimine maruz bırakılması ifade eden kavram “kesişimsellik”dir.

“Kesişimsellik, toplumsal ilişkilerin birden fazla kesişen ayrımcılık biçimini içerdiği fikrini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu, bir kişinin cinsiyetçilik, ırkçılık ve engelli ayrımcılığı gibi birden fazla ayrımcılık biçimini aynı anda deneyimleyebileceği anlamına gelir.”¹¹

Kişilerin sahip olduğu farklı kimliklerden (belirli bir etnik gruba/dine mensup olmak, LGBTİ+ olmak, göçmen olmak, engelli olmak, yaşlı olmak, tutuklu olmak vb.) kaynaklı yaşadıkları farklı ayrımcılık biçimleri olabilir. Kişiler çeşitli kimliklerden kaynaklanan farklı tahakküm biçimleri ve bunların yarattığı hak ihlallerine maruz kalabilir. Cinsiyet, maruz kalınan bu tahakküm biçimleri ve hak ihlallerini çeşitlendiren ve arttıran bir kategori olarak karşımıza çıkar. Örn; Roman bir vatandaş olmak, etnik kimlikten kaynaklı çeşitli ayrımcılık ve hak ihlallerine uğrama olasılığını artırır, Roman bir kadın olmak cinsiyetten kaynaklı yaşanan eşitsizlik, ayrımcılık ve hak ihlallerini de kimlikten kaynaklı yaşadığı olumsuzlukların üzerine ekleyecektir.

Kadınlara, kız çocuklarına, LGBTİ+’lara yönelik ayrımcılık, eşitsizlik, şiddet ve hak ihlallerinin ortadan kaldırılması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ile mümkündür.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; “bireylerin cinsiyetlerine bakılmaksızın, hayatın tüm alanlarında eşit fırsat ve haklardan yararlanması, kaynaklara eşit şekilde erişebilmesi ve eşit muamele görmesi, diledikleri tüm alanlarda kişisel bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi, sahip oldukları potansiyeli gerçekleştirebilmesi ve kendi tercihlerini yapabilmesidir”.¹²

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın en önemli adımı, toplumsal cinsiyet perspektifini tüm politika ve faaliyetlere dahil etmek, hesaba katmak, merkezileştirmek, entegre etmek yani toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırabilmektir.

⁹ <https://www.tihek.gov.tr/upload/pdf/irk-renk-ve-etnik-koken-temellerinde-ayrimcilik/PDF.pdf>

¹⁰ <https://ankarabarosu.org.tr/serve/file/6cda31e2-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/kadin-haklarina-iliskin-uluslararasi-duzenlemeler.PDF>

¹¹ <https://www.undp.org/bosnia-herzegovina/blog/what-intersectionality-and-why-it-important-gender-equality>

¹² <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/toplumsal-cinsiyete-duyarli-iletisim-rehberi>

Bölüm II. Kadına Yönelik Şiddet

1. Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Temel Tanımlar

Kadınlar dünyanın her yerinde cinsiyetleri nedeniyle şiddete maruz bırakılmaktadır. Söz konusu şiddet bireysel bir mesele değil, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan yapısal ve toplumsal bir sorundur.

Coğrafi, ekonomik, sosyo-kültürel, etnik ve dini farklılığa bakılmaksızın dünyada pek çok kadının toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılması, bu sorunu dünyadaki en yaygın insan hakları ihlallerinden birisi haline getirmektedir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), kadına yönelik şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ve ev içi şiddeti şu şekilde tanımlar;

Kadına Karşı/Yönelik Şiddet; “ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir ve bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır.”¹³

Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet; “Doğrudan kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya orantısız bir şekilde kadınları etkileyen şiddet anlamına gelir.”¹⁴

CEDAW’ın 35 sayılı tavsiye kararı **kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti;** “kadınların erkeklere kıyasla ikincil konumlarını ve baskıncı rollerini kalıcı hale getiren temel sosyal, siyasi ve ekonomik araçlardan biri olarak görmektedir.”¹⁵

Ev İçi Şiddet; “mağdur faille aynı haneyi paylaşırsa da paylaşmasa da, aile veya hanede, eski veya şimdiki eşler ya da partnerler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet anlamına gelir.”¹⁶

Kadına yönelik şiddet, toplumsal kurumları biçimlendiren köklü ataerkil (patriarkal) yapının devamı için kadının ikincilliğini ve bağımlılığını sürdürmeyi amaçlar.¹⁷ Kadına yönelik şiddet kavramsallaştırması, uygulanan şiddetin farkını ortaya koyması ve buna karşı stratejiler geliştirmesi bakımından önemlidir. Ancak şiddetin failini vurgulamaması ve şiddete maruz bırakılan kadınların “mağdur” ya da “kurban” olarak görülmesini kolaylaştırması nedeniyle eleştirilmiş ve özellikle politik alanda yerini erkek şiddeti kavramına bırakmaya başlamıştır.

Erkek şiddeti, kadınları sindirmek, cezalandırmak, aşağılamak ve fiziksel bütünlükleri ile öznelliklerini yaralamak amacıyla özel ya da kamusal alanda onlara tehdit, baskı ya da zor yoluyla fiziksel, cinsel veya psikolojik acılar veren bütün edimleri kapsar.¹⁸

Eril şiddet ise, kimi zaman erkek şiddeti ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılan bir kavram olmakla birlikte sadece kadına yönelik şiddeti değil, LGBTİ+ bireylere yönelik şiddet, fiziksel ve cinsel yönden

¹³ <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

¹⁴ <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

¹⁵ <https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-%C3%A7eviri-Nazan-Moro%C4%9Flu.pdf>

¹⁶ <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/>

¹⁷ Ertürk, Y. (2015) Sınır Tanımayan Şiddet, İstanbul: Metis Yayınları.

¹⁸ Alemany, C. (2009) “Şiddet (Biçimleri)”, Eleştirel Feminizm Sözlüğü, Ed. Helena Hirata, Françoise Laborie, Helene le Doare ve Daniele Senotier, Çev. Gülnur Acar- Savran, İstanbul: Kanat Kitap, 312.

çocuk istismarı, akran zorbalığı, yetişkin erkekler arası şiddet biçimleri ve siyasi şiddet gibi farklı şiddet biçimlerini de kapsar. Eril şiddet kavramı, özellikle queer çalışmalar bağlamında şiddet bakımından ilişkisel ve bütünsel bir yaklaşım arayışı içinde daha sık kullanılmaya başlanmıştır.¹⁹

2. Erkek Şiddetine Feminist Bakış²⁰

Feminizm, kadınların özgül ve sistematik bir ezilmeye tabi tutulduklarının kabulüne, erkeklerle kadınlar arasındaki eşitsiz ilişkilerin doğadan kaynaklanmadığı iddiasına dayanır. Feminizm aynı zamanda kadınların ikincil ve dezavantajlı konumunun değiştirilebileceğini savunur. Böylelikle feminizm, toplumda cinsiyetler arasında erkeğin üstün, kadının ikincil konumunun politik bir ilişki olduğundan hareketle bu konumun politik bir mücadeleyle değiştirilebileceğini öne sürer.

Feminist teori; militarizm, milliyetçilik ve devlet şiddeti ile işgallerde, savaşlarda ya da toplumsal çatışmalarda kadınlara uygulanan çeşitli şiddet biçimleri, tecavüz, zora dayalı fuhuş, işkence arasındaki ilişkileri inceleyerek, şiddet analizini siyasal ve askeri iktidarın uygulamalarına kadar genişletmiştir.²¹

Feminist bakış, kadına yönelik şiddetin kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikten kaynaklanan toplumsal ve politik bir sorun olduğunu ileri sürer. Kadına yönelik erkek şiddeti ve kadın cinayetleri, bir anlık öfke, cinnet gibi nedenlerle açıklanabilecek sıradan “adli” vakalar değildir; erkek egemen sistemin ve devletin kendi eliyle sürekli beslediği cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucudur. Öyle ki, bedenlerimizin ve hayatlarımızın tasarrufunu “namus”, “ıffet”, aile, din, gelenek, yasa adına erkeklerin kullanımına sunan erkek egemen sistemde öldürülmek için kadın olmak yeterlidir. Bu nedenle kadın cinayetleri, hâlâ toplumun büyük bölümünde “kabul” görmekte, “meşru” ve “haklı” sayılabilmektedir. Yani kadın cinayetlerinin kökeninde de -tıpkı politik cinayetler olarak adlandırılan diğerlerinde olduğu gibi - bir “politika”, patriyarkanın esası/sırtını yasladığı, “erkeklik politikası” yer almaktadır. Bu nedenle feminist bakışa göre kadın cinayetleri politiktir.²²

Şiddeti uygulayan özne, dünyanın her yerinde büyük bir çoğunlukla erkektir. Daha da ötesi, o kişi; yine çok büyük bir çoğunlukla, en yakınımızdaki kişi; babamız, abimiz, sevgilimiz, kocamızdır. Kadına yönelik şiddet, diğer şiddet türlerinden farklı olarak ağırlıkla ev içinde yaşanır. Yani kendimizi en güvende hissetmemiz gereken yer, hapishanemiz olur. Esas olarak erkek egemenliği, kadının erkekten duyduğu “korku” ve bu korkunun gerçekleşmesinin bir ihtimal olarak da olsa orada bir yerde duruyor olmasından, yani o korkunun nesnel zeminini oluşturan potansiyel şiddetten kaynaklanır.²³

Kadına yönelik şiddetin toplumsal boyutu dikkate alınmadığında kadını yaşadığı şiddetten dolayı sorumlu tutma ve suçlama çok yaygın bir tutumdur. Erkek egemen bakış, erkek şiddetinin nedenini

¹⁹ Özkazanç, A. (2016) “Kadına Yönelik Şiddet Sorununa Queer Bir Yaklaşım Doğru”, Der. Fulya Algın Tomak, İçimizdeki Şiddet: Ruhsaldan Toplumsala Şiddet Görüngüleri, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 113-114.

²⁰ Bu başlık “Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.”kitabından aynen aktarılmıştır.

²¹ Cockburn, C. (2004) Mesafeyi Aşmak / Barış Mücadelesinde Kadın- lar, İstanbul: İletişim.

²² Eyüboğlu, M. (2011) “Şiddet Değil, Erkek Şiddeti”.

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/?s=%C5%9E-iddet+De%C4%9Fil%2C+Erkek+%C5%9Eiddeti>

Erişim:27.10.2020

²³ Balta, E. ve Barın, Ö. (2015). “Canilik Değil Erkek Şiddeti”. <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/bedeni-miz-ve-erkek-siddeti/canilik-degil-erkek-siddeti/> Erişim: 20.10.2020

şiddeti uygulayanda ve şiddetin sürmesine yol açan toplumsal ilişkilerde değil, kadında görür. Kadınlar da bu söylemin etkisinde kalarak, şiddeti hak ettiklerini düşünebilmektedir²⁴.

Feministler kadınların mağdur olarak değil, hayatlarına sahip çıkan kadınlar olarak, yalnızca sisteme karşı değil, aynı zamanda sistemin böylece sürmesinden çıkarı olan tek tek erkeklere karşı da mücadele etmesi gerektiğini ileri sürerler. Feminizm, bunun yanında erkeklerin toplumda ayrıcalıklı olmasını sağlayan ataerkil düzenin ortadan kaldırılması için kadın dayanışması ve kadın mücadelesinin gerekliliğinin altını çizer.

3. Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri

Kadınların şiddete maruz bırakılması; patriyarkadan kaynaklanan ve kadınların kontrol altına alınması amacıyla toplumsal, kültürel ve siyasal süreçlerle normalleştirilen, görmezden gelinen politik bir durumdur.

Erkeklerin, yaşadıkları sorunlar karşısında pek çok başka yol varken şiddete başvurmaları, bilinçli ve tercih edilen bir davranıştır. Öyle ki erkek kamusal yaşamında öfkesini kontrol edebilirken ev içerisinde, özel alanında bilerek şiddet uygular.²⁵

Şiddetle mücadele etmek, erkek şiddetine maruz bırakılan kadınlarla dayanışma kurabilmek için şiddeti ve şiddet biçimlerini bilmek ve tanımlayabilmek önemlidir. Kadınlar farklı biçimlerde şiddete maruz bırakılmaktadır. En kolay tanımlanabilen şiddet biçimi fiziksel şiddet olarak karşımıza çıkar. Fiziksel şiddet kadınların maruz bırakıldığı şiddet biçimlerinden yalnızca birisidir ve bu şiddet biçimini yaşayan kadınlar sıklıkla diğer şiddet biçimlerine de maruz bırakılırlar.

Unutulmamalıdır ki bu biçimler tamamıyla birbirinden ayrı değildir ve çoğunlukla aralarında ilişkiler ve geçişler söz konusudur. Ayrıca kadınların birden fazla şiddet biçimine maruz bırakılmaları sıklıkla görülen bir durumdur.²⁶ Kadına yönelik şiddet alanında yapılan çalışma, araştırma ve aktivizmin artması kadınların/LGBTİ+'ların yaşadığı kimi durumların yeni şiddet biçimleri olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Ayrıca teknolojik gelişmeler de yeni şiddet biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Şiddet biçimlerinin bazıları şunlardır:

Fiziksel Şiddet: Doğrudan temas ederek veya bir eşya, bir araç, bir hayvan ya da fiziksel üstünlük kullanılarak korkutucu, tehdit edici bir beden dili, yüksek ses tonu ve tahakküm edici jest ve mimiklerle sergilenen her tür tutum ve davranışı içerir. Kısaca bedene yönelik her türlü saldırdır.²⁷ En sık görülen biçimleri şu şekildedir:

- İtip kakmak, tartaklamak, tokatlamak, tekmelemek,
- Kesici ve vurucu aletlerle bedene zarar vermek,
- Sağlıksız koşullarda yaşamaya mecbur bırakmak,
- Sağlık hizmetlerinden yararlanmasına engel olmak suretiyle bedensel zarara uğratmak,
- Son nokta kadın cinayetleri, yani öldürmek.

²⁴ Öztürk, A. B. (2013) "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Neredeyiz? Feminist Sosyal Çalışma Bağlamında Bir Değerlendirme", Der. H. Acar, E. Akman, N. Negiz, Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları, Ankara: Maya Akademi.

²⁵ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

²⁶ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

²⁷ Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Psikolojik Şiddet: Çaresiz, yalnız, güçsüz hissetmemize neden olan her türlü söz, davranış duygusal şiddet olarak tanımlanabilir. Duygusal şiddet gözle görünür izler bırakmaz. Ancak bu, onun önemsiz olduğu anlamına gelmez. Kendimizi kötü hissetmemize neden olan psikolojik şiddet, ruh sağlığımızda ve duygularımızda derin izler bırakabilir. Genellikle psikolojik şiddetin ardından diğer şiddet türleri de gelir.²⁸

Oldukça yaygın görülen ve tanımlanması güç olan psikolojik ya da duygusal şiddetin en sık karşılaşılan biçimleri şu şekildedir:

Duygusal istismar yoluyla

- Aşağılamak,
- Suçlamak,
- Delirdiğini düşündürmek,
- Lakap takmak,
- Küçük düşürmek,
- Küsmek,
- Küfretmek,
- Kıskançlığı kontrol ve denetleme aracı ve bahanesi olarak kullanmak,
- Söz kesmek, konuşturmamak,
- Başka kadınlarla karşılaştırmak.

Gözdağı vererek

- Mimiklerle veya eylemde bulunmak suretiyle gözdağı vermek,
- Sevdiği şeylere ve kişilere zarar vermek,
- Bir şeyleri kırmak, eşyaları parçalamak,
- Hayvanlara işkence etmek,
- Silah göstermek,
- Özgüvenine zarar vermek,
- Kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya çalışmak veya bu gerekçeyle kötü muamelede bulunmak.

Çocukları kullanarak

- Çocukları uzaklaştırmak,
- Çocuklarla ilgili olarak kendini suçlu hissettirmek,
- Mesajları iletmek için çocukları kullanmak,
- Çocuk bakımı ve ev işlerinde paylaşımı reddetmek,
- Öfkesini çocuklardan çıkarmak.

İzole ederek

- Yaptıklarını, görüştüğü ve konuştuğu kişileri, okuduklarını, gittiği yerleri denetlemek,
- Kadını yalnızlaştırmak ve çevresinden tecrit etmek,
- Dışarıyla ilişkisini sınırlandırmak,
- Kadının ailesine onunla ilgili yalanlar söylemek, onları görmesini engellemek,
- Telefonla görüşmesini engellemek,

²⁸ Kadın Dayanışma Vakfı (2019). Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

- Yaptıklarını haklı göstermek için kıskançlığı kullanmak,
- Başka erkeklerle konuştuğunda öfkelenmek, sadakatsiz olduğu konusunda şüpheli olmak.

“Erkeklik ayrıcalıklarını” kullanarak

- Önemli kararları tek başına almak, karar alırken seçme hakkı bırakmamak, karar mekanizmalarına dahil etmemek,
- Evin efendisi gibi davranmak,
- Kadınlık ve erkeklik rollerini sık sık hatırlatmak,
- Kadına hizmetçi gibi davranmak.

Ekonomik Şiddet: Kadının yaşamını sürdürebilmek için gereksinim duyduğu ekonomik olanaklardan mahrum bırakılmasına, ekonomik kaynakların ve paranın kadının üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasına ekonomik şiddet denir. Belli başlı biçimleri şöyledir:²⁹

- Kadının para harcamasını kısıtlamak,
- Çalışmasına izin vermemek,
- Zorla çalıştırmak,
- İş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olmak,
- Kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerileri geliştirecek etkinlikleri engellemek,
- Kadının iş hayatını olumsuz engelleyecek kısıtlamalar getirmek (iş gezilerine, toplantılara, kurslara katılmasına engel olmak),
- Para vermemek, kısıtlı para vermek, az para vererek çok şey beklemek,
- Aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadına bilgi vermemek, bu konulardaki kararları kadının fikrini sormadan tek başına almak,
- Kadının parasını, şahsi mallarını elinden almak.

Cinsel Şiddet: Onay almaksızın, onay inşa ederek veya onay almanın söz konusu olamayacağı durumlarda kişinin/kişilerin uyguladığı, cinselliğe yönelik teşebbüs ve tehdit içeren her türlü eylem, davranış ve müdahaledir. Cinselliğin araç olarak kullanıldığı ya da kişinin cinsiyetini, cinsel kimliğini, cinsel yönelimini, toplumsal cinsiyetini veya toplumsal cinsiyet ifadesini hedef alan, onayın olmadığı, istenmeyen, gerçekleşmiş, teşebbüs edilmiş, tehdit boyutunda kalmış eylem ya da davranışlardır. Eylem gerçekleşmiş bir eylem olabilir, gerçekleşmemiş ve girişimde kalmış olabilir. Cinsel şiddete yönelik gözdağı, şantaj ve farklı tehdit davranışları olabilir. Bir kişinin bedensel ve/veya cinsel bütünlüğüne yönelik bir müdahale de olabilir. Örneğin cinsel sağlığı tehdit eden bir müdahale, üreme sağlığı ile ilgili ilaç ve hizmetlere erişimin engellenmesi, cinsiyet kimliğine karşı yapılan zorunlu operasyonlar gibi. Kişi alkol veya uyuşturucu etkisi altında ise, bedensel veya zihinsel/ruhsal olarak onay vermekte yetersiz durumda ise, kişinin ilaç vb. madde ile direnci kırıldı ise, çocuk ise (18 yaşın altında ise); hayvan ise onay almak söz konusu olamaz.³⁰

Cinsel şiddet örnekleri şunlardır:

- Kadının rızasının olmadığı her türlü cinsel eylem,
- Kadını istemediği yerde/istemediği zamanda/istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak,

²⁹ Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

³⁰ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

- Çocuk doğurmaya zorlamak/kürtaja zorlamak,
- Fuhuşa zorlamak,
- Cinsel organlarına zarar vermek,
- Kadının cinsel bütünlüğüne yönelik saldırgan eylemler (zorla yapılan kızlık zarı ve bekâret muayeneleri),
- Cinsel özellikleri bakımından başka kadınlarla kıyaslamak.^{31, 32}

Cinsel taciz: Kişinin onayı olmaksızın gerçekleştirilen, fiziksel temas içermeyen rahatsız edici cinsel eylem, söz ve davranışlar cinsel taciz olarak adlandırılır. Örneğin onay olmaksızın cinsel içerikli mesaj atmak, laf atmak, şakalar yapmak, fotoğraf veya karikatür göstermek, ısrarla ilişki teklif etmek, cinsel organların teşhiri, yaşadığı cinsel deneyimleri anlatmak, kişiyi cinselliğiyle ilgili küçük düşürmek, aşağılamak.

Kişinin onayı olmaksızın gerçekleştirilen ve fiziksel temas içeren her türlü cinsel eylem ise cinsel saldırdır. Cinsel saldırı tek ve ani bir hareketle de gerçekleşebilir. Örneğin onay olmaksızın makas almak, öpmek, ya da bir toplu taşıma aracında cinsel amaçlı fiziksel temasta bulunmak. Cinsel saldırı ilişki ya da evlilik içinde de gerçekleşebilir. Örneğin ilişki sırasında onay olmaksızın prezervatif çıkarmak, onay olmaksızın partnerin üzerinde seks oynacağı ya da diğer nesneleri kullanma.³³

Cinsel İstismar: Cinsel istismar, uluslararası sözleşmeler ve ulusal hukuk metinlerinde çocuk olarak tanımlanan bireylerin (18 yaşına kadar her birey çocuktur), bir yetişkin tarafından cinsel olarak sömürülmesidir. Cinsel istismar akranlar arası merak odaklı cinsel oyun ya da akranlar arası şiddet davranışları ile karıştırılmamalıdır. Bu durumun cinsel istismar olarak adlandırılması için taraflardan birinin yetişkin bir birey olması gerekir. Cinsel istismar sanal ortamda da gerçekleşebilir ve sadece temas içeren davranışlarla sınırlı değildir.

Çocukları cinsel istismara maruz bırakan kişiler sanıldığı gibi yabancı değil genellikle çocuğun tanıdığı, güvendiği, saygı duyduğu ve belki sevdiği kişiler ve yakınlarıdır. İstismar eden yetişkinler istismarı çoğunlukla bu güven, saygı ve yaş farkı kaynaklı gücün kötüye kullanılması yoluyla gerçekleştirirler. Aile içinde gerçekleştiğinde “aile içi cinsel istismar” olarak adlandırılır. Çocuklar; korunma, destek ve doğru uzman yaklaşımıyla yaşadıkları cinsel istismar sonrasında şifa bulabilir, mutlu ve üretken bir yaşama sahip olabilirler. Sessizliği kırmak, her istismarın bildirimini yapmak ve cezasızlığı kaldırarak adaleti sağlamak ilk adımdır.³⁴

Dijital Şiddet: İnternete erişimin artması ile birlikte mobil bilgi ve sosyal medyanın yaygın kullanımı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yeni bir biçimi olan dijital şiddeti karşımıza çıkarıyor. Sosyal medyada, internet ağlarını kullanmada aktif olan kadınlar, LGBTİ+’lar cinsiyetlerine, cinsiyet kimliklerine, güvenliklerine doğrudan saldıran tehdit veya yorumlar ile karşılaşılıyorlar. Dijital şiddeti uygulayan kişi eski ya da şu anki eş/partner, komşu, iş/okul arkadaşı, bir yakın ya da bir yabancı olabiliyor. Akademik literatürde dijital şiddet olgusunun yanı sıra “siber şiddet”, “siber zorbalık”, “çevrimiçi taciz”, “çevrimiçi şiddet” gibi farklı terimler de kullanılmaktadır.

³¹ Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

³² Kadın Dayanışma Vakfı (2018b) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

³³ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

³⁴ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

Avrupa Konseyi'nin tanımına göre siber şiddet; "fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya acı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, kişilere karşı şiddete neden olmak, şiddeti kolaylaştırmak veya kişileri tehdit etmek için bilgisayar sistemlerinin kullanılmasıdır ve bireyin koşullarının, özelliklerinin veya kırılganlıklarının sömürülmesini içerir."³⁵

Dijital şiddet uygulayan kişi; sosyal ağlar, mesajlaşma uygulamaları, Global Positioning System - Küresel Konumlama Sistemi (GPS) destekli uygulamalar, akıllı telefonlar ve/veya e-mail kullanılarak şiddete maruz bırakılan kişinin kendi güvenliğinden endişe etmesine neden olmaktadır.

Çevrimiçi kötüye kullanım ve cinsiyete dayalı şiddetin büyük bir kısmı adsız hesaplar veya takma adlar veya sahte isimler içeren hesaplar kullanarak gerçekleştirilmektedir ve bu da olayın faillerini belirlenmesini zorlaştırmaktadır.³⁶ Dijital şiddete dair kimi örnekler şunlardır:

- Cep telefonlarında bulunan uygulamalar ya da sosyal paylaşım siteleri yoluyla kadınları denetlemek, nerede olduğunu bildirmesini istemek,
- Kadının rızasıyla ya da zorla çekilen fotoğraf ya da görüntülerini çekip yaymakla tehdit etmek, bu yoldan kadının davranışlarını kontrol etmek,
- E-posta veya sosyal paylaşım sitelerindeki üyelik şifrelerini alıp buradaki bilgileri kullanmak,
- Sosyal paylaşım sitelerinde kadını küçük düşüren, hakaret ve nefret içeren paylaşımlarda bulunmak,
- Kadının telefonunu ya da bilgisayarını karıştırmak,
- Cinsel içerikli mesajlar paylaşmak,
- Zarar vermek amacıyla kadının hakkında bilgi toplamak, kadının özel hayatına ilişkin belgeleri, görüntüleri paylaşmak.

Israrlı Takip: Fiziksel olarak ya da sanal yollarla takip etmek, özel alanına ve sınırlarına saldırarak kişinin güvenli alanını daraltmak, "hayır" cevabını kabul etmeyerek tehdit ve korku uyandıracak şekilde ısrarlı ve sistematik şiddet uygulamak. Israrlı takip, İngilizcede stalking kavramından Türkçeye çevrilmiştir, musallat olma gibi bir karşılık da kullanılmaktadır. Bir birey veya grup tarafından başka bir kişiye yönelik istenmeyen ve/veya tekrarlanan takip ve gözetleme eylemidir. Israrlı takip davranışları, taciz ve korkutmayla ilişkilidir ve kişinin şahsen takip edilmesini veya izlenmesini içerebilir. Örneğin;

- Israrlı mesaj ve aramalarla rahatsız etmek,
- Evinin/okulunun/iş yerinin önünde beklemek,
- Gittiği yerleri ve görüştüğü kişileri takibe almak,
- Sık gittiği mekânları tespit edip buralarda karşısına çıkmak, eylemleriyle ilgili hesap sormak.³⁷

Gaslighting: Kişiyi kendi algısından ve hafızasından şüphe duyacak hale getirecek şekilde sürekli manipüle etmek olarak tanımlayabileceğimiz bir duygusal şiddet türü. 1944 yapımı "Gaslight" filmiyle ortaya çıkmış ve sonraları psikolojide "gaslighting" kavramı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Failin bir duygusal/maddi çıkar elde etme amacıyla bilinçli hareket etmesi ölçüttür. Uygulanabilecek manipülasyon yöntemleri çok farklılık gösterebilir. Gaslighting için sabit olan, maruz bırakılanın

³⁵ https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/digital_violence_report.pdf

³⁶ Şener, G. vd. (2019) Cinsiyetçi Dijital Şiddetle Mücadele Rehberi, Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği, Ankara: Sivil Düşün.

³⁷ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

yaşadığı üzerinden “sürekli kendi gerçekliğinden, algı ve hafızasından şüpheye düşmesi” denilebilir. Ancak suçlu hissettirilme ve yaşadığı sorunu dile getirmek isterken kendini özür dilerken bulma gibi durumlar da failin bilinçli/bilinçsiz hareket etmesine bakılmadan gaslighting olarak nitelendirilmektedir. Duygusal bir şiddete maruz bırakıldığını hisseden ama ne olduğunu tanımlayamayan birçok insan için yaşadığını anlamlandırma konusunda oldukça yol gösterici olmuştur. Son zamanlarda Türkçede “gaz lambası” çevirisiyle kullanılmaya başlanmıştır.³⁸

Mansplaining: Man (erkek) ve explain (açıklamak) sözcüklerinin karışımıdır. Bir erkeğin iyi bildiği bir konu olsun olmasın karşısındaki kadını konuşturmayıp sözünü keserek üstten bir dille açıklama yapması anlamında kullanılmaktadır. Türkçede eril açıklama, erbilmişlik, erillemek, erkeklemek, sikzah etmek, aşılamak gibi karşılıklar önerilmiş ve tartışılmaktadır.

Flört Şiddeti: Duygusal, romantik, cinsel bir beraberlik içerisinde ya da beraberlik bittikten sonra partnerlerden birinin diğeri ya da birbiri üzerinde güç ve kontrol kazanmaya çalıştığı, zarar verici davranış biçimleri. Flört şiddeti ve güvensiz davranışlar, ciddi ya da sıradan kısa ya da uzun süreli heteroseksüel, biseksüel ya da eşcinsel tekeşli ya da çok eşli kişilerin farklı şekillerde tanımladığı ya da yaşadığı herhangi bir ilişki biçiminde gözlemlenebilir. Literatürde yaygın olarak flört şiddeti kavramı kullanılmakla birlikte “sevgili şiddeti”, “romantik partner şiddeti”, yakın partner şiddeti”, “ilişkisel şiddet”, “ilişki içi şiddet” gibi kavramlar da bu şiddet türünü ifade etmek için kullanılabilir.

Zarar verici davranışlar; partneri kontrol etmek için sözel, duygusal, sanal, fiziksel ya da cinsel şiddetin uygulandığı ya da tehdit olarak kullanıldığı pek çok farklı biçimde gerçekleşebilir:

- Bedenine kasıtlı olarak zarar vermesi,
- Başkalarının önünde küçük düşürme, isim takıp alay etme, aşağılama,
- İftira, hakaret, küfür etme,
- Ne yapması, ne giymesi gerektiğini söyleme,
- “Koruma” veya “namus” bahanesi ile müdahale etme,
- Kıskançlığı kontrol ve denetleme aracı ve bahanesi olarak kullanmak,
- Başkaları ile ilişkilerini kısıtlama, yalnızlaştırma. ^{39, 40, 41}

Erkeklerdeki Şiddet Eğiliminin Olası Belirtileri

- Genel olarak öfkeli bir tarza sahip olmak, öfke patlamaları yaşamak ve hoşgörüsüzlük,
- Olayların sorumluluğunu üstlenmeme, hatalarını kabul etmeme, hep başkalarını suçlama,
- Cinsiyetçi bir tavra sahip olma, kadınların ve erkeklerin nasıl davranması gerektiği konusunda çok kesin yargıların bulunması,
- Genel olarak denetleyici, baskıcı, kısıtlayıcı davranışlar sergileme, gittiğiniz yeri, görüştüğünüz kişiyi, yaşam kararlarınızı kontrol etme arzusu,
- İsteddiği olmadığında küsme, surat asma, kendini acındırma, duygu sömürüsü,

³⁸ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.

³⁹ Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. <https://cinselsiddetlemucadele.org/yayinlar/kavramlar-soz-lugu-kitapcik/> Erişim: 03.11.2020

⁴⁰ Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

⁴¹ Kadın Dayanışma Vakfı (2018c) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

- Dünyanın onun etrafında dönmesini, her zaman onu ve isteklerini kendi isteklerinizin önünde tutmasını bekleme,
- Sizin fiziksel, duygusal, cinsel sınırlarınıza saygı göstermeme, ihlal etme, “yapma” dediğiniz şeyleri bilerek ve zorlayarak yapma,
- Aşırı kıskançlık ve kıskançlığı normal gibi sunma.⁴²

4. Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Yanlış İnanışlar

Kadına yönelik şiddeti yaygınlaştıran ve kadınların şiddete maruz bırakılmasını meşrulaştıran bazı toplumsal yanlış inanışları bilmek, bunlara karşı kullanılacak argümanları oluşturmak kadına karşı şiddetle mücadele açısından önemlidir. En sık karşılaşılan yanlış inanışların bazıları şunlardır;

“Kadına yönelik şiddet abartılan bir durumdur.”

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ortak raporu; 2024 yılında 50 bin kadın ve kız çocuğunun, yakın partneri veya bir aile üyesi tarafından ve dünyada her 10 dakikada bir kadın veya kız çocuğu en yakınındaki kişiler tarafından öldürüldüğünü ortaya koyuyor.⁴³

Bianet'in 1 Ocak 2025 - 31 Aralık 2025 döneminde Türkiye'deki yerel, ulusal ve internet basınına yansıyan haberlerden derlediği güncel verilere göre, erkekler, 2025'te en az 299 kadını ve 64 çocuğu öldürmüştür.⁴⁴

Tüm bu rakamlar dünyada ve Türkiye’de kadınların yoğun bir şekilde erkek şiddetine maruz bırakıldığını ve bu nedenle en temel hak olan yaşam haklarının ellerinden alındığını ortaya koyuyor. Bu çerçevede kadına yönelik şiddet abartılan bir durum değil, mücadele edilmesi ve ortadan kaldırılması için sorumlu kurumların bu sorumluluklarının gereğini yerine getirmesi gereken bir konudur.

“Erkek şiddeti düşük gelirli ve eğitimsiz kadınların sorunudur.”

Bu yaygın yanlış kanının nedeni, şiddete uğradıkları için kadın danışma merkezlerine ya da diğer sosyal servislere başvuran kadınların birçoğunun eğitim olanaklarından mahrum bırakılmış düşük gelirli kadınlar olmalarıdır. Gelir ve eğitim düzeyi yüksek kadınlar, eşlerinden şiddet gördüklerinin bilinmesi halinde ekonomik ve sosyal alandaki statülerinin düşeceği kaygısı yaşamakta ve bu nedenle yaşadıkları şiddeti gizlemeye daha çok önem vererek, genellikle sosyal servislere başvurmadan, ihtiyaç duydukları hizmetler için ücret ödeyerek sorunla baş etmeye çalışmaktadırlar. Yapılan araştırmalar her gelir ve eğitim düzeyinden kadının erkek şiddetine uğradığını göstermektedir.⁴⁵

“Şiddet gören kadın bunu ister, hak eder.”

⁴² Kadın Dayanışma Vakfı (2018c) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

⁴³

<https://turkiye.un.org/tr/306761-birle%C5%9Fmi%C5%9F-milletler-kad%C4%B1n-cinayetleri-2024-raporu-her-10-dakikada-bir-kad%C4%B1n-ya-da-k%C4%B1z-%C3%A7ocu%C4%9Fu>

⁴⁴ https://bianet.org/haber/erkekler-2025-te-en-az-299-kadini-oldurdu-315580#google_vignette

⁴⁵ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Şiddetin toplum tarafından meşrulaştırılmasının nedenlerinden biri de, şiddeti görenin bunu hak ettiği, durup dururken kimsenin şiddet uygulamayacağı inancıdır. Bunun karşısında feministler şiddetin hiçbir koşulda kabul edilemeyeceğini, şiddetin hiçbir gerekçesi olmayacağını dillendirmişlerdir. Kadınların şiddet karşısında çaresiz kalmasının, şiddete katlanmasının en temel nedenleri; şiddetle mücadele mekanizmalarının yetersiz olması, kadınları koruyacak yasaların etkili bir şekilde uygulanmıyor oluşu, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklı kadınların pek çok alanda (ekonomi, eğitim, sağlık, karar verme mekanizmaları vb.) güçsüz olması, toplumsal baskılar ve erkeklerin kadınları ve çocuklarını öldürmekle tehdit etmesidir. Şiddet içeren bir ilişki kadınların kendilerine olan özgüvenlerini de azaltarak onların şiddet karşısında mücadele etme azmini de zayıflatır.

Kadın danışma merkezlerine gelen ya da telefon eden kadınların çoğu, kocalarının bu başvurudan haberdar olması halinde daha kötü şiddete uğrayacaklarına inandıklarını dile getirirler. Kadınların, yaşadığı şiddete karşı koyma girişiminde bulunması (şiddete uğradığında bağırarak, yakınlarına, karakola haber vermek, yasal haklarını kullanmak, evden ayrılmak ya da boşanma davası açmak gibi) şiddet uygulayan kişi tarafından tahrik edici neden olarak değerlendirilerek yeni bir şiddet bahanesi haline de getirilebilir.⁴⁶

“Alkol, işsizlik, ekonomik sıkıntılar ev içi şiddetin nedenidir.”

Şiddet uygulayan kişiler bu davranışlarının sorumluluklarından kaçınmak için alkol, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, iş yerinde stres gibi bahanelere sığınır. Alkol almayan ve gelir düzeyi yüksek olan erkekler de şiddet uygulayabildiği gibi her alkol alan düşük gelirli erkek de şiddet uygulamaz. Alkolü bahane eden erkeklerin birlikte içtiği, sosyalleştiği erkeklere şiddet uygulamayıp evde karısına şiddet uygulamasının nedeni bunu erkekliğin kendine sağladığı bir ayrıcalık olarak görmesidir. Bu sebeple işsizlik, ekonomik sıkıntılar, alkol şiddetin nedeni değil bahanesidir.

“Şiddet uygulayan erkekleri anneler yetiştirmektedir. Dolayısıyla bu soruna neden olan kadınlardır.”

Toplumsal cinsiyet ilişkileri bakım yükünü kadınlara yüklemiştir. Çocuklara, hastalara, yaşlılara, engellilere bakım verenler kadınlardır. Çocukları büyütmek, yetiştirmek sorumluluğu dahu noktada kadınlara yüklenmiştir. Ancak insanlar sosyal varlıklar olarak, sosyal bir çevrede yaşar ve sosyalleşir. Bu noktada çocuğun yetiştiği ortamda karakterini şekillendirmede rol alan tek faktör anneler değildir. Yakın çevre, sokak, okul, oyuncaklar, medya vb. pek çok alan çocuğun sosyalleşmesini sağlayan faktörlerden bazılarıdır. Ayrıca oğlan çocukları ailede babalarını, sonrasında yakın çevresinde ve filmlerde/medyada gördüğü erkekleri model alır. Son tahlilde, şiddet uygulamanın sorumluluğu tamamen uygulayana aittir.

“Aile içinde uygulanan şiddet sadece o ailenin sorunudur.”

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorundur. 1980’lerden sonra, dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik ev içi şiddetin sadece şiddete uğrayan kadının ve şiddetin yaşandığı ailenin sorunu olmadığı anlaşıldığı için, bu sorunla mücadele devletin temel görevleri arasında değerlendirilmeye başlanmıştır. Çok sayıda uluslararası sözleşme ve yasalar da bunu desteklemektedir. Ayrıca ister kamusal ister özel

⁴⁶ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

alandayasansın şiddet yasalarımıza göre de suçtur, dolayısıyla özel alandayaşanması toplumsal bir suç olduğu gerçeğini değıştirmez.⁴⁷

“Erkekler de ev içi şiddete uğrarlar.”

Erkekler de şiddete uğrayabilirler ancak kadına yönelik şiddet, yaygınlığı, sistematik niteliğı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden beslenmesi nedeniyle ayrı bir yapısal sorun olarak ele alınmaktadır.

Erkeklerin uğradığı şiddeti mercek altına aldığımızda daha çok çocukluk, ergenlik ya da yaşlılık gibi belli dönemlerde şiddete maruz kaldıklarını görürüz. Bu dönemlerde erkeklere şiddet uygulayanlar da genellikle erkeklerdir. Oysa kadına yönelik şiddete her yaştan kız çocuğı ve kadın hayatlarının çeşitli dönemlerinde maruz bırakılabilmektedir. Ülkemizde ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılan araştırmalar da ev içi şiddete maruz bırakılanların neredeyse tamamının kadın ve çocuklar olduğunu göstermektedir.

Erkek ve kadın cinayetlerinin failleri çok büyük oranda erkeklerdir. Tek fark erkekler genellikle yabancı bir erkek tarafından öldürölürken, kadınları öldürenler çoğunlukla en yakınlarındaki erkeklerdir.

“Çocuk olursa erkek şiddeti biter.”

Ataerkil toplum aileyi anne, baba ve çocuklardan oluşan bir yapı olarak tasvir eder. Ailede çocuğun olmamasını, kadının üzerine düşen en önemli görevi yerine getirmediğı ve bunun kadının bir eksikliği olduğu şeklinde empoze eder. Şiddete maruz bırakılanve şiddetin nedeninin bu “eksiklik” olduğunu düşünen birçok kadın, çocukları olursa” gerçek bir aile” olacaklarını, kocalarının daha sorumlu davranacağını ve her şeyin yoluna gireceğini düşünür. Ancak araştırmalar, hamileliğin şiddetin yoğun yaşandığı bir dönem olduğunu ortaya koymuştur. Hamilelik kadının daha zayıf ve çaresiz görülmesine yol açabilmektedir. Çocuk doğurmak, şiddeti önlemez aksine hem çocuğun hem kadının şiddet içeren bir ilişkide zarar görmesine ve kadının şiddet içeren bu ilişkiden kurtulamamasına yol açabilir.

“Erkekler şiddeti kontrol edemez, buna engel olamazlar.”

Erkeklik, toplum içinde öğrenilen rollerin bir bütünüdür. Şiddet uygulamak da erkekliğe atfedilen rollerden biridir. Ancak sıklıkla, şiddetin erkeklerin doğasında olduğu, istese de kontrol edemediğı iddia edilir. Halbuki sosyal bir varlık olan kadınlar ve erkekler çeşitli dürtülerini kontrol edebilme yeteneğine sahiptirler. Örneğin şiddetin doğasında olduğunu iddia eden erkekler sosyal çevrelerindeki insanlara şiddet uygulamazken eşlerine ya da çocuklarına sistematik olarak şiddet uygulayabilmektedir. O halde kontrol edememe gibi bir durum yoktur.^{48, 49}

5. Şiddet Döngüsü

Kadınların maruz bırakıldığı şiddet ilişkisinden çıkamamasının önemli sebeplerinden birisi şiddet döngüsüdür. Yoğun şiddet içeren ilişkilerde bile şiddet her daim yaşanan bir durum değildir, bazen artarak, bazen görünmez olarak döngüsel bir şekilde süregider. Şiddet döngüsü, kadınların yaşadığı

⁴⁷ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

⁴⁸ Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

⁴⁹ Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

şiddetin boyutunu fark etmesini engeller, şiddeti sıradanlaştırmasını sağlar, kadınların özgüvenlerini zedeler ve şiddet ortamından ayrılmasını zorlaştırır.

“Şiddet döngüsü gerginlik ile başlar. Gerginliğin yoğunluğu zaman içinde artar ve erkek şiddet uygular. Ardından gelen aşama “balayı” dönemi olarak adlandırılır. Çünkü bu dönemde şiddet uygulayan erkek ağlar, yalvarır, özür diler, hediyeler alır ve kadını ona tekrar şiddet uygulamayacağına inandırır. Ancak kısa süre sonra ilişkide gerginlik tekrar yükselir ve erkek artan şekilde şiddet uygular. Döngünün devamı şiddetin kadın tarafından “normalleştirilmesine” bağlıdır. Burada kadın çoğu kez şiddetin nedenini kendinde ya da başka yerde arar. Oysa erkek şiddeti rastlantısal olarak değil sistematik biçimde üretilir. Şiddete başvuran erkek anormal olmadığı gibi patolojik bir davranış da sergilemez.”^{50, 51}

6. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

İnsan haklarının ve ilk insan hakları belgelerinin tarihçesine baktığımızda kamusal alanı esas alan bir bakış açısıyla oluşturulduğunu görürüz. Kamusal alan ise tarihsel olarak erkeklerin egemen olduğu, çalıştığı, örgütlendiği, siyaset yaptığı, devletler kurduğu, savaşların ve anlaşmaların olduğu işleri kapsar. Kadınlar ise konumlandırıldıkları özel alandan kamusal alana çıkabilmek, erkeklerin sahip olduğu çeşitli hakları kazanabilmek, kendi sorunlarını görünür kılmak için yüzyıllar boyunca zorlu mücadeleler vermişlerdir. Özel alan sorunu olarak görülen pek çok sorunun aslında toplumsal bir mesele olduğunu dile getirmiş ve bu sorunları ulusal ve uluslararası alanlara taşımak için çalışmışlardır. Özel alan sorunu olarak görülen kadına yönelik aile içi şiddetin kamusal bir sorun olarak kabul edilmesinde feminist hareketin rolü büyüktür.

Kadına yönelik aile içi şiddet, 1970’lerde feminist hareketin çabalarıyla toplumsal bir sorun olarak kabul edilmeye başlanmıştır. İkinci dalga feminizm, “Kişisel olan politiktir” sloganıyla, cinsiyet temelli şiddete yönelik eleştirel bir bakış geliştirerek, kadına yönelik şiddetin toplumdaki eşitsiz cinsiyet ilişkilerinden kaynaklanan yapısal ve politik bir sorun olduğunu ortaya koymuştur.

1970’lerden sonraki dönemde feministler, cinsiyet eşitsizliğinin korunmasının nedeninin toplumda var olan cinsiyete dayalı iş bölümünün “siyasal” değil “doğal” bir sorun olarak görülmesinden kaynaklandığını ileri sürerler. Buna göre geleneksel olarak, siyaset, iş, sanat, edebiyat tarafından kuşatılan yaşamın kamusal alanı erkeklerin tasarrufundadır. Buna karşın kadının varlığı, aile ve eve ait sorumluluklardan oluşan özel alanla sınırlanmıştır. Feministler, kamusal ve özel hayatın bu biçimde erkek ve kadın arasında bölünmüşlüğüne karşı çıkarlar.

Feminist mücadelenin etkisiyle oluşturulan, kadın erkek eşitliğini sağlama ve kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik uluslararası kurumlar ve sözleşmeler, sorunla ilgili duyarlılığın kamusal düzeyde gelişiminde etkili olmaktadır.

1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve kadınların uluslararası ilk hak bildirgesi olan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinde” (CEDAW) doğrudan kadına karşı şiddet ile ilgili bir tanıma yer verilmemiştir. Daha sonraki CEDAW’ın 12 ve 19 sayılı Genel Tavsiye Kararlarında, kadına yönelik şiddeti bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık biçimi

⁵⁰ Lundgren, E. (2012) Şiddeti Normalleştirilme Süreci, Çev. Berna Ekal, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

⁵¹ Akçabay, C. (2020a) “Aslında Feminizm ‘Ezilenlerin Beyanı Esastır’ Diyor”, Gazeteduvar, 08.03.2020.

<https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/03/08/ceren-akcabay-aslinda-feminizm-ezilenlerin-beyani-esastir-diyoer> Erişim: 21.10.2020

olarak tanımlanmıştır. CEDAW'ın 35 sayılı tavsiye kararı ise kadınlara yönelik şiddet alanına ilişkin tavsiyeler içermektedir.

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında belli standartlar ve devletlerin sorumluluklarını belirleyen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)” 2011’de imzaya açılmıştır.

İstanbul Sözleşmesi, bugüne kadar Avrupa Konseyi’ne üye 45 ülke ve Avrupa Birliği tarafından imzalanmıştır.⁵²

Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi uluslararası alanlarda kadınlar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların farklı alanlarda yaşadıkları hak ihlallerinin giderilmesine yönelik mücadelelerini sürdürmekte, yerel düzeyde yaşanan hak ihlalleri ve sorunları uluslararası mekanizmalara sundukları raporlar ve bilgi notları aracılığıyla taşımaktadırlar.

Örneğin; Türkiye’de pek çok kadın örgütü ve LGBTİ+ örgütlerin bir araya gelmesi ile oluşmuş CEDAW STK Yürütme Kurulu CEDAW Komitesini 1997 yılından bu yana takip etmekte ve CEDAW Komitesine gölge raporlar sunmaktadır.

Uluslararası belgeler ve mekanizmalar; toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin desteklenmesini, söz konusu alanda görülen hak ihlallerinin görünür olmasını, devletleri uluslararası alanda sorumlu kılabilmeyi, uluslararası ölçekte alınan karar ve tavsiyeler ile yerelde değişimin sağlanabilmesini ve uluslararası destek ve dayanışmanın kurulabilmesine olanak sunmuştur.

7. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele

Türkiye’de 1980’lerin ikinci yarısından itibaren kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması, eşitlik, kadına yönelik şiddetle mücadele gibi taleplerle ortaya çıkan kadın hareketi bu alana ilişkin uzun süreli bir mücadelenin de fitilini ateşlemiştir. 90’lı yıllar özel alan politiktir tartışmaları ışığında özellikle kadına yönelik şiddetin tartışıldığı, bu soruna yönelik bir araya gelen kadınların kendi örgütlerini kurdukları, yayınlar çıkardıkları ve şiddetle mücadele ve dayanışmayı sağlayan ilk mekanizmalar olarak kadın danışma merkezleri ve kadın sığınaklarını kurdukları yıllar olmuştur. Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası ve Mor İğne Kampanyası gibi kadına yönelik şiddete dikkat çeken çeşitli eylemlilikler gerçekleştirmişlerdir.

Bir taraftan kendi örgütlenmeleri içinde şiddetle mücadele ve dayanışma mekanizmalarını yürütürken diğer yandan devletin bu soruna dair yükümlülüklerini hatırlatarak, bu mücadele mekanizmalarının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu çabanın sonucu olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun (SHÇEK) kadın misafirhaneleri yönetmeliği çıkarılarak ve kadın danışma merkezlerinin ve sığınakların yasal mevzuata alınması sağlanmıştır.

Belediyelerin de bu sorunu gündemlerine alması için kadınlar çaba göstermiş ve 1990 yılında Türkiye’de ilk sığınak İstanbul’da Bakırköy Belediyesi tarafından açılmıştır.

⁵² <https://bianet.org/haber/turkiyenin-istanbul-sozlesmesi-kronolojisi-319532>

Devlete bağı ilk sığınmaevi yine 1990 yılında İzmir’de açılmıştır. 1993 yılında Kadın Dayanışma Vakfı Ankara Altındağ Belediyesi iş birliği ile, 1995 yılında ise İstanbul’da Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı bağımsız olarak kadın örgütlerinin ilk sığınaklarını açmıştır.⁵³

Kadının statüsü ve sorunları genel müdürlüğünün kurulması, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun oluşturulması, TCK ve Medeni Kanunda kadınların aleyhine yer alan kimi maddelerin değiştirilmesi, 4320 sayılı Kanunun yetersiz bulunarak 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun hazırlanması, Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planlarının hazırlanması, bu alanda kadın hareketinin mücadelesi ile ortaya çıkan gelişmelerden bazılarıdır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında şimdiye kadar hazırlanmış en geniş kapsamlı uluslararası belge “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir (İstanbul Sözleşmesi).

Sözleşmenin amacı; kadınları her türlü şiddetten korumak, kadına yönelik şiddetle ve ev içi şiddetle mücadele etmek, şiddeti önlemek ve kovuşturmak; kadın erkek eşitliğini teşvik ederek kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve şiddet mağdurlarını korumak ve desteklemektir. Bunun için de tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması öngörülmektedir. Sözleşme bütüncül politikalar yaklaşımını benimser; buna göre önleme (prevention), koruma (protection), failleri kovuşturma/yargılama (prosecution) ve mağdur destek mekanizmaları oluşturma politikası (policy), sözleşmede hayli kapsamlı bir biçimde düzenlenmiştir. Bütüncül politikalar literatürde 4P ilkesi olarak ifade edilmektedir.⁵⁴

Türkiye, 11 Mayıs 2011’de sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmasına rağmen, 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan 3718 sayılı cumhurbaşkanı kararı ile sözleşmenin feshedilmesine karar verilmiş ve 1 Temmuz 2021 tarihinde resmi olarak sözleşmeden çekilmiştir.

Bu karar Türkiye’de geniş kesimlerce protesto edilmiş, çeşitli sivil toplum örgütleri, partiler, kişiler ve Kadın Dayanışma Vakfı’nın da dahil olduğu kadın örgütleri kararın iptali için davalar açmışlardır. Açılan bu davaların reddine ilişkin kararlar kadın örgütlerine ve davayı açan kişi ve kurumlara tebliğ edilmeye başladıktan sonra kadın örgütleri karara itiraz ederek Danıştaya başvurmuşlardır..

“Danıştay 10’uncu Dairesi önüne gelen 200’ü aşkın davanın esastan incelemelerine kademeli olarak Nisan 2022’de başladı.... Davalar için Türkiye’nin farklı illerinden gelen tam 810 avukatın yetki belgesi sunması ile kadın örgütlerinin yoğun ısrar ve çabaları neticesinde duruşma Danıştay binasının konferans salonuna taşınarak halka açık bir şekilde görüldü. Avukatların yanı sıra, kadın örgütleri başta olmak üzere, LGBTİ+ örgütleri, barolar, insan hakları örgütleri, meslek örgütleri ve sendika temsilcilerinden oluşan tarihi bir kalabalık Danıştay konferans salonunu merdivenlere taşarcasına doldurdu. Yüzlerce kadın ve LGBTİ+’nın katıldığı duruşma, davalara bakan Danıştay 10. Daire Başkanı’nın duruşma başında söylediği gibi Danıştay tarihinin en kalabalık duruşması olarak tarihe geçti. Yaklaşık 6 saat süren duruşmanın sonunda Danıştay savcısı Aytaç Kurt, tüm dosyalarda, sözleşmeden çekilme kararının hukuka aykırı olduğu ve bu nedenle iptali gerektiği yönünde mütalaa verdi. Açılan diğer davaların bir kısmının duruşmalarının görülmesine 7, 14 ve 23 Haziran 2022’de yapılan duruşmalarla devam edildi. Yaklaşık 20’şer dosyanın gruplara ayrılarak görüşüldüğü her bir duruşmada Türkiye’nin çok farklı şehirlerinden gelen kadınlar, tarihi bir kalabalıkla Danıştay

⁵³ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981687>

⁵⁴ Acar, F. (2014) “CEDAW’dan İstanbul Sözleşmesine: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi”, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet, Der. F. Kaya, N. Özdemir ve G. Uygur, Savaş Yayınevi, Ankara, 61-77.

konferans salonunu doldurdu.... 19 Temmuz 2022’de Danıştay 10’uncu Dairesi İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararını açıkladı. Danıştay 10’uncu Dairesi, Sözleşme’den çekilme kararına karşı açılan davaları, Danıştay savcıları ve tetkik hakiminin çekilme kararının hukuksuz olduğu ve iptalinin gerektiği yönünde görüş bildirmesine rağmen, 2’ye karşı 3 oyla reddetti”.⁵⁵

Kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir kazanım olan İstanbul Sözleşmesi’nin yeniden yürürlüğe girmesi için kadın örgütleri, aktivistler ve toplumun önemli bir kesimi bu konuda mücadelelerini sürdürmeye devam etmektedir.

Kadına yönelik şiddet dünyada ve Türkiye’de yakıcı bir biçimde vahametini sürdürüyor. Birleşmiş Milletler, Kadın Cinayetleri 2024 Raporuna göre⁵⁶;

- 2024 yılında 50 bin kadın ve kız çocuğu, yakın partneri veya bir aile üyesi tarafından öldürüldü. Bu sayı, kadın ve kız çocuklarına yönelik tüm kasıtlı cinayetlerin yaklaşık yüzde 60’ını oluşturuyor.
- Bugün dünyada hâlâ her 10 dakikada bir kadın veya kız çocuğu en yakınındaki kişiler tarafından öldürülüyor.
- 2024 yılında Avrupa’da öldürülen kadınların yüzde 64’ü, yakın partnerleri tarafından öldürüldü.
- Birleşik Krallık’taki araştırmalar, ev içi cinayetlerde kadınların yüzde 60’ının öldürülmeden önce çevrimiçi olarak izlendiğini gösteriyor.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, dünya genelinde kadınların yaklaşık üçte biri (%30) hayatları boyunca fiziksel ve/veya cinsel eş şiddetine veya eş dışı cinsel şiddete maruz bırakılmıştır. 15-49 yaş arası, bir ilişki içinde olan kadınların dörtte birinden fazlası, hayatları boyunca (15 yaşından beri) en az bir kez eşleri tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakılmıştır.⁵⁷

2008 ve 2014 yıllarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçları, Türkiye’de yaklaşık her 10 kadından 4’ünün partneri tarafından yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakıldığı göstermiştir.⁵⁸

Bakanlık bu araştırmaların sonuncusu olan “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırmasını” 10 yıllık bir aradan sonra yaparak, sonuçlarını 2024 yılında yayımladı. Bu araştırmanın bazı sonuçlarına göre;⁵⁹

- Yaşamının herhangi bir döneminde kadınların %28,2’si psikolojik, %18,3’ü ekonomik, %12,8’i ise fiziksel şiddete uğradı.
- Yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete %14,7 ile en fazla 35-44 yaş grubundaki kadınlar maruz bırakıldı.

⁵⁵ <https://istanbulsozlesmesi.org/istanbul-sozlesmesinden-cekilme-girisimi-ve-sonrasinda-yasananlar/>

⁵⁶

<https://turkiye.un.org/tr/306761-birle%C5%9Fmi%C5%9F-milletler-kad%C4%B1n-cinayetleri-2024-raporu-her-10-dakikada-bir-kad%C4%B1n-ya-da-k%C4%B1z-%C3%A7ocu%C4%9Fu>

⁵⁷ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

⁵⁸ <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025.pdf>

⁵⁹ <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/press/57940>

- Boşanan kadınların %62,1'i psikolojik, %42,5'i ekonomik, %41,5'i fiziksel, evli kadınların %26,4'ü psikolojik, %19,9'u ekonomik, %11,6'sı fiziksel şiddete uğradı.
- Hiç evlenmeyen kadınların %25,7'si psikolojik, %14,2'si dijital şiddete ve %13,4'ü ısrarlı takibe maruz bırakıldı.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) verilerine göre, Türkiye'de internet kullanan her 4 gençten 1'i dijital şiddete maruz bırakılıyor; kadınlarda ise bu olasılık erkeklere oranla 27 kat daha fazla.⁶⁰

Türkiye'de kadın cinayetlerine ilişkin veriler devlet tarafından tutularak kamuoyu ile paylaşılmıyor. Bu alana ilişkin verilere bazı kadın örgütlerinin yaptığı çalışmalar ya da medya organları aracılığıyla tutulan istatistiklerle ulaşılabilir. Buradaki rakamların yüksekliği Türkiye'de kadın cinayetlerinin cins kırıma dönüştüğünü gösteriyor.

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun verilerine göre; 1 Ocak – 31 Aralık 2025 tarihleri arasında en az 391 kadın erkekler tarafından katledilmiştir. Bu vakaların 297'si kadın cinayeti, 94'ü ise şüpheli ölüm olarak kaydedilmiştir. Katledilen kadınların yaş aralığına bakıldığında, en genç olanı 2 yaşında, yaşça en büyük kadın ise 83 yaşındadır. Kadın cinayetleri içinde 19–35 yaş aralığındaki kadınlar %46,4 ile en yüksek orana sahiptir. Kadınların %64,7'si evlerinde katledilmiştir.⁶¹

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2025 Yılı Kadın Cinayetleri ve Şüpheli Kadın Ölümleri Veri Raporu'na göre; 2025 yılında erkekler tarafından en az 294 kadın öldürülmüş, 297 kadın şüpheli şekilde ölü bulunmuştur.⁶²

Bianet'in 1 Ocak 2025 - 31 Aralık 2025 döneminde Türkiye'deki yerel, ulusal ve internet basınına yansıyan haberlerden derlediği verilere göre; erkekler 2025'te en az 299 kadını ve 64 çocuğu öldürmüş, 16 kadına tecavüz etmiş, 1168 kadını seks işçiliğine zorlamış, 201 kadını taciz etmiş, 265 çocuğu istismar etmiştir. 2025'te aralarında transların da olduğu en az 471 kadının ölümü basına "şüpheli" olarak yansımıştır.⁶³

⁶⁰

<https://turkiye.un.org/tr/306761-birle%C5%9Fmi%C5%9F-milletler-kad%C4%B1n-cinayetleri-2024-raporu-her-10-dakikada-bir-kad%C4%B1n-ya-da-k%C4%B1z-%C3%A7ocu%C4%9Fu>

⁶¹ <https://tkdf.org.tr/faaliyetler/2025-yili-kadin-cinayetleri>

⁶²

<https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/3162/2025-yili-kadin-cinayetleri-ve-supheli-kadin-olumleri-ve-ri-raporu>

⁶³ <https://bianet.org/haber/erkekler-2025-te-en-az-299-kadini-oldurdu-315580>

Bölüm III. Kadın Danışma Merkezi İşleyişi

Kadın danışma merkezleri (KDM); şiddete maruz bırakılan kadınlara şiddetle mücadele ederken ihtiyaç duyabilecekleri farklı destekleri sağlayan; kadınların yaşadıklarını suçlanmadan ve yargılanmadan paylaşabilecekleri, şiddetle mücadele yollarına ve yasal haklarına dair bilgi alabilecekleri dayanışma esaslı ile işleyen ilk başvuru noktalarıdır. Kadınlar bu merkezlere yüz yüze, telefonla, internet ya da mektup aracılığı ile başvurabilirler. Sığınakların adresleri güvenlik sebebiyle gizli tutulduğundan kadın danışma merkezleri sığınaklar için başvuru noktası olarak da faaliyet gösterir. KDM’lerde sunulan destekler ücretsizdir ve merkez çalışanları kadınlardan oluşur. KDM’de sağlanan destekler başvuran kadınların çocukları varsa onları da dikkate alacak şekilde planlanır ve yürütülür. Sığınakların adresleri güvenlik sebebiyle gizli olduğundan KDM’leri sığınaklar için başvuru noktası olarak da faaliyet gösterir. Sığınak öncesi ve sığınak sonrası kadınlara verilen/verilecek destek ve danışmanlığın sunulmasına olanak sağlar.

KDM tarafından sağlanan destek, dayanışma ve yönlendirmelerin tümü, kadınların ihtiyaçlarının çeşitliliğine uygun olmalıdır. Engellilik, yaşlılık, hamilelik ve lohusalık, yerinden edilmişlik, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, kadın ticareti, mültecilik gibi durumlarda, kadınlar şiddetten farklı ve çoklu biçimde etkilenebilmektedir. Bu tür durumlarda, sunulacak desteklerin her kadının kendine özgü durumunu dikkate alarak özelleştirilmesi, hassas ve kapsayıcı bir destek/dayanışma politikası izlenmesi önemlidir.

KDM’lere şiddete maruz bırakılmış kadınlara destek sunmanın yanı sıra burada edinilen bilgi, deneyim ve veriler ışığında kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının geliştirildiği yerlerdir. Ülkedeki şiddetle mücadele mekanizmasının aksayan, eksik yönlerinin görülmesini ve bu alana dair savunuculuk yapılabilmesine olanak sunacak araçlar, argümanlar ve öneriler edinilmesini sağlar.

KDM’leri aynı zamanda, kadınların şiddet algısının değişmesine yönelik çalışmalar yapar. Toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddetin bireysel bir durum değil, ataerkil ilişkilerden kaynaklanan toplumsal bir mesele olduğuna dikkat çeker. Kişisel olanın politik olduğu ilkesi ile çalışmalarını yürütür, feminist ilke ve deneyimleri referans alır. Burada temel amaç başvuruda bulunan kadınların dayanışma ilişkisi içerisinde güçlenmelerini sağlamaktır.

KDM’leri Türkiye’de kadın örgütleri, belediyeler ve devlet kurumlarının sosyal destek mekanizmaları içinde faaliyet yürütmektedir.

Türkiye’de ilk KDM, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından İstanbul’da 1990 yılında açılmıştır.⁶⁴

1. Kadın Danışma Merkezinin Şiddetle Mücadeledeki Yeri ve Önemi

a) Kadına yönelik şiddetle etkin mücadelenin gerekliliklerinden biri kadınların şiddete uğradıklarında doğru bilgiye ve ilgili kuruluşlara hızlı bir şekilde ulaşabilmesidir. KDM’leri kadına yönelik şiddetle mücadele alanında uzmanlaşmış yapılar olmaları nedeniyle başvuran kadınları doğru ve hızlı bir şekilde bilgilendirip yönlendirir.

⁶⁴ <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/dayanisma-merkezi/>

- b) Şiddetle mücadele sürecinin ilk aşamalarında yaşanacak olumsuz deneyimler kadınları umutsuzluğa sürükleyebilir ve kadınları diğer gerekli adımları atmaktan alıkoyabilir. Kadınların ilk başvuru yerlerinden biri olan KDM'nin bilgi ve deneyimi kadınları şiddetle mücadele sürecinde ilgili kurumlara başvurmaları konusunda cesaretlendirir, güçlerinin farkına varmalarına aracılık eder ve yalnız olmadıklarını hissettirir.
- c) Sığınakların adresleri güvenlik gerekçesiyle gizli tutulmaktadır. Bu nedenle kadınlar doğrudan buralara başvuramaz. KDM'ler sığınaklara ulaşmak için başvuru merkezi işlevini yerine getirmektedir.
- d) Sığınakta kalan kadınlara yönelik bazı çalışmaların orada gerçekleştirilmesi kimi zaman mümkün ya da uygun olmamaktadır. KDM'ler burada kalan kadınlara ve çocuklarına yönelik çalışmalar yürüterek sığınakları destekler.
- e) Sığınakta kalan kadınlara yönelik çalışmaların sıklıkla kadın oradan ayrıldıktan sonra da sürdürülmesi gerekir. Ancak, bu çalışmaların kadınlar ayrıldıktan sonra sığınakta devam ettirilmesi mümkün olamamakta, bu durumda kadınlara yönelik çalışmalar kesintiye uğramaktadır. KDM'ler sığınakta ayrılan kadınlara yönelik çalışmaların kesintisiz sürdürülebilmesi bakımından önemlidir.
- f) KDM'ler; başvurulara ilişkin istatistikleri ve yürüttüğü araştırma sonuçlarını paylaşmak, başvuru sahiplerinin deneyimlerinden hareketle ilgili kurum ve kuruluşlara ilişkin sorun ve ihtiyaçları gündeme getirmek suretiyle kadına yönelik şiddetin yaygınlığına ilişkin mevcut durum hakkında kamuoyu ve ilgili kurum/kuruluşları bilgilendirir. Bu şekilde kadına yönelik şiddetin önlenmesi çerçevesinde sürdürülen çalışmalara katkı sunar.
- g) KDM'ler; kadına yönelik şiddet, bunun nedeni olan cinsiyete dayalı ayrımcılık ve cinsiyet eşitsizliği konularındaki farkındalık çalışmaları aracılığıyla kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde toplumsal dönüşümü destekler.
- h) KDM'ler kadınlara ve çocuklara yönelik yürüttüğü güçlendirici çalışmalarıyla şiddetin önlenmesine katkı sunar.
- i) KDM'ler, çalışmalarını yereldeki kuruluşlarla işbirliği halinde yürüterek, bu kuruluşlarında kadına yönelik şiddeti önleme konusundaki kapasitelerini artırmalarını ve birlikte yerel düzeyde kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının verimli, koordineli çalışmasına katkıda bulunur.
- j) KDM'ler yürüttüğü çalışmalar kapsamında feminist ve LGBTİ+ örgütleri ile bilgi ve deneyim paylaşımında bulunur. Böylece şiddetle mücadeleye doğrudan katkı sağlar.

2. Kadın Danışma Merkezlerinin Temel İlkeleri

KDM çalışması temel bir takım ilkeler esas alınarak yürütülür. Bu ilkeler yürütülen çalışmanın çerçevesini, içeriğini, yöntemini, biçimini belirlemede ve bu alana dair belli standartlar oluşturmak bakımından önemlidir. Bu ilkeler şunlardır;

- **Feminist Analizler:** Kadına yönelik şiddet bireysel bir sorun değil, cinsler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin bir sonucu, toplumsal ve politik bir sorundur. Kadınlar, sadece kadın oldukları için şiddete maruz bırakılırken yine sadece kadın oldukları için kamusal alanda çeşitli biçimlerde ayrımcılık ve eşitsizliğe uğrarlar. Bu koşullarda şiddete boyun eğmek, kadınlar açısından bir tercih değil; uygulanan ayrımcılığın bir sonucu olarak görülür ve bunun

ortadan kaldırılması hedeflenir. KDM'ler, ayrımcılık ve eşitsizliğin yarattığı sorunların ve şiddetin kadın dayanışması yoluyla aşılmasını esas alır. KDM'de yürütülen çalışmalar bu nedenle kamu hizmeti değil, politik bir faaliyettir. KDM'lerin esas amacı kadınları rehabilite etmek değil; kadınların özgürleşmesine aracılık etmektir.

- **Dayanışma:** Kadınların kadın olmaktan kaynaklanan ortak şiddet ve ayrımcılık deneyimleri vardır. Bu, mücadelede kaçınılmaz bir ortaklığı da beraberinde getirir. KDM'de yürütülen çalışmalar bu nedenle yardım ilişkisi değil, ortak mücadele içinde yer alan kadınların birbiri ile dayanışmasıdır. Dayanışma, temel ilkelerden biri olan güçlenmenin de ön koşuludur.
- **Kadınların Tarafında Olma:** Tarafsızlık, adil muamelenin temel bir koşulu olarak kabul edilmektedir. Ancak sorun kadına yönelik şiddet olunca şiddet uygulayana ve şiddete maruz bırakılan eşit mesafede durmaya çalışmak, kaçınılmaz biçimde şiddet uygulayanın tarafında olma sonucunu doğurur. Kimin haklı ya da haksız olduğunun bir önemi yoktur. Şiddet hiçbir koşulda hak edilmez. Şiddetin ortadan kaldırılabilmesi için şiddeti kınamak, şiddete maruz bırakılanın yanında olmak, onunla dayanışmak esas alınır.
- **Güçlenme:** Kadınların güçlenmesi KDM çalışmalarının en temel ilkelerden biri olarak ele alınır. Kadınların kendi kaynaklarını keşfetmesi ve güçlenmeleri yönünde destek, danışmanlık ve dayanışma sağlanır. Bütün çalışmalar yargılayıcı, baskıcı olmayan bir tarzda ve katılımcılığı esas alarak sunulur. Kadınlara yaş, ırk, din, cinsel yönelim ve engellilik durumu fark etmeksizin eşitlikçi şekilde yaklaşılır. Çalışmalar, kadınların ihtiyaçları, talepleri doğrultusunda planlanır ve uygulanır.
- **Çocukların Esas Yararlanıcı Olarak Kabul Edilmesi:** Şiddet ilişkisi içinde büyüyen çocuklar hem doğrudan şiddete maruz bırakılmak hem de şiddete tanık olmaktadır. Bu nedenle çocuklar da aynen kadınlar gibi esas yararlanıcı olarak kabul edilmelidir. Çocukların özel gereksinimleri olduğu dikkate alınarak çocuklara yönelik özel faaliyetlerin yürütülmesi gözetilir.
- **Katılım/İnisiyatif:** Şiddet ilişkisi kadınların kendi yaşamlarının kontrolü kaybetmelerine neden olur. KDM'ler kadınların kendileri ve çocuklarının yaşamlarının kontrolünü yeniden ele almalarını teşvik eder. Kadınlara ilişkin yürütülen her sürece kadınların katılımının sağlanması esastır.
- **Güvenlik:** Kadınların güvenliği, şiddetle mücadelede birinci derecede önemli bir konudur. Güvenlik konusundaki riskler belirlenir, gerekli önlemler alınır, acil güvenlik planları kadın ile birlikte hazırlanır. Farklı kurumlarla güvenlik konusunda işbirliği içinde çalışılır.
- **Gizlilik:** KDM'ye başvuran kadınlara ilişkin bilgiler kimseyle paylaşılmaz. Yapılacak ilk görüşmede bilgi gizliliği ilkesi kadına paylaşılarak, hangi durumlarda, hangi bilgilerin, kimlerle paylaşılabilceği kadına açıklanmalıdır. Kadının lehine işleyen örneğin hukuki bir süreç söz konusu ise kadının talebi doğrultusunda bilgiler gerekli ölçüde paylaşılabilir.
- **Çeşitlilik ve Desteğe Adil Erişim:** KDM'ye başvuran kadınların farklılıkları gözetilir ve saygı duyulur. KDM'de yürütülen tüm çalışmalar ayrımcılık karşıtı olmalıdır. Kadınlara sunulacak destekler eşitlik temelinde sağlanır. Toplumsal eşitsizlikler nedeniyle dezavantajlı grupların desteklere erişimi dikkate alınır. Çoklu ayrımcılığa maruz bırakılma riski bulunan gruplara

mensup kadınların şiddete başvurularında bu durumları da göz önünde bulundurularak planlama yapılmalıdır.

3. Kadın Danışma Merkezinin Fiziki Koşulları ve Teknik Donanımı

Kadın danışma merkezi, kolay ulaşılabilir, erişilebilir, güvenli ve merkezi bir yerde olmalıdır; bu hem kadınların zaman ve para maliyetini azaltır hem de başvuruların gizliliğini ve güvenliğini sağlar. KDM şehir merkezine veya kadınların sıkça gittiği yerlere (hastane, okul, pazar vb.) yakın olmalı, sığınaklardan farklı olarak dikkat çekmeyen bir tabelası bulunmalıdır.

KDM’de ideal fiziki koşulları sağlamak mali sınırlılıklar nedeniyle kadın örgütleri için zor olsa da, mevcut imkânlar dahilinde kadınlar, çocuklar, çalışanlar ve gönüllüler için en uygun ortam sağlanmaya çalışılmalıdır. KDM’nin iç mekânı, resmi kurum havasından uzak, kadınların kendilerini güvenli ve rahat hissedeceği şekilde düzenlenmelidir. Mobilyalar asgari düzeyde tutulmalı, rahat koltuk ve sandalyeler tercih edilmeli, gerektiğinde uzanılacak bir kanepe bulunmalıdır.

KDM bir kamu kuruluşu, belediye binası içinde yer alıyorsa, merkezin içerisi dışarıdan görünmeyecek şekilde olmalı, odalarda güvenlik ve gizliliğin sağlanması için cam bölme gibi düzenlemelerden kaçınılmalıdır.

KDM’de mümkünse iki bireysel görüşme odası, bir çocuk oyun odası ya da çocuk köşesi, çalışan sayısına göre çalışma odaları, mümkünse eğitimler ve toplantılar için kullanılacak bir oda ile bekleme odası/alanı ve mutfağı bulunmalıdır. Görüşme odasında faks, fotokopi makinası, yazıcı gibi ofis araçların bulunmamasına dikkat edilmelidir.

Görüşme odası yeterli ölçüde aydınlatılmalı ve havalandırılmalıdır. Oda çok büyük veya küçük olmamalıdır. Görüşme odasının ses yalıtımı olmalıdır. İçeride konuşulanların dışarıdan duyulmaması son derece önemlidir. Görüşme odasında karşılıklı koltuklar ve sehpa bulunmalıdır. Aşırıya kaçmamak suretiyle tablo ve dekoratif ürünlere yer verilebilir.

Çalışan odasında yeterli sayıda masa, sandalye, kilitli arşiv dolabı bulunmalıdır. Bekleme odasında/alanında yeteri kadar koltuk/sandalye ve sehpa bulunmalıdır. Çocuk oyun odasında oyuncak, boya kalemleri, resim kâğıtları, öykü kitapları vb. bulunmalıdır. Çocuk odası imkanı yoksa uygun bir alan çocuk köşesi olarak düzenlenebilir. Kimi durumlarda merkeze anneleri ile birlikte gelen çocukların annelerinden ayrı bir odada tutulmaları onların kaygı düzeylerini artırır, annelerinden ayrılacakları endişesini geliştirmelerine neden olabilir. Bu konuda hassas bir yaklaşım geliştirilmeli mekan düzenlenmesi de buna göre yapılmalıdır.

KDM’de telefon, bilgisayar, yazıcı, telesekreter, faks, internet bağlantısı, fotokopi makinası bulunmalıdır. Kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarını oluşturan ilgili kurum ve kuruluşların tüm illerdeki adres ve telefonlarını içeren bir rehber veya bilgisayarda bu bilgileri içeren bir program bulunmalıdır.

KDM’nin erişilebilir olmasına özellikle dikkat edilmelidir. KDM’de erişebilirlik; başvuran engelli, yaşlı, çocuklu, mülteci tüm kadınlar için merkezin ulaşılabilir, anlaşılabilir ve çok dilli olmasıdır. Fiziksel erişilebilirlik, KDM’nin mimari yapı, merdivenler, tuvalet, asansör, mobilyalar, levha vb. özelliklerinin herkes için ulaşılabilir ve kullanılabilir oluşudur. Ancak tek başına bunların olması erişilebilirlik açısından yeterli değildir. KDM çalışmalarının içeriksel erişebilirliğine de dikkat edildiği ve sağlandığı takdirde gerçek anlamda erişilebilirlikten söz edilebilir. KDM’nin internet sitesi, sosyal medya hesapları, görsel, yazılı, basılı içerik ve materyallerinin Türkiye’de yaşayan tüm engelli

kadınları (bedensel, görme, işitme vb.), mülteci/göçmen kadınları, anadili Türkçe olmayan kadınları (Kürtçe, Arapça, Roman dilleri vb.) kapsamına gayret edilmelidir.

4. Kadın Danışma Merkezi Çalışanları ve Gönüllüleri

KDM çalışmaları, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin neden olduğu kadınlara yönelik eşitsizlik, ayrımcılık ve şiddetin farkında olan, danışma merkezi ilkelerini benimsemiş, konuyla ilgili gerekli eğitimleri almış kadın çalışan ve gönüllüler tarafından yürütülür. Bazı KDM'leri sadece gönüllüler ile çalışmalarını sürdürürken, bazı merkezler profesyonel çalışmayı tercih eder, bazıları da profesyonel ve gönüllü çalışmayı birlikte sürdürür. Çalışmalar, alanda uzman sosyal hizmet uzmanları ile yürütülebileceği gibi bu alanda mücadele eden ama formel bir eğitimi olmayan aktivistler, gönüllüler tarafından da yürütülebilir. Burada önemli olan profesyonel ya da gönüllü olsun görev tanımı ve sınırları net bir çalışmanın yürütülmesidir. Yürütülen tüm faaliyetlerin ve her bir işten kimlerin sorumlu olduğunun açık bir biçimde tespit edilmesidir.

KDM'de koordinatör, sosyal çalışmacı, psikolog, avukat, çocuk gelişimci, muhasebe sorumlusu, tercüman, kaynak geliştirme uzmanı, lobi ve savunuculuk faaliyetlerinden sorumlu kişiler başta olmak üzere çeşitli alanlarda sorumluluk üstlenmiş çalışanlar, gönüllüler bulunabilir.

Çalışanlar merkezde tam zamanlı, yarı zamanlı ya da dönemsel olarak yer alabilir. Her KDM kendi programı, kapasitesi ve insan kaynağı doğrultusunda görev tanımlarını kendisi belirler.

KDM'de çalışan sosyal çalışmacılar ve psikologların iş tanımlarındaki başlıca sorumlulukları şunlardır;

Sosyal Çalışmacı;

☞ KDM'ye telefonla, internet üzerinden ya da doğrudan yapılan başvuruları almak, başvurunun ihtiyaçlarını belirlemek, bireysel destek planlarını hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak.

☞ Başvuran kadınlara ilişkin risk değerlendirmesi yapmak ve güvenlik planının hazırlanmasını sağlamak.

☞ Sığınakta kalmak isteyen kadınların başvurularını değerlendirmek ve gerekli yönlendirmeyi yapmak.

☞ KDM'ye başvuran, sığınakta kalan ve sığıntan ayrılan kadınlara iş ve meslek edinmeleri, sağlık ve hukuki sorunlarını çözmeleri konularında danışmanlık vermek, ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişim kurmalarına ve gerekli hizmetleri almalarında destek olmak.

☞ Sığınakta kalan ve bu süre içerisinde danışma merkezinden danışmanlık desteği alan kadınlara gerekli durumlarda kurum-kuruluşlarla ilgili işlerinde eşlik etmek.

☞ Kadınları, ilgi alanlarına uygun etkinliklere, eğitimlere yönlendirmek.

☞ Kadınlara yönelik güçlendirici grup çalışmaları yapmak.

☞ Kadınlara yönelik toplantılar organize ederek kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet, kadın danışma merkezi ve kadın sığınakları konularında farkındalık ve bilgilendirme çalışmaları yapmak.

- ☞ Merkez çalışan ve gönüllülerinin hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında görev almak.
- ☞ KDM’de gerçekleştirilen haftalık değerlendirme toplantılarına katılmak, çalışmalarını aktarmak.
- ☞ Katılım sağladığı eğitim ve toplantıları raporlamak ve kadın danışma merkezi çalışanlarına aktarmak.

Psikolog;

- ☞ KDM’ye başvuran kadınların ve uzmanlık alanı çerçevesinde çocukların psikolojik değerlendirmelerini yapmak, bireysel psiko-sosyal destek planı hazırlamak.
- ☞ Kadınlara yönelik psikolojik destek çalışmalarını yürütmek.
- ☞ Kadınlara yönelik güçlendirici grup çalışmaları yapmak.
- ☞ Psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyan kadın ve çocukları psikiyatrik tedavi görebilecekleri sağlık kuruluşlarına yönlendirmek.
- ☞ Gözlem, görüşme ve çeşitli ölçme araçlarıyla kadınların ilgi ve yeteneklerini belirlemek, ilgili kuruluşlara yönlendirmek.
- ☞ Merkez çalışan ve gönüllülerine yönelik eğitimlerin içeriğini oluşturmak ve çalışma alanına giren konulardaki eğitimleri uygulamak.
- ☞ Merkezde yürüttüğü faaliyetleri periyodik olarak raporlamak.
- ☞ Merkezin yürüttüğü farkındalık artırma çalışmalarına destek olmak.
- ☞ KDM’de gerçekleştirilen haftalık değerlendirme toplantılarına katılmak, çalışmalarını aktarmak.
- ☞ Katılım sağladığı eğitim ve toplantıları raporlamak ve kadın danışma merkezi çalışanlarına aktarmak.

Gönüllüler

Kadın danışma merkezi işlerinin düzenli, aksatılmadan yürütülmesi ve sunulan desteklerin daha fazla kadına ulaştırılması, için çoğu kez gönüllü desteğine de ihtiyaç duyulmaktadır.

“Gönüllü; sahip olduğu fiziki güç, zaman, bilgi, yetenek ve deneyim özelliklerinden birini veya birkaçını, STK’nın olağan veya proje bazındaki çalışmaları için sunabilecek, STK’nın işleyişine katkıda bulunabilecek durumda olan ve bunun karşılığında parasal bir kazanç beklentisi taşımayan kişidir.”⁶⁵

⁶⁵ Güder, N.(2004) Sivil Toplumcunun El Kitabı, Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Programı, <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/sivil-toplumcunun-el-kitabi-2.pdf>
Erişim: 01.07.2026

Hem gönüllüler hem de KDM açısından verimli, etkin bir ilişkinin geliştirilmesi için gönüllülük çalışmaları her iki tarafı içerecek şekilde yürütülmelidir.

KDM’de gönüllülerin çalışmalara destek sunması; merkezin profesyonel çalışanlarının görev yükünü azaltacak, kadına yönelik şiddete ilişkin daha fazla çalışmanın planlanması ve gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

KDM’de gönüllü olmak için, konuya ilgi duyan üniversite öğrencileri, çeşitli meslek gruplarından kadınlar, merkezden daha önce hizmet almış ve merkeze katkı sunmak isteyen başvuru kadınlar ve daha farklı kesimlerden kadınlar başvurabilir.

KDM’nin gönüllü olmak için başvuran kadınlara yönelik, bir ön hazırlık ve planlama stratejisi olmalıdır. Bu hazırlık ve planlamanın bir parçası olarak gönüllü başvuru formları kullanılabilir.

Gönüllüler kadın danışma merkezlerinde bilgi ve birikimleri doğrultusunda çalışmalar yürütürler. Bir danışma merkezinde gönüllülerin sıklıkla yaptıkları çalışmalar şöyle sıralanabilir:

- ☞ Uzmanlık alanları ile ilgili çalışmalar yürütme (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, avukat, çocuk gelişim uzmanı vb.)
- ☞ Aynı bağışların organizasyonu,
- ☞ Sosyal etkinlik düzenleme,
- ☞ Çocuklarla oynama, çocuklara yönelik etkinlikler düzenleme,
- ☞ Eğitim çalışmalarına destek olma,
- ☞ Kadınlara eşlik etme (polis - avukat görüşmeleri, duruşmalar, hastane vb.),
- ☞ Kadınların ev ve iş bulmasına destek olma,
- ☞ Sportif ve sanatsal etkinlikler, kurslar düzenleme,

KDM çalışmaları kapsamında gönüllülerle çalışırken, gönüllülük çalışmalarının birbiri ile ilişkili farklı adımlardan oluşan bir süreç olduğunu bilmek ve bu adımları oluşturan aşağıdaki konuları dikkate almak önemlidir:

a. **Gönüllü İş Tanımı:** Gönüllü olarak yapılacak işlerin, amaç ve hedefler ile yürütülecek etkinliklerin, bu iş için ihtiyaç duyulan beceri ve niteliklerin, işin tahmini süresi gibi özelliklerin tanımlanmasıdır.

b. **Gönüllü Kazanma:** Gönüllü desteği ihtiyaç duyulan alanlara yönelik gönüllü kazanma yöntem ve çalışmalarını içeren planlamalardır. KDM ihtiyaç duyduğu alandaki gönüllü desteği için bir takım etkinlik ve çalışmalar gerçekleştirmelidir. Örneğin ihtiyaç duyulan hukuk, sağlık vb. konularında gerekli uzman desteği için bu alana yönelik meslek örgütleri ziyaret edilerek, üyelerine yönelik KDM ve çalışmalarının tanıtıldığı ziyaret ve toplantılar düzenlenebilir. Üniversitelerin ilgili alanlarında okuyan öğrenciler için benzer çalışmalar organize edilebilir.

c. **Gönüllü Yönlendirmesi (Oryantasyon):** Gönüllünün sürekliliği ve etkin çalışması açısından, gönüllünün kurum/kuruluşa destek vermeye başladığında, görev alabileceği alanlar, katkı sunabileceği program ve işlerin anlatılmasıdır. Gönüllü yönlendirmesi için gerekebilecek sunum yöntemleri/araçları

arasında birebir ya da topluluğa yönelik sunumlar, video gösterileri, bu amaçla hazırlanmış el kitabı vb. sayılabilir.

d. **Gönüllü Eğitimi:** Gönüllülerin kurum/kuruluşta çalışmaya başlamadan önce bir eğitimden geçmesidir. Özellikle KDM’de gönüllü olarak çalışmaya başlayacakların, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet, iletişim, yasal haklar, şiddetle mücadele mekanizmaları ve danışma merkezi işleyişine yönelik temel bir eğitimden geçmeleri önemlidir. Ayrıca gönüllü olunacak alanlara yönelik eğitim programları da hazırlanarak, gönüllünün katılımı sağlanmalıdır.

e. **Gönüllü Motivasyonu:** Gönüllülerin sürekliliğinin sağlanması, çalışmalara etkin bir biçimde katılması ve isteğini koruyabilmesi, kendisini gönüllü destek sunduğu kurum/kuruluş ile özdeşleştirebilmesi ve yapacağı işi benimsemesi için gönüllü motive edilmelidir. Bunu sağlayacak başlıca yöntem de, gönüllünün, yapacağı iş ile ilgili sürecin tüm aşamalarına katılması, desteklenmesi, cesaretlendirilmesi, saygı ve yakınlık görmeleri, verdikleri destek için teşekkür edilmesi ve geri bildirimde bulunulmasıdır.

f. **Gönüllü Değerlendirme:** Gönüllü, çalışma öncesinde kendi beklentilerini, elde etmek istediği sonuçları ve çalışmasının sonunda bunlara ne derece ulaşabildiğini destek sunduğu örgütle birlikte değerlendirebilmelidir. Değerlendirme yalnızca yapılması hedeflenen işin ne derece başarıyla tamamlandığını değil, gönüllü - kurum/kuruluş ilişkisinin ne derece verimli yürütüldüğünü, ne kadar tatmin edici olduğunu, uygulama sırasında yaşanan olumlu ve olumsuz deneyimlerin tahlilini de kapsamalıdır.⁶⁶

5. Çalışanların ve Gönüllülerin Eğitimi

KDM’de çalışanlara ve gönüllülere yönelik, çalışmaya başlamadan önce ve başladıktan sonra düzenli aralıklarla tekrarlayarak, ihtiyaç duyulan konularda eğitimler düzenlenir.

Çalışan ve gönüllülerin; KDM çalışma alanları ve konularına ilişkin farklı kurum ve kuruluşlar tarafından organize edilen eğitimlere, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik çeşitli çalışmalara (eğitim, atölye, toplantı vb.), yurt içi ve dışında faaliyet gösteren merkezlerde kısa süreli stajlara katılımları teşvik edilir. KDM çalışan ve gönüllülerine yönelik eğitim ve atölye çalışmalarının hazırlanması sürecinde gerekirse KDM ve sığınak deneyimi olan kadın örgütleri ve uzmanlar ile iş birliği yapılır.

Çalışan ve gönüllülere yönelik düzenlenecek eğitimin aşağıdaki konuları içermesinde fayda vardır:

- Toplumsal cinsiyet,
- Ayrımcılık,
- Toplumsal cinsiyet temelli kadına yönelik şiddet her türlü şiddet, şiddet türleri, şiddetin sonuçları ve mücadele yolları, yasal haklar,
- Dünyada ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele tarihi,
- LGBTİ+’lere yönelik ayrımcılık ve şiddete karşı mücadele yolları, yasal haklar,
- Mülteci kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddete karşı mücadele yolları, yasal haklar,
- Kadın danışma merkezi işleyişi, feminist ilkeler,

⁶⁶ Güder, N. ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği (2006) STK’lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi , Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/stoler-icin-gonulluluk-ve-gonullu-yonetimi-rehberi_1.pdf Erişim:01.07.2026

- Kadın bedeni ve cinsel sağılığı,
- Doğum kontrol yöntemleri ve yöntemlere erişim imkânları,
- Cinsiyet temelli şiddet ile mücadelede sanat merkezli yaratıcı mücadele yolları,
- Mesleki etik,
- Savunuculuk, lobicilik, aktivizm,
- Sosyal hizmet ilkeleri, temel danışma ilkeleri,
- Psikolojik travma, ikincil travma, tükenmişlik ve korunma yolları,
- Görüşme yöntemleri, yaratıcı drama yöntemleri,
- Başvuru takibi, risk değerlendirme, güvenlik planı hazırlama
- Gönüllülük, grup çalışması, mahalle çalışması,
- Stres, öfke, kriz yönetimi,
- Şiddetsiz iletişim ve grup içi çatışma çözme yöntemleri,
- Şiddetle mücadelede ilgili kurumların görevleri,
- Adli ve idari işlemler,
- Acil durum talimatlarını uygulama (saldırı, intihar, deprem, yangın),
- İlk yardım, güvenlik ve kişisel güvenlik,
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve korunma yolları.

6. Kadın Danışma Merkezinin Yönetim Alanları

Her KDM, yerel ihtiyaçlar ve mevcut imkânlar ölçüsünde danışma merkezlerinin işleyiş ilkelerine uygun bir çalışma programı hazırlar. Bu çalışma programı kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri içermeli ve uygulanabilir olmalıdır. Merkez içerisindeki görev ve sorumluluklar netleştirilmeli, her bir alanla ilgili planlama, uygulama, raporlama ve değerlendirme yapılmalıdır.

İhtiyaçları ve imkânlarına göre farklılık gösterse de KDM'lerinin belli başlı faaliyet alanları şu şekilde sıralanabilir:

- Cinsiyet temelli şiddetle ilgili başvuru alma,
- Kadınlarla dayanışma kurma, danışmanlık ve destek verme,
- Görev ve etkinlik alanını aşan başvurularda diğer kurumlara yönlendirme,
- İç iletişim ve toplantıların koordinasyonu,
- Çalışanların, gönüllülerin ve stajyerlerin koordinasyonu,
- Mali işler,
- Kayıtlama, raporlama ve yayınlama,
- Planlama,
- Proje yürütme,
- Kurumlar arası koordinasyon, bilgi ve deneyim paylaşımı,
- Şiddetle mücadele amaçlı savunuculuk faaliyetleri,
- Tanıtım faaliyetleri,
- Eğitimler, bilgilendirme faaliyetleri,
- Medya ile ilişkiler,
- Kaynak yaratma,
- Bakım ve onarım,
- Çocuklara yönelik çalışmalar.

7. Kadın Danışma Merkezinde Hangi Çalışmalar Yürütülür?

Kadın danışma merkezlerinde yürütülen çalışmaların iki temel ekseni vardır: Birincisi başvuruda bulunan kadınlarla talepleri doğrultusunda destek, dayanışma ilişkisi geliştirmek, ikincisi başvurulardan elde edilen bilgi ve verileri analiz ederek yazılı ve görsel çıktılarına (raporlar, bilgi notları, kitapçıklar, infografik ve kısa videolar, podcast vb.) dönüştürerek kamuoyu ile paylaşmaktır. Bu iki eksen çerçevesinde KDM’de yürütülen başlıca çalışmalar şunlardır:

Başvuru Alma, Bilgilendirme, Yönlendirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllü, kadının bilgilendirilmiş onamını alarak ilk görüşmeyi yapar. Bu görüşmede kadının şiddete dair beyanı esas alınarak dinlenir, risk ve ihtiyaç analizi yapılır. Kadına kendisi ve varsa çocuklarıyla ilgili sorunları için alabileceği hizmetler ve yasal hakları hakkında bilgi verilir. Seçeneklerin birlikte değerlendirilmesinin ardından kadının ihtiyacı doğrultusunda hangi kurumlardan ne şekilde destek alabileceği hakkında basit ve anlaşılır bir dille bilgilendirme yapılır. Kadınları bilgilendirmek amacıyla, mevcut hizmet biçimleri, temel haklar, başvurulabilecek kurumların iletişim bilgilerini de içeren, kolay anlaşılır ve erişilebilir şekilde hazırlanmış (braille alfabesi ve işaret dili dahil farklı dillerde) form, broşür, kitapçık gibi basılı dokümanlar hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır.

Sığınağa Yönlendirme/Yerleştirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllü sığınma ihtiyacı olan kadınların başvuruları doğrultusunda güvenli bir şekilde uygun bir sığınağa nasıl ulaşabileceklerini açıklar. Burada güncel değişimleri takip etmek, sığınma koşulları ve kuralları konusunda kadınları açık ve doğru bilgilendirmek önemlidir.

Psikolojik Destek: İhtiyaç duyan ve talep eden kadınlara alanda bilgisi ve deneyimi olan uzmanlar tarafından psikolojik destek sağlanır. Psikoloğun şiddet nedeniyle yaşanan travma konusunda uzman olması beklenir. Mümkünse çocuk alanında uzmanlaşmış bir psikolog tarafından ihtiyaç halinde kadınların çocuklarına da destek verilir.

Güçlendirici Grup Çalışmaları: KDM çalışanları, başvuran kadınlara yönelik bireysel çalışmalara ek olarak grup halinde güçlenme programları uygular. Bu programlar bu alanda uzman psikolog ve psikiyatrlar tarafından gerçekleştirilecek çalışmalar olabileceği gibi; sosyal çalışmacı, çeşitli alanlardaki uzmanlar ve gönüllüler tarafından gerçekleştirilen, kadınlarla ilgili farklı konuları içeren bilgilendirme faaliyetleri, grup çalışmaları, sohbet toplantıları, psikodrama çalışmaları da olabilir.

Kadının bedeni ve emeğinin kontrolü üzerine kurulu ataerkil sistem içinde kadınlar, yaşamlarının kontrolünü ellerine almalarının mümkün olduğunu görmekte güçlük çekebilirler. Grup çalışmaları yapılarak kadınların harekete geçme potansiyellerinin farkına varmaları, alternatifleri görmeleri sağlanabilir. Kontrol ve şiddet sarmalı içinden çıkma sürecinde, suçluluk ve öfkeyle başa çıkmaları ve iletişim becerilerini geliştirmeleri konusunda destek olunabilir.

Merkezlerde bireysel danışmanlığın yanı sıra, bilinç yükseltme grupları oluşturulabilir. Güçlenmeyi hedefleyen bu çalışmalar, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsiz ilişkiler konusunda duyarlı ve donanımlı uzmanlar tarafından yürütülmelidir. “Patriarkal toplum yapısını tanımak, toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirmek, kadınlar arasında ki ortaklıkları vurgulamak ve bu ortaklığın yarattığı dayanışma duygusunu ön plana çıkarmak” gibi konulara vurgu yapılmalıdır. Bilinç yükseltme ve güçlenme çalışmaları, sosyal destek mekanizmasını işler kılacak temel araçlardır. Başvurucu kadınların patriarkal tahakkümden bağımsız ve şiddetten uzak bir hayatın mümkün olduğunun bilincine varması ve kendisini bu yaşamı kurabilecek kadar güçlü görmesi, sosyal danışmanlığın özünü oluşturur.

Hukuki Çalışmalar: Gönüllü avukatlar, şiddet gören kadınlara KDM’de ücretsiz hukuki destek verir. Genel olarak merkezdeki avukatlar dava üstlenmez, ihtiyaç duyan kadınlar baroların adli yardım merkezlerine yönlendirilir. Avukatlar hukuki farkındalığı artırıcı etkinliklerle gerek kadınları gerekse merkez çalışanlarını yasal haklar konularında bilgilendirir. Kadınların şiddet karşısında sahip olduğu yasal haklara yönelik broşürler hazırlanarak bunların kadınlara ulaşması sağlanır. Yerelde bulunan Baro ve Baro’nun kadın hakları ve ilgili diğer komisyonları ile çeşitli konulara ilişkin iş birliği yapılarak KDM’nin hukuki çalışmaları güçlendirilir.

Sağlık Desteği: KDM, fiziksel/cinsel şiddete maruz bırakılmış kadınları ve sağlık sorunu olan kadınları ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirir. Kadın sağlığı, cinsel sağlık, korunma yöntemleri, menopoz vb. konularda toplantılar organize edebilir. Merkez çalışanları kadın sağlığı açısından önemli bir konu olan güvenli kürtaja erişim, cinsel sağlık ve korunma yöntemleri ilgili genel bilgi ve farkındalığa sahip olmalı, yönlendirme yapabilmelidir. Sağlık desteği konusunda da her süreçte olduğu gibi kadınları yargılamayan, ötekileştirmeyen bir yaklaşımla hareket edilir.

Ekonomik Destek Alabileceği Mekanizmalara Ulaşmasına Destek Olmak: KDM, kadınları maddi destek alabileceği kuruluşlara yönlendirir. Yoksulluğun giderek arttığı ülkemizde KDM’lerine ekonomik destek için başvuru yapan kadınların oranı da artmaktadır. KDM çalışanları ve gönüllüleri yerellerinde bulunan ve ekonomik, sosyal destek ve aynı yardım sunan resmi kurum, belediye, özel sektör, STÖ vb. kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olarak ihtiyacı olan kadın ve çocukları bu adreslere yönlendirir. Genç öğrenci ve çocuklara burs sağlayan sivil toplum örgütleri de bu çerçevede ihtiyacı olanların yönlendirildiği bir diğer adreslerdir. KDM’ye yapılan giysi ve eşya bağışlarının ihtiyacı olan kadınlara ulaştırılması da bu çalışma alanı içinde yer alır.

İş Bulmasına Destek Olmak: KDM’leri, kadınları, iş bulmalarını kolaylaştıracak eğitim/kurs çalışmalarına yönlendirir, merkeze başvuran işverenlerin iş arayan kadınlarla iletişime geçmelerini sağlar. Bu süreçte işverenin iş güvencesi sağlayıp sağlamadığı, çalışma süresi ve mekânı dikkate alınmalı, taraflar arasında bir aracılık rolü üstlenilmemelidir. Ayrıca ev eksenli çalışan kadınların ürünlerini pazarlayabileceği yerlere (belediyelerin el emeği pazarları vb.) yönelik bilgilendirme ve yönlendirme yapar. Kadınların özgeçmiş hazırlama ve iş görüşmesi yapma gibi konularda deneyim kazanması için eğitim çalışmaları organize edebilir.

Nüfus Kaydı Olmayan Kadınlarının Kaydedilmesine Destek Olmak: Nüfus kaydı olmayan kadınların nüfus kayıtlarının yapılmasına destek olunur. Bu durum çoğunlukla mülteci kadınlar ile ilgilidir. Kamu kurumlarında anadilleriyle iletişim olanağı bulamadıkları durumlarda mülteci kadınlar bürokratik işlemleri gerçekleştirmede zorlanabilir. Mümkünse tercümanın eşlik etmesi ile dil engeli aşılmaya çalışılır.

Tercüman Desteği Sağlamak: KDM başvuran ve Türkçe bilmeyen kadınlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmek için olanaklar ölçüsünde kadınlara tercüman desteği sağlanır. 6284 sayılı Kanun gereğince kadınlar kamu kurumlarına başvuruda bulunduklarında tercüman talep edebilir. Gündelik hayatta kurumlar çoğunlukla bu talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. KDM tercüman desteği verebilecek çalışan ve gönüllülere sahipse Türkçe bilmeyen kadınlar içinde destek sunabilir. KDM’de bulunan tercümanların kadın olmasına ve mümkün olduğunca aynı kişilerin çağrılmasına dikkat edilir.

Gerekli Durumlarda Kadına Eşlik Etmek: KDM çalışanları ve gönüllüleri bazı durumlarda adli rapor alma, mahkemeye başvurma, duruşmaya gitme vb. nedenlerle kadınlara eşlik eder. Kadına eşlik eden kişi, bu işlemleri kadın adına yapmaz, sadece gerekli durumlarda destek olur, tüm bu süreçleri aktif bir özne olarak kadının yürütmesi teşvik edilir.

Kadınları, Yararlanabilecekleri Sosyal-Kültürel, Sportif Etkinlikler ve Eğitimler Hakkında Bilgilendirmek: KDM kadınların ilgili merkezlerden yararlanmalarını sağlar, çeşitli kuruluşlar tarafından organize edilen etkinliklerin duyurusunu paylaşır, kadınların söz konusu etkinliklere katılımlarını kolaylaştırır.

Sığınaktan Ayrılan Kadınlara Yönelik İzleme ve Destek Çalışmalarını Sürdürmek: KDM, sığınaktan ayrılan ve merkez ile iletişimini devam ettirmek isteyen kadınlara yönelik izleme çalışmaları yapar. İhtiyaçları doğrultusunda danışmanlık ve destek sağlar. Kadınların bağımsız yaşama geçmelerini desteklemek amacıyla bu ilişkiyi onların kurması beklenir.

Bilgilendirici Materyaller Hazırlamak: KDM kadına yönelik şiddet ve şiddetle mücadele konularında bilgilendirici materyaller hazırlar ve dağıtır. Bu materyaller ilgili konulara ve KDM'ne ilişkin bilgi ve farkındalığın artmasına katkı sağlar, merkeze ulaşamayan, bu merkezleri bilmeyen kadınların bilgiye erişimini sağlar.

Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddetle Mücadele Konusunda Bilgilendirici, Farkındalık Geliştirici Faaliyetler Yürütmek: KDM çalışma alanı içindeki konulara ilişkin bilgi ve farkındalığı yükseltmek için çeşitli faaliyetler düzenler. Bunlar panel, podcast, konferans, atölye, serbest kürsü vb. etkinlikler şeklinde organize edilebilir. KDM söz konusu etkinliklerin organize edilmesi için feministlerden, akademisyenlerden, uzmanlardan ve sanatçılardan destek talep edebilir.

Şiddetle Mücadele Araçlarının İhtiyaca Uygun Biçimde İşleyip İşlemediğini İzlemek: KDM, maruz bırakıldığı şiddet nedeniyle çeşitli kurumlara başvuran, yönlendirilen kadınların buralarda yaşadıkları güçlükleri, eksiklikleri, hukuka aykırı uygulamaları kayıt altına alır, rapor eder ve ilgili kuruluşları bu konular hakkında bilgilendirir. Bu çalışma aynı zamanda KDM'nin izleme ve savunuculuk faaliyetlerine de katkı sunar.

Şiddetle Mücadele Konusunda Edinilen Deneyimleri Bilgiye Dönüştürmek: KDM, yürüttüğü çalışmalar sonucunda edindiği deneyimleri kayıt eder, yayına dönüştürür ve paylaşır. Merkezin yürüttüğü çalışmalardan elde ettiği bu bilgi ve deneyimler kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması sağlayacak, şiddetle mücadeleye katkı sunacaktır.

Şiddetle Mücadele Faaliyetlerine Gönüllü Destek Vermek İsteyen Kadınları Bilgilendirmek: KDM, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmalar yapmak isteyen kadınlara ve ilgili meslek çalışanlarına yönelik eğitim ve atölye çalışmaları yürütür. Böylece merkez dayanışma ağlarını güçlendirmenin yanında elde ettiği deneyimleri paylaşma imkânı bulacaktır.

Konuyla İlgili Araştırma Yapmak: KDM, bilimsel ve feminist yöntemlerle kadına yönelik şiddetin boyut ve sonuçlarını ortaya koyacak çalışmalar yürütür. Yapılacak araştırmalarda kadınların onamına, kimlik bilgilerinin gizliliğine, tekrar travmatize edilmemelerine ve araştırmanın her aşamasına dair bilgilendirilmelerine dikkat edilir. Kadınlar herhangi bir araştırmanın nesnesi değil, şiddet ile mücadele eden aktif özneler, hayatta kalanlardır.

Kamuoyu Bilgilendirme Çalışmaları: KDM, çalışma yaptığı alan ve konulara ilişkin yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte kamuoyunu bilgilendirme faaliyetleri yürütür. Bu çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturan algıların değiştirilmesi, KDM ve sığınağa ilişkin toplumda var olan önyargıların giderilmesi, kadınların nafaka hakkı, KDM verileri üzerinden kadınların uğradığı hak ihlallerinin tespiti vb. konularda olabilir. Kamuoyu bilgilendirme çalışmaları mahalle toplantıları, basın açıklamaları, saha çalışmaları, KDM verilerinin raporlaştırılması ve bu raporların ulusal çapta veya uluslararası ilgili mekanizmalar ile paylaşılması şeklinde olabilir.

Mahalle Çalışmaları: KDM, mahallelerde toplumsal cinsiyet, kadın ve çocuğa yönelik şiddet, başvurulabilecek kurumlar ve yasal haklar gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yürütür. Mahalle çalışmaları, merkezin kadınlara birtakım bilgiler verdiği tek yönlü ilişki değil aksine farklı yaşam olanaklarının karşılaştığı, kadınların birbirini tanıma fırsatı bulduğu çalışmalardır. Şiddete ilişkin bilgilendirmelerin yanı sıra kadınlar arasındaki dayanışmayı güçlendirir.

8. Kadın Danışma Merkezlerinin Yönlendirme ve İş Birliği Yapabileceği Kuruluşlar

Kadına yönelik şiddet çok boyutlu, toplumsal bir sorundur. Bu sorunla mücadelede çok taraflı bir yaklaşım ve pek çok kurum/kuruluşun iş birliğini gerektirir. Türkiye’de şiddetle mücadele mekanizmasını oluşturan çeşitli kurumlar ve bu sorunun çözümüne yönelik sunduğu çeşitli hizmetler mevcuttur. Aşağıda bu kurumlar ve yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi verilmektedir.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Kanununa dayalı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı olarak kurulmuştur. ŞÖNİM, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat (7/24) esasına göre yürütüldüğü merkezdir. Mayıs 2026 itibarı ile 81 ilde, 86 adet ŞÖNİM bulunmaktadır (İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir ve Mersin’de 2 adet ŞÖNİM vardır)⁶⁷.

ŞÖNİM, şiddete maruz kalanların korunması ve güçlendirilmesine yönelik olarak şu çalışmaları yürütür; hukuki destek, ekonomik destek, eğitim desteği, sağlık desteği, iş ve meslek danışmanlığı, psikososyal destek, rehberlik ve danışmanlık, yönlendirme ve koordinasyon hizmetleri, şiddetin önlenmesine ilişkin toplumsal bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları.⁶⁸

ŞÖNİM’ler İstanbul Sözleşmesi’nin şiddet ile mücadele için önerdiği bütüncül yaklaşıma uygun oluşturulmuştur. Kadınların sadece şiddete maruz bırakıldıklarında başvuracakları bir kurum olmayıp başvuran kadınların şiddetten uzak bir yaşam kurması için gereken desteğin verilmesi de amaçlanmıştır. Bugün geldiğimiz noktada ŞÖNİM’lerin bu misyonu ne kadar yerine getirip getirmediği tartışmalı bir konudur.

İlk Kabul Birimleri

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine ya da ŞÖNİM’lere başvuran kadınların ilk gözlemlerinin yapıldığı, psikososyal ve ekonomik durumlarının incelendiği, geçici kabulleri yapılarak iki haftaya kadar kalabilecekleri birimlerdir. ilde sığınak bulunmaması/ kapasitesinin yeterli olmaması veya şartlarının doğrudan sığınağa yerleşmeye uygun bulunmaması gibi durumlarda kadınlar ilk kabul biriminde daha uzun süre de kalabilir. Meslek elemanları tarafından yapılan ilk gözlem sonucuna göre uygun sosyal hizmet modeli/yapılacak işlemler belirlenir. Kadınlar ve varsa beraberindeki çocukları iki hafta içinde, durumlarına göre, sığınaklara yerleştirilir.

Kadın Sığınakları

⁶⁷ <https://www.aile.gov.tr/media/268585/2026-butce-sunum-kitabi.pdf>

⁶⁸ <https://aile.gov.tr/media/169993/4-1-1-siddet-onleme-ve-izleme-merkezleri-sonim.pdf>

Sığınaklar; fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psikososyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlenmesi ve varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri adreslerdir. Burada kadınların çocuklarıyla birlikte, yaşadıkları şiddetle mücadele edebilmek için ihtiyaç duydukları, bağımsız yaşama geçebilecekleri güvenli ortama kavuşmaları amaçlanır. Sığınaktaki yaşam koşulları, çalışanların toplumsal cinsiyet farkındalığının olması bu süreçte son derece önemlidir. Kadın sığınaklarının adresleri gizlidir. Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, belediyelere, Göç İdaresi Başkanlığına ve kadın sivil toplum örgütlerine ait sığınaklar bulunur. 2026 Mayıs ayı itibariyle Türkiye’nin 81 ilinde Bakanlığa bağlı 112, yerel yönetimler, Göç İdaresi Başkanlığı ve kadın sivil toplum örgütlerine bağlı 38 olmak üzere toplam 150 sığınak bulunmaktadır ve 3688 kişilik kapasiteye sahiptir.⁶⁹

Barolar

Barolar şiddete maruz bırakılmış kadınlara hukuksal hakları konusunda çeşitli destek hizmeti sağlayan kurumlardır. Barolar bünyesinde faaliyet yürüten Kadın Hakları Merkezleri/Kadın Hakları Komisyonu ve Adli Yardım Büroları, şiddete maruz bırakılan kadınlara, Cumhuriyet Savcılığına yapılacak şikâyet de dahil tüm dava sürecini takip etmek için ücretsiz avukat (yargılama giderleri de Adli Yardım Bürosu tarafından karşılanmak üzere) tayin edecektir. Şiddete maruz bırakılan kadınların Adli Yardım Bürosunun ücretsiz avukat hizmetinden yararlanmak için kimlik, ikametgâh belgesi ve muhtardan alınan fakirlik belgesi gibi belgelerle başvurmaları gerekir. Ayrıca şiddete uğramış kadın, polis merkezinde yaptığı şikâyet sırasında avukat istediğini bildirdiğinde kendisine baro bünyesinde kurularak çalışan Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) Bürosundan ücretsiz avukat atanacak ve avukat şiddet görmüş kadının şikâyeti sonucunda açılacak ceza davasını yürütecektir. Baroların bazı illerde, şiddete maruz bırakılan ya da risk altındaki kadınlara hukuki destek ve rehberlik sağlamak amacıyla “Kadın Danışma/Dayanışma Merkezleri” bulunmaktadır.

Kolluk Kuvvetleri

Polis merkezleri ya da jandarma karakolları, şiddete maruz bırakılan kadınların en yakın merkeze giderek şiddet uygulayan kişi hakkında şikâyetçi olabileceği adreslerdir.

Kolluk kuvvetleri; başvuran kadının şikâyetinin Cumhuriyet Savcısına bildirilmesi, 6284 Sayılı Kanun konusunda bilgi verilmesi ve kadının talebi doğrultusunda barınma ihtiyacı ve güvenliğini ASHB ile iş birliği içerisinde sağlanması gibi görevlerden sorumludur. Ayrıca 6284 Sayılı Kanun kapsamında acil durumlarda kolluk amiri tarafından birtakım önleyici ve koruyucu tedbirlerin alınması, şiddet görmüş ise tıbbi tespitin yapılması için Adli Tıp Kurumuna giderken eşlik edilmesi, başvuruda bulunduğu andan itibaren güvende olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Kadınlar doğrudan bu merkezlere başvurmanın yanı sıra 7/24 hizmet veren 155 Polis İmdat ve 156 Jandarma İmdat hattından telefon yolu ile de şikâyet süreci başlatılabilir.

Valilikler ve Kaymakamlıklar

Kadına yönelik şiddetle mücadele çerçevesinde 6284 Sayılı Kanun ile mülki amirlere de çeşitli yetkiler ve sorumluluklar verilmiştir. Bu kapsamda, şiddete maruz bırakılan kadınlarla ilgili olarak uygulamanın çabuk ve etkin olması bakımından mülki amir tarafından koruyucu tedbir kararları verilebilir. Mülki amir tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamında kadınlar için verilebilecek tedbir kararlarının bazıları şunlardır;

⁶⁹ <https://www.aile.gov.tr/media/268585/2026-butce-sunum-kitabi.pdf>

- Barınma yeri tespiti,
- Geçici maddi yardım yapılması,
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal destek hizmetlerinin verilmesi,
- Re'sen geçici koruma altına alınması,
- Kreş imkânından faydalandırılması tedbir kararları alınabilir.

Ekonomik desteğe ihtiyaç duyan kadınlar valilik ve kaymakamlıklar bünyesinde hizmet veren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvurarak bu konuda destek alabilir.

Cumhuriyet Savcılığı

Şiddet gören kadınlar doğrudan Cumhuriyet Savcılığına da başvurabilir. Cumhuriyet Savcısı adli soruşturma açmasının yanında, durumu Aile Mahkemesine bildirecek, Aile Mahkemesi 6284 Sayılı Kanun kapsamında gerekli tedbirleri alabilecektir. Ayrıca Cumhuriyet Savcılığına yapılan şikâyetle birlikte Adli Tıp Kurumundan rapor alınması talep edilebilir. Cumhuriyet Savcısının soruşturma sonucunda suç işlendiğine kanaat getirdiğinde şiddet uygulayan hakkında kamu davası açması mümkündür.

Aile Mahkemeleri

Aile Mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmakla görevli özel mahkemelerdir. Örneğin; boşanma, nafaka, çocuğun velayeti, çocuk ve kadınların şiddette karşı korunması için tedbirler vb. Şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi olan kadınlar, herhangi bir harç veya masraf ödemedi Aile Mahkemesi Hakimliklerine bir dilekçe ile başvurabilir. Aile Mahkemesinin bulunmadığı ilçelerde ise bu yetki Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından kullanılır.

Aile mahkemeleri bünyesinde dava süreci boyunca mahkemece istenen konular hakkında araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek, mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek, mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak üzere Adalet Bakanlığınca, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanabilir.

6284 sayılı Kanun başvurusu bulunan kadınların;

- İşyeri ve yerleşim yerinin değiştirilmesi,
- Aile konutu şerhi konulması,
- Hayati tehlikenin bulunması halinde Tanık Koruma Kanunu çerçevesinde kimlik ve diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi hakkında tedbir kararı verilmesi mümkündür.

Ayrıca “şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali olan kişiye” karşı;

- Kadına yönelik şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Evden uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsisi,
- Korunan kadına yaklaşmasının önlenmesi, korunan kişinin şahsi ve ev eşyalarına zarar vermemesi,
- Silahı varsa, silah taşınması zorunlu bir kamu görevi olsa dahi silahı ilgili birimlere teslim etmesi,
- Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığı var ise hastaneye yatmak dahil muayene ve tedavisinin sağlanması kararları Aile Mahkemesi Hâkimi tarafından verilir.

Ayrıca şiddet uygulayan kişi tedbir kararlarına aykırı hareket ederse, uzaklaştırma kararına uymazsa Aile Mahkemesi Hâkimi tarafından zorlama hapsi kararı verilebilir.

Sağlık Kurum ve Kuruluşları

Kadınların şiddete maruz bırakıldıklarında başvurabilecekleri kurumlar arasında olan sağlık kuruluşları, hem şiddete uğrayanın tıbbi tedavisinin yapılması hem de kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin belgelenerek rapor edilmesi bakımından son derece önemlidir. Sağlık kurum ve kuruluşları; aile sağlığı merkezleri, hastaneler ve adli tıp kurumlarıdır. Ayrıca üniversite hastanelerinin acil servislerinde oluşturulan kriz merkezleri de şiddete uğrayan kadınların tedavi edilip psikolojik destek alabildiği ve yönlendirildiği birimler olarak faaliyet yürütmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, şiddete maruz bırakılan kadınlara ve çocuklarına destek sunmak (sığınakta kalma, danışmanlık, bilgilendirme, ayni ve nakdi yardım sağlamak), bu destekleri alabilecekleri adreslere yönlendirmek ve ilde kadına yönelik şiddet ile ilgili yürütülen çalışmaları koordine etmekten sorumlu kurumlardır. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı çerçevesinde her ilde oluşturulan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı sürecinin hazırlanma ve yürütülmesinden de ŞÖNİM ile birlikte sorumludurlar.

Alo 183 Sosyal Destek Hattı

ASHB bünyesinde çalışan Alo 183 Sosyal Destek Hattı, engelliler ve yaşlıların yanı sıra şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe ihtiyacı olan kadın ve çocuklar için psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma hattı olarak çalışmakta; bu kişiler bilgilendirilerek ilgili hizmetlere yönlendirilmektedirler. Bu hat haftanın 7 günü 24 saat ücretsiz olarak hizmet vermektedir.

WhatsApp – BİP İhbar Hattı (0501 183 0 183)

WhatsApp ve BİP İhbar Hatları üzerinden 7 gün 24 saat ALO 183 Şiddetle Mücadele Hattı ile ilgili destek personeline ulaşılabilmektedir.⁷⁰

Aile İçi Şiddete Son Acil Yardım Hattı (0212 656 96 96 - 0549 656 96 96)

2007 yılında hizmete başlayan ve daha sonra yönetimini Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun üstlendiği telefon hattında uzmanlar çalışmakta, şiddet gören kadınlar için gerekli yönlendirmeleri yapmaktadırlar. Yönlendirme yapılan kadınların ilgili kurumlarda ihtiyaç duydukları hizmeti alıp almadıkları da takip edilmektedir. Yapılan Başvurulara ilişkin istatistikleri raporlayarak kamuoyu ile paylaşmaktadırlar.

Kadın Destek Sistemi (KADES)

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, şiddet ihbarlarının daha hızlı bir şekilde iletilmesi için bir mobil uygulama olan Teknik Yöntemlerle Takip (Elektronik Kelepçe) Uygulaması, İçişleri Bakanlığınca yürütülmektedir. Kadınların ve çocukların maruz bırakıldığı şiddet, taciz ya da acil tehlike durumlarında tek tuşla en yakın güvenlik güçlerine ulaşılmasını sağlayan bu uygulama sadece

⁷⁰ <https://www.aile.gov.tr/media/268585/2026-butce-sunum-kitabi.pdf>

kadınların kullanımına açıktır ve T.C. kimlik numaralarıyla giriş yapılabilir. Ücretsiz olarak indirilebilir ve internet olmadığı durumlarda da kullanılabilir.

Teknik Yöntemlerle Takip (Elektronik Kelepçe) Uygulaması

Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında uygulanan teknik yöntemlerden bir diğeri, şiddet uygulayan ve şiddete maruz bırakılan kadının aynı anda takip edildiği Elektronik Kelepçe uygulamasıdır. İçişleri Bakanlığı Güvenlik ve Acil Durumlar Koordinasyon Merkezi (GAMER) bünyesindeki Elektronik İzleme Birimi teknik alt yapı çalışmaları ile 2021 yılında ülke genelinde uygulanmaya başlanmıştır. Elektronik kelepçe kararı, Aile mahkemesi hakimi tarafından 6284 sayılı Kanun kapsamında veya Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) hükümleri gereğince verilir. uygulama

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

ASHB'ye bağlı olarak çalışan bir birimdir, 1990 yılında kurulmuştur. Kuruluş amacı; kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek, hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamaktır. Bakanlık tarafından kadınlara yönelik gerçekleştirilen çeşitli çalışmalar, projeler ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları gibi çeşitli mevzuat belgelerinin hazırlanması, uygulanmasından sorumludur.

Belediyeler

Sığınak ve kadın danışma merkezi (KDM) açmak, kadın STÖ'ler ile KDM ve benzeri çalışmalar konusunda iş birliği geliştirmek gibi alanlar, belediyeleri kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları açısından önemli kılar.

5393 sayılı Belediyeler Kanununa göre, tüm büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler kadınlar ve çocuklar için sığınak açmak zorundadır. Ancak aynı kanunda sığınak açmayan belediyeler için herhangi bir yaptırım bulunmaması nedeniyle belediyelerin büyük bir bölümü bu görevini yerine getirmemektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele çerçevesinde gittikçe artan sayıda belediye KDM ve sığınak gibi şiddete uğrayan kadınların destek alabileceği merkezler sağlasa da, sığınak sayıları yetersizdir. 2026 Mayıs itibarıyla yalnızca 35⁷¹ belediyenin sığınağı bulunmaktadır.

Sivil Toplum Örgütleri

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadelede sivil toplum örgütlerinin rolü büyüktür. Kadına yönelik şiddetle mücadele çerçevesinde pek çok kadın örgütü KDM çalışması sürdürmektedir. Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin farklı alanlarına yönelik uzmanlık geliştirerek danışma merkezi faaliyeti yürüten STÖ'ler de mevcuttur. Örn: Cinsel şiddet, LGBTİ+'lara yönelik danışmanlık vb.

Kadın Dayanışma Vakfı ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gibi örgütler şiddete maruz bırakılmış kadınlara sığınak desteğinde sunmuştur. Mor Çatı, sığınak çalışmasını hala sürdürmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda farkındalık, savunuculuk ve izleme çalışmaları yürüten çok sayıda kadın

71

<https://www.birgun.net/haber/devlet-korur-demek-gercegi-yansitmiyor-kadin-konukevlerinde-11-bin-400-kisiye-bir-yatak-dusuyor-637641>

örgütü, karşılaştıkları engeller, zorluklar ve sınırlılıklara rağmen ülkede ve küresel çapta kadına yönelik şiddetle mücadelede katkı sunmaktadır.

9. Kadın Danışma Merkezinin Finansmanı

KDM çalışmalarının sürdürülmesi için merkezin finansmanı meselesinde KDM işleyişi kapsamında ele alınması gereken alanlardan biridir. KDM mümkünse yıllık bütçe hazırlar ve kaynak bulma stratejilerini bu doğrultuda gerçekleştirir. Gider kalemlerinin ve gerekli bütçenin ayrıntılı olarak tanımlanması merkeze kısmi destek sağlayacak bağışçılar açısından da kolaylık sağlar. Ayrıca hangilerinin aynı katkılarla karşılanabileceği belirlenmiş olur. Finansal sürdürülebilirlik ve bağış politikaları çerçevesinde çeşitli bağış platformları, teknik ve online uygulamalarda bu başlık çerçevesinde ele alınacak konulardan biridir.

Kaynak yaratmak için danışma merkezi çalışmalarının görünür kılınması son derece önemlidir. Üyeler, belediyeler, fon kuruluşları, bireysel ve kurumsal bağışçılar, bağış platformları, çeşitli sivil toplum örgütleri ile görüşmeler suretiyle kaynak sağlama girişimlerinde bulunulabilir. Bağışçı ya da destekçilerin görünür kılınması desteğin sürmesi açısından önemli bir motivasyon kaynağı olabilmektedir.

KDM'nin bütçe kalemleri her merkezin koşullarına göre farklılık gösterse de genel olarak aşağıdaki gibidir:

- Kira,
- Elektrik, ısınma, telefon, su, internet, internet programları,
- Çalışan ücretleri, kıdem tazminatı vb.,
- Tercüme hizmetleri,
- Çalışan ve gönüllülere yönelik eğitim, süpervizyon, psikolojik destek,
- Çalışanların şehir dışı toplantıları için harcırah,
- Destek talep eden kadınların ulaşım ve acil ihtiyaçları için nakit para,
- Bilgilendirme materyallerinin tasarımı, basımı, dağıtımı,
- Tanıtım ve farkındalık artırma çalışmaları,
- Kırtasiye ürünleri,
- Çocuklar için oyuncak, kitap vb.,
- Mutfak (çay, kahve, yiyecek),
- Posta,
- Tamir, bakım,
- Nakit para.

10. Kadın Danışma Merkezi Tanıtma Çalışmaları

Kadın danışma merkezi ve burada yapılan çalışmaların tanıtılması, bilinir olması hem şiddete uğrayan kadınlar, hem destek sağlama potansiyeli olan kişi ve kurumlar hem de ilgili resmi ve sivil örgütler açısından önemlidir. Bu amaçla her gruba yönelik için uygun yöntemler tespit edilerek KDM'yi tanıttak çeşitli çalışmalar planlanarak hayata geçirilir.

KDM'yi tanıttak bazı çalışmalar şunlardır:

- Bilgilendirme broşürleri ve afişler hazırlamak,
- TV ve radyo programlarına katılım, gazetelere röportaj vermek,
- Mahalle çalışmaları,
- Kadınların bulunduğu merkezlere ziyaretler,
- İlgili kurumlara yapılan ziyaretler, kurumlarla toplantılar,
- Faaliyet raporları,
- Web sitesi, sosyal medya platformlarında etkinlikler,
- Sokak etkinlikleri,
- Kampanyalar,
- Panel, konferans, atölye çalışmaları gibi etkinlikler,
- Sivil toplum örgütleri ile ortak faaliyetler.

11. Yerel ve Ulusal Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye Yönelik Çalışmalar

KDM çalışmalarının odağı kadına yönelik şiddetle mücadeleyi güçlendirmektir. Bu amaçla KDM faaliyetlerinin yanı sıra bu alana yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirilir. Bu çalışmaların bazıları şunlardır;

- Çeşitli kesimler için, kadına yönelik şiddete ilişkin duyarlılık ve farkındalık geliştirecek ve kamuoyu oluşturacak faaliyetler planlamak ve yürütmek,
- Kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü sağlayacak ve önleyecek araştırmalar, projeler yapmak,
- KDM'nin bulunduğu yereldeki kurum ve kuruluşları (Emniyet Müdürlüğü, danışma merkezine yakın karakollar, ASHB bağlı çalışan tüm birimler, Halk Eğitim Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, İş ve İşçi Bulma Kurumu, adli kurumlar, sağlık kurumları, özellikle danışma merkezine yakın sağlık ocakları, kaymakamlık ve valilikler, belediye ve il özel idareleri, üniversiteler, mesleki örgütlenmeler, çeşitli sivil toplum örgütleri ve kadın STÖ'ler) ziyaret ederek, çalışmaları hakkında bilgi almak, merkezi ve faaliyetlerini tanıtmak, kadına yönelik şiddetle mücadele ekseninde işbirliklerini geliştirmek,
- Bu kurum ve kuruluşların, özellikle kadınların sıkça başvurduğu birimlerindeki çalışanlarına alana dair eğitimler vermek veya bilgilendirme toplantıları yapmak,
- Yerel yazılı ve görsel medya (gazete, radyo, televizyon, sosyal medya platformları) ile ilişkiler kurmak, kadına yönelik şiddet ve danışma merkezini tanıtabilecek çalışmaları yayınlamalarını sağlamak.

12. Kadın Danışma Merkezinde Güvenlik

a) Kadın Danışma Merkezinin Güvenliği

Kadın danışma merkezlerinin adresleri açık ve bilinir olduğundan bu durum merkezi nadiren de olsa şiddet uygulayan erkeklerin hedefi haline getirebilir. Bu nedenle KDM'de çalışanların, gönüllülerin ve destek talebinde bulunan kadınların güvenliğinin sağlanması dikkate alınmalı, güvenlik konusu öncelikli bir mesele olarak dikkate alınmalıdır. KDM güvenliği için alınabilecek önlemler şöyle sıralanabilir:

- Yer için şehrin ücra bir köşesi değil, kadınların kolay ulaşabilecekleri, merkezi, hareketli bir bölge olması,
- Kapıda görüntülü zil sisteminin bulunması,
- Sağlam giriş kapılarının olması,
- Zemin kat için pencerelerde parmaklıklar bulunması
- Numarası görünmeyen ve şehirlerarası görüşmelere açık en az 2 telefon hattının olması,
- Evrak imha makinesi bulunması,
- En yakın kolluk birimine uzaklığı ve kolluk ile iletişiminin olması,
- Can güvenliği riski olan kadınlarla ilgili yazışmalarda kod isim kullanılması,
- Çalışanların, başvuruda bulunan kadınlarla ilgili 3. şahıslara asla bilgi vermemesi,
- Kadın ve çocukların fotoğraflarının çekilmemesi, hiçbir yayında kimliklerini deşifre edecek herhangi bir bilgiye yer verilmemesi,
- Saldırı, intihar, yangın ve deprem durumunda yapılacaklara ilişkin acil durum talimatlarının oluşturulması,
- Çalışan odalarına ve uygun görülen diğer yerlere acil durumda aranabilecek yerlerin telefon numaralarının asılması.

b) Risk Değerlendirmesi ve Güvenlik Planları

Risk Değerlendirmesi

Kadın danışma merkezine şiddet nedeniyle başvuran kadınların ne ölçüde risk altında olduğunun belirlenmesi ve güvenliklerinin sağlanması için risk değerlendirmesinin yapılması önemlidir.

Risk değerlendirmesi yapmak, kadının güvenliğine yönelik durumun anlaşılması yanında kadına sunulacak destek ve danışmanlığın içeriğinin de belirlenmesine katkı sağlar. Aynı zamanda merkez çalışan ve gönüllülerine yönelik olası tehdit ve risklerin değerlendirilmesini mümkün kılar.

KDM çalışan ve gönüllüleri güvenlik açısından risk oluşturabilecek durumların, faktörlerin neler olabileceğine dair bilgi sahibi olmalı ve görüşmelerde bu işaretlere dikkat etmelidir. Risk değerlendirmesi her başvuran kadın için özel olarak yapılmalı, risk oluşturabilecek faktörlerin değişebileceği öngörülerek zaman zaman yinelenmelidir.

Risk oluşturabilecek faktörlerden bazıları şunlardır;⁷²

- Şiddete maruz bırakılan kadının zararlar sonuçlanabilecek risk durumuna ilişkin algısı
- Ayrılık
- Hamilelik ya da yeni anne olmak
- Sıklık

⁷² Yalçın, M. (2021) "Şiddete Maruz Bırakılan Kadınlara Yönelik Vaka Yönetimi Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları" <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1494216> derlenmiştir.

- Toplumsal durum/dışlanma
- Israrlı takip
- Cinsel şiddete maruz bırakılmak
- Silah kullanımı ve boğma girişimleri de dâhil olmak üzere artan şiddet
- Ölüm tehditleri
- Silah kullanan ya da silah kullanmakla tehdit eden failler
- Kontrol edici ve aşırı kıskanç davranışlar
- Çocuk istismarı
- Hayvanlara şiddet
- Alkol/madde kullanımı/ruhsal rahatsızlık
- Failin intihara teşebbüs etmesi ya da bununla ilgili tehditleri

Güvenlik Planları

KDM'ye şiddet nedeniyle başvuran kadınlara (varsa çocuklarına) yönelik güvenlik planı hazırlanır. Güvenlik planı, şiddete maruz bırakılmış ya da bırakılma riski olan kadın ve çocuklarının zarar görme riskini ortadan kaldıracak ya da azaltabilecek bireyselleştirilmiş, pratik adımların yer aldığı bir planlamadır. Bu sayede kadın şiddet karşısında hazırlıklı hale gelir. Şiddet uygulayan kişinin davranışlarını kontrol etmek mümkün değildir ama kadınların ne yapacaklarını planlaması, kendilerini ve varsa çocuklarını güvende tutmaya yarar.

Kadınlara görüşmelerde yapılan risk değerlendirmesi sonuçları güvenlik planı hazırlanırken dikkate alınır. Kadınların şiddet öncesinde, şiddet sırasında, şiddet ortamından ayrıldıktan sonra neler yapacağı, çocukların güvenliğinin sağlanması için dikkate alınması gerekenler, bir işte çalışıyor ise işyerindeki güvenliği gibi konular güvenlik planı oluştururken göz önünde bulundurulması gereken konuları oluşturur.

Güvenlik planı yaparken; kadın için en iyi yolun ne olduğuna birlikte karar vermek, onunda katılımı ile bu planı oluşturmak, planı belli aralıklarla gözden geçirip güncellemek önemlidir.

Şiddet Öncesinde

- Şiddet başladığında uzak durulması gereken mekânları belirlemek (mutfak, banyo gibi potansiyel silah bulunabilecek ve izole yerler)
- Yardım ve destek istenecek birini belirlemek (komşu, akraba vb.)
- Tehlikeli bir durumda olduğunu düşündüğünde komşulardan, 155/183/112 gibi acil durum hatlarını aramalarını istemek
- Şiddet başladığında çocukların güvenlik durumunu belirlemek. Çocuklara güvenli bir yer bulmaları ya da 155/183/112 gibi acil yardım hatlarını aramalarını öğretmek. Şiddet durumunda müdahale etmemeleri ve yardım çağrımları konusunda çocukları bilgilendirmek. Acil yardım numaralarını kendisinin ve çocukların telefonuna programlamak.
- Arkadaş, aile üyeleri ya da çocuklarla acil bir durum olduğunda yardım çağrılmasına ilişkin bir kod ya da sözcük belirlemek
- Önemli kişisel belgeleri (nüfus belgesi, pasaport, ehliyet vb.) kolayca alınabilecek bir yerde bulundurmak

- Acil durumlar için bir çantayı kolay ve erişilebilir bir yerde hazır bulundurmak (içinde anahtarlar, kimlikler, ehliyet, kredi kartı, bir miktar para, mahkeme belgeleri/şiddeti kanıtlayacak belgeler, ilaç ve giysiler)
- 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı için yargıya başvurmak
- İşyerinde işvereni/arkadaşlarını konu hakkında bilgilendirmek
- Gideceği yeri ve ulaşım durumunu önceden planlamak
- Engellilik durumu nedeniyle evden çıkmak zor ise, ulaşımını kimin ve nasıl sağlayacağını önceden belirlemek,
- Evde evcil hayvanı varsa, şiddet durumunda onu nasıl ve ne şekilde alabileceği, kime bırakabileceği vb. durumları önceden düşünmek ve planlamak.

Şiddet Durumunda

- Acil durumlar için hazırlanan eşyalarının bulunduğu çantayı almaya çalışmak,
- Acil durumda aranacak kişi/kişileri aramak ya da çocuklara aratmak,
- Acil durumlarda kimlik, telefon, para vb. eşyaları kolay ulaşılabilir bir yerde bulundurmak
- Kendisinin ya da çocukların 155/183/112 gibi acil yardım hatlarını aramalarını sağlamak.
- Ev dışında çocuklarıyla buluşmak için güvenli bir yer belirlemek, oraya nasıl gidebileceklerini onlara öğretmek. Ortam güvenli hale geldikten sonra onlarla orada buluşmak.
- Gideceği yeri ve ulaşım durumunu önceden planlamak,
- Evde evcil hayvanını (bulunuyorsa) onu nasıl çıkarabileceği ya da kimlerin onu alıp kendine ulaştırabileceğini planlamak,
- Maruz bırakıldığı şiddete ilişkin kanıt olabilecek her şeyi beraberinde götürmek,
- Banyo, mutfak gibi içinde kesici alet olan yerlere kaçmamak, bulunduğu ortamda en kolay olabilecek kaçış yerini düşünmek,
- Sağduyusuna güvenmek. Eğer kendisinin ve varsa çocuklarının can güvenliği tehlike altındaysa; şiddet uygulayan o anda elinde silahla, bıçakla öldürmeye çalışıyorsa ve kaçmaya çalışırken zarar görme olasılığı yüksekse onu sakinleştirmeye çalışmak, kendini ve çocukları korumak.

Şiddet Uygulayanla İlişki Sona Erdiğinde (Yaşadığı yerde güvenliği)

- Telefon numarası ve adresini değiştirmek, adını oturduğu apartman ya da kapının ziline yazmamak,
- Evden ayrıldığında gittiği yerin adresini şiddet uygulayandan (hatta gerekiyorsa aile ve arkadaşları) gizli tutabilmek,

- Kapının sağlamlığından emin olmak, camlara parmaklık taktırmak,
- Komşusuna evinden bağırma-kavga sesleri gelmesi halinde polisi aramasını söylemek,
- Çocuklarına, şiddet uygulayan kişi geldiği takdirde polisi vb. aramalarını tembihlemek,
- Sürekli gittiği mekanları (hastane, market, okul vb.) ya da gidiş geliş saatlerini değiştirmek,
- Kendisine destek ve yardım sunan kurum, sosyal çalışmacı, psikolog gibi profesyonellerin detaylı bilgilerini bulundurmak,
- 6284 sayılı Kanun kapsamında uzaklaştırma/koruma tedbirlerine başvurmak
- Şiddet uygulayanın uzaklaştırma kararı varsa uymaması durumunda hemen polise haber vermek ve ihlali kayda geçirtmek,
- Şiddet faili ile buluşması gerekiyorsa kalabalık bir yerde buluşmak,
- Halka açık alanda dikkatli olmak, şiddet durumunda ne yapacağına ilişkin plan hazırlamak.

İşyerindeki güvenlik

- İşveren, çalışma arkadaşları, varsa güvenlik personeline durumu anlatmak, failin fotoğrafını paylaşmak.
- Kendi telefonuna gelen aramaları izleyebilmek için telesekreter kullanmak. Çalıştığı yerin operatöründen veya sekreterinden kendisine gelen aramaları izlemelerini istemek.
- Eğer şiddet uygulayan kişinin e-postalarına erişimi varsa, şifresini değiştirmek. Kendisine karşı hakaret ve tehdit içeren e-postaları, mesajları, telefon konuşmalarını, sosyal medyada yayınlanan yazıları kaydedip bunlarla birlikte Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmak.
- İşyerine gidiş ve dönüşte rotayı sık sık değiştirmek, arkadaşından arabasına, durağına kadar refakat etmesini istemek.
- Halka açık alanda dikkatli olmak, şiddet durumunda ne yapacağına ilişkin plan hazırlamak,
- Sosyal medya hesaplarından kendisine şiddet uygulayan kişiyi engellemek, telefonunun konum bildirme özelliğini kapatmak.

Güvenlik planı yaparken KDM ve sığınak çalışanları kendilerinin, başvuran diğer kadınların ve gönüllülerin güvenliği açısından şiddet uygulayan kişinin profiline ilişkin bilgileri almalıdır. Failin mümkünse bir fotoğrafını almak, fotoğrafı mevcut değilse görsel olarak ayırt edici fiziksel özelliklerini öğrenmek, failin aracının plakasını almak, bir risk durumunda kolluk kuvvetleriyle en kısa sürede bağlantıya geçmek bu çerçevede yapılabilecekleri oluşturur.

Bölüm IV. Kadın Danışma Merkezinde Görüşme İlke ve Yöntemleri

1. Görüşmenin Hedefleri

Cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılmış baskı ve tehdit altında bulunan kadının, ilk kez geldiği bir ortamda tanımadığı kişilerle ilişki kurması hiç de kolay değildir. Bu nedenle kadın danışma merkezine ya da sığınağa gelmiş olmasının ne denli değerli olduğu göz önünde bulundurulur. Bu kritik süreçte kurulacak dayanışmanın niteliği, kadının şiddetle mücadelesinde önemli rol oynayacaktır. Şiddete maruz bırakılmış kadınlarla yapılan görüşmeler şunları amaçlar:

Güvenli İlişki Kurma

Kadınlar ve varsa çocukları, yakın bir ilişki içerisinde (eş, baba, sevgili gibi) baskı, denetim ve korkutmayı içeren bir deneyim yaşamıştır. Bu nedenle insanlara yönelik güven duyguları önemli ölçüde zedelenmiş olabilir. Kendine ve diğer insanlara yönelik bu güvensizlik, şiddeti sonlandırmak için gerekli olan mücadele önünde engel teşkil eder. Bu kritik süreçte kadının sosyal çalışmacı veya gönüllü ile yaşayacağı şiddet içermeyen, olumlu ve güçlendirici ilişki tecrübeleri kendine ve diğer insanlara olan güvenini yeniden kurmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle kadınla güven temelinde bir ilişki kurmak için çaba harcanmalıdır. Bu sebeple sosyal çalışmacı veya gönüllü, yapılamayacak şeyleri vaat etmekten kaçınmalı, görüşmelere yeterli zaman ayırıp ilgi göstermeli, verilen sözleri tutmalıdır. Görüşme için kararlaştırılan tarih ve saat çok gerekli olmadığı sürece değiştirilmemelidir. Değiştirilmesi zorunlu hallerde kadına değiştirilme gerekçesi açıklanmalıdır.

Farkındalık Artırma

Kadına yönelik şiddet, bireysel bir sorun değil; cinsiyete dayalı eşitsiz güç ilişkileri sonucunda ortaya çıkan yaygın, toplumsal bir sorundur. Kadınlar ataerkil cinsiyet rolleri nedeniyle şiddeti kendi yetersizliklerinin ya da hatalarının sonucu olarak yorumlayabilirler. Şiddetin bireysel bir sorun olmadığı, hiçbir koşulda hiç kimse tarafından hak edilmediğinin vurgulanması önemlidir. Görüşmelerde, şiddet uygulayanın kadın üzerinde kullandığı baskı ve kontrol stratejileri, şiddetle mücadelede dayanışmanın önemi gibi konularda farkındalık kazandırma amaçlanır.

Kadının Duygu ve Düşüncelerinin Farkına Varmasına Aracılık Etme

Mücadelenin ilk dönemlerinde kadınların kafası son derece karışık olabilir ve genellikle çelişkili duygular içinde olunur. Bu duygu ve düşüncelerin güvenli bir ortamda paylaşılması, kadınların kendilerini anlamaları ve şiddetin neden olduğu olumsuz duygu ve düşüncelerden kurtulmalarına yardımcı olur. Bu nedenle çalışma sürecinde kadınlar yargılanmadan ve suçlanmadan rahatça duygu ve düşüncelerini ifade edebilmelidir. Görüşmelerde çelişkili duygular yaşamının çok olağan olduğu, eşitsiz cinsiyet rolleri nedeniyle toplumsal destek bulmakta zorlanabileceği ama tüm bunlara rağmen şiddetsiz bir hayat yolunda ilk adımı atmanın çok değerli olduğu hatırlatılır.

Sorunların ve Çözüm Yollarının Tespitine Destek Olma

KDM’de kadınlara destek ve danışmanlık sunarak, dayanışma kurmanın temel hedeflerinden biri de kadınların içinde bulunduğu koşulların zorlayıcı ve pozitif taraflarını keşfetmelerini sağlamaktır. Güvenlik risklerinin değerlendirilmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi, bir eylem planı yapılması ve uygulanması çalışma sürecinde mutlaka yer alır. Bu süreçte önemli olan kadınların karar verici olmasıdır. Sosyal çalışmacı veya gönüllüler destek sürecine yönelik planın geliştirilmesinde ve

uygulanma sürecinde kadınların yanında yer alarak onları destekler, kadınların etnik, sınıfsal, cinsel yönelim, mültecilik statüsünden doğan farklılıklarını her zaman göz önünde bulundurur.

Güçlenme

Şiddet, kadının hem mücadele gücünü azaltan hem de mevcut gücünü fark etmesine engel olan bir süreçtir. Şiddet uygulayan, kadında zihinsel ve ruhsal olarak bir illüzyon yaratır; kadının her şeyi yanlış yaptığı, hiçbir şeyi beceremediği, kendi başına ayakta duramayacağı, kimsenin ona destek olmak istemeyeceği gibi olumsuz telkinlerde bulunur. Bu nedenle dayanışma sürecinde kadının bağımsız karar vermesi desteklenir, güçlü yönleri açığa çıkarılır ve dile getirilir, pozitif geribildirimlerde bulunulur, sosyal hayata katılımı teşvik edilir, kadınlar arasında dayanışma desteklenir. Dayanışma sürecinin diğer amaçlarının, güçlenme amacına hizmet edeceği akılda tutulur.

Güçlenme perspektifi, kadınların özgüvenlerini ve öz saygılarını geliştirmelerine yardımcı olmak, gücü, becerileri, başarıları ve benzeri olumlu yönlerini vurgulayarak kadının kendisi hakkında olumlu düşünceler geliştirmesini teşvik etmek gibi yaklaşımlar içerir. Her ne kadar, burada ifade edilen güçlenme, kişisel bir farkındalık süreci olsa bile, yine de toplumsal ve ekonomik mekanizmalar seferber edilerek desteklenir. Şiddetin ekonomik sonuçlarıyla başa çıkma ve kendi yaşamının kontrolünü ele geçirmenin önemi vurgulanır.

Harekete Geçmesi İçin Destekleme

Şiddete maruz bırakılan kadınların çelişkili duyguları ve örselenmiş özgüvenleri de kendileri için iyi olanın ne olduğunu bilmelerine rağmen bunun için harekete geçmelerine engel olabilir. Bu süreçte kadının yanında olan, onun kararlarını destekleyen, kararlarını uygulamasında pratik önerilerde bulunan, kendini güçsüz hissettiği zamanlarda manevi olarak destek sunan bir kişinin varlığı son derece önemlidir. Dayanışma sürecinde, kadınların belirledikleri hedefler doğrultusunda harekete geçmeleri desteklenir.

2. Güçlendirici Bir Görüşme İçin Sosyal Çalışmacı veya Gönüllüde Olması Gereken Özellikler

Şiddete maruz bırakılmış kadınlara yönelik Kadın danışma merkezinde sunulan destek ve dayanışma, bu konuda yeterli donanıma sahip kişiler tarafından yürütülmesi gereken bir süreçtir. Etkili bir destek ve dayanışma süreci için bu alanda çalışan/gönüllü olan kişinin sahip olması gereken temel nitelikler şöyle sıralanabilir:

- Kendini iyi tanıması, maruz bırakıldığı şiddet deneyimleri ile yüzleşmiş olması,
- Cinsiyete dayalı şiddet ve güç ilişkileri konusunda farkındalığının yüksek olması,
- Feminist ilkelerle hareket etmesi,
- Etnik, sınıfsal, toplumsal önyargılarının olmaması,
- Konu ile ilgili eğitim almış olması,
- Merkezin amaçlarını içselleştirmiş olması,
- Eşit ilişki kurması,
- Aktif dinleyebilmesi ve geribildirim vermesi,
- Sorun çözme becerilerine sahip olması,
- Destekleyici ve güven verici olması,
- Ayrımcı ve önyargılı davranmaması,
- Doğru zamanda doğru soru sorabilmesi,

- Kendi değerlerini dayatmaması,
- İyi bir gözlemci olması,
- Planlı olması,
- Gelişmeleri takip etmesi, kendini sürekli geliştirmesi.

Kadın danışma merkezinde görev alacak sosyal çalışmacı veya gönüllülerin kadınlara ilişkin aşağıdaki farkındalıklarla hareket etmesi oldukça önemlidir. Sosyal çalışmacı veya gönüllülerin kendileri ile de aşağıda ki güçsüzlük durumlarının farkında olmaları KDM'ye başvuran kadınlar ile eşit eşit ilişki ve eşit bir dayanışma süreci edinmelerini ve yatay bir ilişki kurmalarını sağlar.

- Kadınlar, kendilerine bağımlı olmaları öğretildiği için çoğu zaman yaşamlarının kontrolünü ele alamazlar. Karar verme ve kararlarını kabul ettirme eksikliğinden dolayı harekete geçme potansiyellerinin olmadığını düşünebilirler.
- Kadınlar cinsiyet temelli yollara yönlendirildikleri için alternatifleri göremeyebilirler, bu yüzden de sınırlı davranışsal ve duygusal seçenekler söz konusudur.
- Genel olarak “süper anne, süper eş, süper çalışan” olmadıkları için kendilerine öfkeli dirler. Karşılamları gereken beklentiler gerçekte olmak istedikleri ile çatıştığı için kızgındırlar. Gerçek öfkenin sebeplerine yönelmektense kendilerine kızarlar ve bu da yoğun olarak kadınların depresyona girme sebeplerindendir.
- Kadınların, kendilerini başkalarına bakmaya adanmaları ve kendileri ile ilgilenmemeleri nedeniyle kim oldukları ve neler yapabileceklerine ilişkin düşünmeye ihtiyaçları vardır. Yaşamları boyunca çok özverili olmuşlardır, bağımsız biri olmaya ve yaşama dair ne istediklerini bilmeyebilirler.
- Bağımsızlık ile bağıllığı dengelemek konusunda sıkıntı yaşarlar. Bağımlı olmak sürekli başka birine ihtiyaç duymak ve o kişinin kontrolünde olmak demektir. Bağımsız olmak ise kendi başına hayata devam edebilmektir. Feminist sosyal çalışmacılar kadının duygusal ihtiyaçlarına odaklanır ve aşırı bağımlı olmakla tamamen bağımsız olmak arasındaki farkı anlamasına yardımcı olurlar.
- Kadının kendi kararlarını alması konusunda güven eksikliği olabilir. Eğer bir kadının özgüveni düşükse, bağımsız hareket etmek konusunda az tecrübesi varsa, karar almak ve kendisini yönlendirmek konusunda zorluk çekmesi de normaldir.⁷³

Kadına yönelik planlanan sosyal çalışmada, feminist yaklaşımın benimsediği temel ilkeler her adımda geçerli olmalıdır. Sosyal çalışmacı ile başvuruda bulunan kadının ilişkisi eşitlik temellidir. Danışanın sorun ve meseleleri sosyo-politik bir bütün içinde değerlendirilir. Kadının yaşantısındaki güç ilişkilerinin değerlendirilmesine özel bir dikkat verilir. Sosyal çalışmacı veya gönüllü, ilgili yaşam deneyimlerini paylaşmaya açıktır. Destek süreci, güçlendirmeyi vurgular ve cinsiyetçilik, cinsiyet rolleri, kalıp yargıları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kadınlara ilişkin tavırları etkileyen sosyal ve tarihsel etkenlere ve kadının kendisini nasıl görmesi gerektiğine ilişkin bilinçlendirme sürecini kapsar.

⁷³ Dominelli, L. (2002) Feminist Social Work Theory and Practice. New York: Palgrave.

Kadının sürece aktif katılımı beklenir, güçlü yönlerine dikkat çekilir.⁷⁴ Feminist sosyal çalışma ile kadınların biricikliğinden hareket edilir, geleneksel sosyal çalışma yaklaşımlarına eleştirel yaklaşılr.⁷⁵

Feminist sosyal çalışmanın özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Kadınların şiddetsiz yaşama hakkını temel almak,
- Kadınların kendileri hakkında konuşmasını desteklemek,
- Teorileri pratikle birlikte araştırmak,
- Her kadın için kişiliğine ve bireyselliğine saygı duyarak işbirlikçi çözümler bulmaya çalışmak,
- Kadınların katkılarına değer vermek,
- Sosyal gerçekle bağlantı kurabilmek için kadınların bireysel deneyimlerinden yararlanmak,
- Kadınların şiddet ile mücadele sürecinde aktif özneler olduğunu, hayatta kalan olduğunun farkında olmak.

3. Sosyal Çalışmacı veya Gönüllünün Farkındalığı

Feminist ilkelere dayanan bir sosyal hizmetin temel amacı kadını güçlendirerek toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalığını arttırmaktır. Dolayısıyla ilişki kurarken kadına güçlü yönleri hatırlatılır, başvuru sürecini başlatmanın kendisi için ne denli değerli bir başlangıç olduğu sürekli ifade edilir. Bu, “mağdur kadın” anlayışından çıkışın başlangıç noktasıdır.

Kadın merkeze bir travma yaşayarak ve çoğunlukla kendi ile ilgili özsaygısı düşmüş olarak başvuruda bulunur, bu yüzden görüşmeler sırasında kendi hayatına yönelik karar vermek istemeyebilir, “Sizce ne yapmalıyım?” diye sorabilir ve sosyal çalışmacı veya gönüllünün onun yerine karar vermesi beklentisi içine girebilir. Kadınların hayatları hakkında başkalarının karar aldıkları bir sistemde bu durum kadınlar için kolayca değişmeyecektir. Bu gayet normal olduğu kadar, baş etmesi zor bir durumdur. Sosyal çalışmacı, onun bu beklentisi karşısında farkına varmadan yönlendirme yapan ve hatta kurtarıcı rolüne giren birine dönüşebilir. Bu durumun önüne geçilmesi çok önemlidir. Zira ataerkil tahakküm ilişkisi içinde sıkışıp kalmış kadınlar da meslek elemanlarını bu yönde etkileyebilmektedir. Söz konusu durumdan kaçınmak için gerekli duyarlılığa ve bilgiye sahip sosyal çalışmacıların istihdamı son derece önemlidir.

Görüşme sırasında ortaya çıkabilecek hiyerarşik ilişkiden kaçınılması gerekir. Sosyal çalışmacı veya gönüllü ile kadın arasında güvene ve dayanışma duygusuna dayalı bir karşılıklılık ilişkisi kurulmalıdır. Dayanışma desteği veren sosyal çalışmacı da aynı toplumda büyümüştür, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz bırakılmıştır. Sosyal çalışmacılar ve gönüllüler toplumsal yapı içinde kendilerine eşit bir yer bulan, büyüyen ve hayatlarını şiddetten bağımsız sürdüren kişiler değillerdir. Görüşmede kendi deneyimlerinden bahsedebilirler. Dolayısıyla, görüşmelerde dayanışma ilkesinin kullanılması, danışanın hem kendini kurban gibi algılamasını engeller hem de kendi yaşamı ve hayata dair algısı üzerinden maruz bırakıldığı ya da tanık olduğu şiddeti gözden geçirebilmesini sağlar. Dayanışma sürecinde, başvurana ilişkin gözlem ve değerlendirmeler son derece önemlidir. Sosyal çalışmacının gözlemlerini zaman zaman başvuran ile paylaşması kadının kendine ilişkin farkındalığının artmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda sosyal çalışmacı kadının bu duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirleri alabilecektir.

⁷⁴ Sheafor, B., Horejsi, R. (2002) Techniques and Guidelines for Social Work Practice, Sixth Ed. New York: Allyn & Bacon.

⁷⁵ Herman, J. (2016) Travma ve İyileşme (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.

Kadına uygulanan şiddetin kadınlık ve erkekliğe atfedilen değer ve buna bağlı güç eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun fark edilmesi, şiddetle daha etkili mücadele yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sunacaktır. Cinsiyete dayalı ayrımcılık, ruh sağlığını olumsuz etkileyen pek çok faktörle ilişkilidir. Cinsiyet temelli ayrımcılığa bağlı olarak kadınların, erkeklere oranla hayatlarına ilişkin daha az kontrole sahip olması ve kaynaklara ulaşmak bakımından dezavantajlı konumda bulunması, kadınların toplumsal yaşamda pek çok olumsuz durumla baş etmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Depresyon, anksiyete bozuklukları, psikosomatik semptomlar gibi psikolojik sorunları ortaya çıkaran düşük gelir, düşük sosyal statü, devamlı olarak başkalarının bakımından sorumlu olmak, cinsiyete dayalı şiddet gibi risk faktörleri, cinsiyet rolleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin kadınların erkeklere oranla daha fazla cinsel şiddete maruz bırakılması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğu, kadınların kendilerine yüklenen roller nedeniyle güzel ve ince görünmek zorunda hissetmeleri ve buna bağlı olarak erkeklere oranla daha fazla görülen yeme bozuklukları, toplumsal cinsiyetle ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

Cinsiyet farklılıkları sağlığı şu açılardan etkilemektedir:

- Risk faktörlerine maruz kalma,
- Hastalıkların önlenmesi ve kontrolü konusunda bilgiye ulaşma,
- Hastalıkla ilgili deneyimler ve buna verilen önem,
- Kişinin kendisinin ve diğer aile üyelerinin sağlığını korumaya yönelik tutumları,
- Hizmetlerin kullanım örüntüleri,
- Bakım/tedavi kalitesine ilişkin algılar.

Şiddete uğrayan kadınların genellikle karar almakta güçlük çektiği, önemli kararları tek başına almaktan kaçındığı gözlenir. Bu tür durumlarda kadınların sosyalleşme sürecinde başkalarına bağımlı yetiştirilmeleri, karar almalarına müsaade edilmemesi, girişken davranışlarının pekiştirilmemesi ya da cezalandırılması, erkeklere oranla kamusal hayattaki sorunlarla başa çıkma konusundaki pratiklerinin sınırlı olması gibi cinsiyete bağlı deneyimlerin kadınların karar alma sürecine etkisi mutlaka değerlendirilir. Kadınların bu rollerin etkilerinin farkında olması olumsuz sonuçlarla baş etmeyi kolaylaştırır. Sosyal çalışmacılar ve gönüllüler, kadınların kişisel noksanlık olarak algıladığı bu tür deneyimlerin toplumun kadınlardan beklentilerinden doğduğunu belirterek deneyimlerini yeniden kavramsallaştırmalarına yardımcı olur.

Cinsiyetlerinin yanı sıra kadınlar, üye oldukları sosyal gruplar veya özellikleri nedeniyle de ayrımcılığa maruz bırakılmış olabilir. Bu nedenle sosyal çalışmacı ve gönüllülerin farklı kimliklere veya özelliklere bağlı muhtemel riskli ve koruyucu deneyimler ve bu deneyimlerin kadınlar üzerindeki etkilerine ilişkin farkındalığının olması farklı ihtiyaçlara sahip kadınlar açısından önemlidir. Sosyal çalışmacı ve gönüllüler, kadınlara özgü olan kürtaj, doğum sonrası depresyon, menopoz, meme kanseri gibi deneyimlerin kadınlar üzerindeki etkileri konusunda bilgi sahibidir. Ayrıca kadınlara özgü deneyimler hakkında daha fazla bilgi üretilebilmesi için bu tip konuları içeren araştırmalara öncelik tanınır.

Sosyal çalışmacı ve gönüllülerin, kadınlara inisiyatif veren ve kadınları güçlendirici uygulamaları tercih etmeleri yerinde olacaktır. Uygulamalarda, toplumsal yaşamdaki iktidar ilişkilerini devam ettirmeyen ve kadınların sürece aktif katılımını sağlayan yaklaşımların sergilenmesi güçlenme amacına hizmet edecektir, merkezin “kadının iyiliği için” kadın adına karar veren bir işleyişe sahip olmasının engellenmesi gibi.

Kadınlara yönelik uygulamalarda kadınların içinde bulunduğu koşullar ve sahip oldukları özelliklere bağlı genellemelerden kaçınılır. Cinsiyete dayalı ayrımcılığın kadınlar üzerindeki etkilerinin benzerlik

gösterdiği unutulmadan her kadının kendine özgü benzersiz deneyimlere sahip olduğu hatırlanır. Sosyal çalışmacılar, kadın dayanışmasının kadınlar üzerindeki güçlendirici etkilerinin farkındadır. Uygulamalarında bu tür dayanışma deneyimlerini teşvik edicidir.

Sosyal çalışmacılar, kadınlara yönelik uygulamalarında, kadınların içinde bulunduğu kültürel ve politik koşulları dikkate alır. Örneğin farklı bir şehirden gelmiş olan kadının yaşadığı coğrafyanın, kültürün ve politik koşulların kadınların başkalarına güvenmek konusundaki etkileri göz önünde bulundurulur. Başvuruda bulunanın cinsel yönelimi, cinsel kimliği, etnik kimliği, sınıfsal özellikleri, mültecilik statüsü vb. kimlikler nedeniyle yaşadığı deneyimlerden hareket edilir. Böylece kadınların farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda güven ilişkisi hızlı kurulacak, kadının güçlenmesi mümkün olacaktır.

Sosyal çalışmacılar, sosyal kaynaklara ulaşmanın kadınları güçlendirici etkisinin farkında olup kadınları bu kaynaklar hakkında bilgilendirir. Merkezlerde kadınları eğitimler, kurslar, konferanslar, iş olanakları, geziler, spor alanları, ilgili dokümanlar vb. hakkında bilgilendirecek bir mekanizma vardır. Merkez çalışanlarının bu tür faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmaları bu yöndeki bilgilendirmelerini daha somut ve ulaşılır kılacaktır.

Sosyal çalışmacılar, merkezde ayrımcılıkla, şiddetle, kültürel farklılıkları yok sayan ya da geleneksel cinsiyet rollerini pekiştiren uygulamalarla karşılaştığında müdahale ederler. Ağırlıklı olarak kadınlara çocuk bakımı konusunda eğitimler organize edilmesi, mesleki kursların belli bir alana sıkıştırılması, kadın adına karar alınması ve kadını çalışanlara bağımlı hale getirecek uygulamalar bu tür müdahale edilmesi gereken uygulamalara örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal çalışmacının kadınları özgürleştiren ve güçlendiren politikaların üretilmesi ve uygulanması için çaba harcaması, bu alandaki deneyimlerini paylaşması, bu yönde araştırmalar yapması kadınların güçlenmesinin önündeki dışsal etkilerin azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

4. Dayanışma Sürecindeki İlkeler

Kadınlara sürdürülecek çalışmalarda dayanışmak için tüm çalışanlar aşağıdaki feminist sosyal hizmet ilkeleri üzerinde ortaklaşmalıdır:⁷⁶

- Kadınların farklılıklarını tanımak,
- Kadınların güçlerini değerli kılmak,
- Farklı kadın grupları arasında farklılığın eşitsiz güç ilişkileri için bir temel olmasını önlemek için ayrıcalıkları ortadan kaldırmak,
- Kadınların kendi kararlarını vermede aktif olduğunu göz önünde tutmak,
- Birey olarak kadınların sosyal koşullar içindeki yerini belirleme, birey ve kolektif birim arasındaki karşılıklı bağlantıyı onaylamak,
- Kadınlara, ihtiyaç ve sorunlarına buldukları çözümleri ifade edecekleri bir alan sağlamak,
- “Kişisel olan politiktir” ilkesi ile hareket etmek,
- Bireysel güçlük ve sıkıntıları genel konular olarak yeniden tanımlamak,
- Kadınların ihtiyaçlarını yaşamlarının her alanında başkalarıyla etkileşimlerde bulunan diğer tüm insanlar gibi ele almak,
- Kadınların maruz bırakıldıkları şiddetin toplumsal bir sorun olduğu bilinciyle hareket etmek.

⁷⁶ Dominelli, L. (2002) Feminist Social Work Theory and Practice. New York: Palgrave.

Gizlilik ve Güvenlik: Destek sürecinde gerçekleşen hiçbir uygulama kadının güvenliğini tehlikeye atmaz Bunun için risk analizi ve güvenlik planları mutlaka yapılır, kadının izni olmadan hiçbir bilgi kimseyle paylaşılmaz.

Tarafllılık: Şiddet karşısında tarafsız olmaya çalışmak, kaçınılmaz bir biçimde güçlü olanın tarafında olma sonucunu doğurur. Sosyal çalışmacı, şiddete maruz bırakılan kadının tarafında olduğunu ve şiddeti hiçbir koşulda onaylamadığını açıkça ifade eder, gösterir.

Ayrımcılık Yapmama: Destek süreci, adil bir süreç olmalıdır. Sosyal çalışmacı hem çalıştığı kurumun kaynaklarını hemde kendi zamanını ve enerjisini herkes için dengeli biçimde kullanır. Sosyal çalışmacının ayrımcılık yapması durumunda kadınlar ve çocukların adalet duygusu sarsılabilir. Bu da değersizlik duygusunun derinleşmesine neden olabilir.

Farklılıkları Tanıma: Kadınlar cinsel kimlikleri, sınıfsal pozisyonları, etnik kimlikleri, mültecilik statüleri ile daha dezavantajlı konumlarda olabilirler. Toplumsal cinsiyet diğer kimliklerle iç içe geçmiş bir şekilde yaşanır. Dayanışma sürecinde tüm bu farklılıklara kesişimsel bir yaklaşımla bakılır. Bu bakış açısı toplumsal cinsiyet rollerinin işaret ettiği soyut kadın erkek ikiliğinden sıyrılmanızı sağlar. Farklılıklarını açıkça ifade edebilme olanağı bulan kadın, kendi bilincini daha bütünlüklü bir şekilde kavrar ve bu durum farkındalığının artmasına zemin hazırlar.

Güçlenmenin Desteklenmesi: Kadınları sosyal çalışmacı veya gönüllülere bağımlı hale getirecek her türlü uygulamadan kaçınılır. Kadınlar karar alma ve kararlarını uygulamaları konusunda desteklenir. Sosyal çalışmacı asla kadın adına karar almaz.

Eşit İlişki: Kadın danışma merkezleri yardım kuruluşları değil, toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddete karşı örgütlenmiş direnme ve dayanışma mekanizmalarıdır. Sosyal çalışmacı kendini kurtarıcı olarak görmez. Aynı şekilde, zavallı bir kadına yardım eden kişi olarak da algılamaz. Kadınlarla her zaman eşit ve dayanışma temelinde ilişki kurar.

Kadının Beyanı Esastır: Ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle kadınlar maruz bırakıldıkları şiddetin sebebi olarak görülürler. Yaşadıkları şiddeti dile getirdiklerinde yargılanırlar, yalan söyledikleri düşünülür. Bu durum özellikle cinsel şiddet için geçerlidir. Bu nedenle görüşmeler kadının beyanı üzerinden şekillendirilir. Sorgulayıcı, yargılayıcı bir tavır söz konusu olamaz. Kadınların ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle maruz bırakıldıkları şiddeti dile getirmeleri zaten başlı başına zor bir deneyimdir. Bu zorluğun farkında olarak hareket edilir, kadınların anlatımları esas alınır, şüpheli, ispat bekleyen tavırdan uzak durulur.

5. Dayanışma Sürecinin Aşamaları

Değerlendirme: Sosyal çalışmacı veya gönüllüler, feminist ilkeler ışığında ilk görüşmeyi gerçekleştirdiğinde kadının risk durumu ve ihtiyaçlarını tespit eder. Bu ihtiyaçların hangilerinin öncelikli olduğu birlikte belirlenir. Kadını zorlayacak ve destekleyecek koşullar ortaya konur, gerekli bilgilendirme yapılır.

Planlama: Kadının ihtiyaçlarının hangi kişiler/kurumlar tarafından nasıl karşılanacağı, ne zaman karşılanacağı belirlenir. Kadınlar bu süreçte aktif biçimde katılır ve karar verici konumdadır. Eğer risk yüksekse ve karmaşık sorunlar var ise ekip halinde çalışmak yararlı olabilir.

Uygulama: Kadınla birlikte oluşturulan plan uygulamaya konur. Uygulamada şiddet tehdidi, uzaklaştırma kararının ihlali gibi acil sorunların çözüme kavuşturulmasında öncelik gösterilir. Planlar

koşullara göre esneklik gösterebilir. Uygulamada mutlaka ilgili kurumlarla iş birliği yapılmalı, süreci mümkün olduğunca kadının yürütmesi sağlanmalıdır. Planın etkin bir şekilde uygulanması için kadın ve sosyal çalışmacı arasında iyi bir iletişim kurulur.

İzleme ve Değerlendirme: Kadının uyguladığı planla ilgili bilgiler raporlanır. Kadınların hangi amaçlara ulaştığı, hangilerine ulaşamadığı belirlenir. Karşılaşılan güçlükler ve bunlarla nasıl baş edildiği değerlendirilir. Bu değerlendirme, bundan sonraki başvurularda uygulanacak planlara da katkı sunar, deneyim birikimi sağlar. Böylece merkez, şiddet ile mücadelede kurumsal aksaklıkları daha iyi tespit eder. Her birey biricik olduğu için bu deneyimler kadınların güçlendirilmesi zeminini zenginleştirmiş olur.

6. İlk Görüşme

Psikososyal destek çalışmasının birinci ve en önemli adımı, feminist ilkelerden hareketle gerçekleştirilen ilk görüşmedir. İlk görüşme, güven kurulması bakımından son derece önemlidir. Görüşmeyi yapan kişinin yeterliliği, duyarlılığı, görüşmenin gizliliği konusunda kadının detaylı biçimde bilgilendirilmesi, gerekli gizlilik protokollerinin yapılması, görüşme yapılan yerin güvenli ve rahat olması, varsa, kadının çocukları için güven duyacağı bir ortam sağlanması önemlidir. İlk görüşmeyi yapan sosyal çalışmacı, kadını dikkatle dinlemeli, yargılamamalı ve ihtiyaçlarını belirlemelidir. Görüşmede kadının beyanından hareket edilir.

Görüşme ortamı resmiyetten uzak, rahat, aydınlık ve gürültüsüzdür. Konuşulanlar dışarıdan duyulmamalıdır. Görüşme odasında masa bulunur, karşılıklı koltuklarda oturulur. Bu kadına eşit bir ilişki içerisinde olduğunu hissettirecektir.

İlk Karşılaşma ve Güven Oluşturma: Sosyal çalışmacı kendini tanıtır, merkezdeki rolünü, yapılan görüşmenin amacını ve bundan sonraki sürecin nasıl takip edileceğini net bir biçimde ortaya koyar, kadının bu konularla ilgili sorularını yanıtlar. Merkezin faaliyet alanını net bir şekilde açıklar, bu, danışanın karşılanamayacak beklentiler içerisine girip hayal kırıklığına uğramasını engeller. Bahsedilenlere ek olarak, gizlilik, çalışmalar sırasındaki haklar, kayıt tutma gibi diğer hususlarda bilgi verilir, kayıt tutmak için izin istenir. Bilgilendirilmiş onam olarak adlandırılan bu izin, sözlü yapılabileceği gibi yazılı da yapılabilir. Görüşme sırasında sıcak ve samimi olunmalıdır. Sosyal çalışmacı/gönüllü kadını tanımaya ve içinde bulunduğu durumu anlamaya yönelik sorular sorar. Sorular açık uçludur. Zorlayıcı sorulardan kaçınılır, yanıtlaması için ısrar edilmez. Kadının anlattıkları dikkatle dinlenir, söz ve mimiklerle dinlendiği gösterilir, göz teması kurulur; fark edilen kaygı ve korkuları hakkında konuşulur, güven verilir. Sosyal çalışmacı bu süreçte kendi düşünce, duygu ve tepkilerini de inceler.

Duygusal Boşalma: Kadınların yaşadıklarını detaylı olarak anlattığı, korkularını, kaygılarını, üzüntüsünü, beklentilerini paylaştığı aşamadır. Bu süreçte fazla soru sorulmaz, yönlendirici olmaktan kaçınılır. Ağlamasına, duygularını çekinmeden ifade etmesine imkân tanınır. Anlattıkları sorgulanmaz. Bu süreçte sosyal çalışmacı suskun kalarak kadının duygularını açıkça ifade edebilmesine zaman tanır. Yaşadığı olumsuz deneyimleri paylaşmanın ne denli zor bir durum olduğu ile ilgili empati yapar ve bu tutumunu kadına hissettirir. Sosyal çalışmacı sabırlı, sakin ve destekleyicidir.

Şiddeti ve Mevcut Durumu Tanımlama: Kadının maruz bırakıldığı şiddetin boyutları ve riskleri anlaşılmaya, baş etme yöntemleri tanımlanmaya çalışılır. Maruz bırakılan olumsuz deneyimlerin açıkça şiddet olarak tanımlanması, ne tür bir şiddet olduğunun belirlenmesi son derece önemlidir. Ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkileri nedeniyle kadınlar yaşadıkları şiddet deneyimlerini “kader” gibi

nitelemelerle katlanmaları gereken bir durum olarak görebilir. Maruz bırakıldıkları deneyimlerin açıkça şiddet olarak tanımlanması, şiddeti önlemeye ve şiddetten korunmaya yönelik hukuki haklarının olduğunun ve şiddetin toplumsal bir sorun olarak görüldüğünün söylenmesi son derece önemlidir. Bu tutum, kadını güçlendirir, yargılanmadığını, anlaşıldığını hissettirir. Özellikle cinsel şiddete maruz bırakıldıklarında kadınlar kendilerini suçlama, sorumlu görme eğilimindedirler. Şiddetin hiçbir gerekçesi olmadığı, kadının hangi eylemde bulunmuş olursa olsun şiddetin sebebinin kendisi olmadığı, kadının rızası dışındaki tüm cinsel temasların şiddet olduğu, hukuken suç teşkil ettiği vurgulanır.

Neye ihtiyacı olduğu, kimlerden destek alabileceği, durumu nasıl algıladığı tespit edilir. Riskleri değerlendirilir, acil sorunlar birlikte tanımlanır. Bu süreçte kadının kendini suçlamasına izin verilmez. Bu aşamada kadınlar genellikle konuyla ilgili çok fazla şey anlatır, dağılırlar. Bu doğal karşılanır, kadının kendini ifade etmesi desteklenir. Zaman zaman sorulacak sorular kadının soruna odaklanmasına yardımcı olacaktır.

Alternatifleri Ortaya Koyma: Kadının kendini dinlemesi ve düşüncelerini berraklaştırabilmesi için zamana ihtiyacı olacaktır. Acele çözüm önerileri sunmaktan kaçınılır, öncelikli olarak acil ihtiyaçların neler olduğu ve bunların nasıl giderilebileceği tespit edilir. Kısa vadeli çözümlere odaklanılır, kadın destek alabileceği mekanizmalar hakkında bilgilendirilir. Kadının mevcut seçenekleri değerlendirmesine destek olunur, her bir seçeneğin artı ve eksileri değerlendirilir. İsteddiği zaman tekrar merkeze ulaşabileceği, acil durumlarda çekinmeksizin araması gerektiği bildirilir. Kadınlar, şiddet sonrası yaşadıkları duygusal karmaşa nedeniyle karar vermekte zorlanırken merkeze geldiğinde kendisinden net bir karar beklendiğini, net bir karar vermediği, hatta süreci yarıda bıraktığı için yargılanacağını düşünebilir. Kadına kararlarına saygı duyulduğu, asla yargılanmayacağı, hayatı adına karar verecek tek kişinin kendisi olduğu sürekli ifade edilmelidir. Kararsızlık yaşadığı anlarda yaptığı seçimler sorgulanmaz, merkezin rolü destekleyicidir. Yani kadın kararsızlıklar yaşasa da ihtiyaç duyduğu, kararlı olduğu anda tekrar güvenle merkeze başvuruda bulunabilmelidir.

Sonuçlandırma: Son aşamada kadının görüşme sonunda ne düşündüğüne ve nasıl hissettiğine odaklanmak gerekir. Mümkünse kadının görüşmeyi özetlemesi sağlanır, bir karar aldıysa, bu kararın uygulama adımları gözden geçirilir. Merkezin kadına hangi aşamalarda destek olacağı net bir şekilde belirtilir. Gerekirse bir sonraki görüşme için iki gün sonra ya da bir hafta sonra gibi bir tarih belirlenir.

7. Görüşmelerde Kullanılabilecek Teknikler Aktif Dinlemek

Aktif bir şekilde dinlemek görüşmelerde kurulacak ilişkinin temelini oluşturur. O zamana kadar sık yaşadığı yalnızlık duygusunu bu görüşme sırasında yaşamaması, onu duyduğunuz ve anladığınızı hissetmesi gerekir. Ancak bunu yaparken nasihat vermekten, suçlayıcı tepki göstermekten, ona kendisini çaresiz hissettirmekten, ya da onun sorumluluklarını üstlenmekten kaçınmak gerekir. Onu anladığınızı ona hissettirdiğinizde iletişim yolları önemli ölçüde açılmış demektir.

Odaklanmak

Sosyal çalışmacı veya gönüllünün görüşmelerde dikkatini vermesi kadına ve yaşantısına verdiğiniz değeri hissettiren ilk mesaj olup, açılmasını, sorununu anlatmasını teşvik eder. Varlığına saygı duyduğunuz, onu destekleyebileceğinizi göstermek için gülümsemeniz, göz kontağı kurmanız, söylediklerini yer yer kadının kendi ifadelerini de kullanarak özetlemeniz olumlu etki bırakır. Ancak

sabit bir şekilde bakmak, özellikle kadın bakmaktan kaçınıyorsa sakıncalıdır. Böyle durumlarda ona zaman zaman bakışlarınızı yöneltmeniz gerekir.

Fiziksel temas onun izin verdiği oranda olmalıdır. Maruz bırakıldığı şiddet nedeniyle fiziksel temas kurmaktan kaçınabilir ya da fiziksel temasın olmadığı bir görüşmeyi mesafeli ve soğuk olarak değerlendirebilir. Bu sebeple sosyal çalışmacı kadının tepkilerini dikkatlice gözlemleyerek ona göre hareket eder. Görüşme sırasında kollarını açık tutmak gibi iyi dinleme göstergesi olan mimik ve jestlerle onu dikkatle dinlediğini ve önemseydiğini hissettirir.

Empati

Kendinizi karşı tarafın yerine koyup, olayları onun bakış açısından görmek, algılamak ve o bakış açısını yansıtmaktır. Önemli olan kadının bakış açısını kavrayabilmektir; kadının cinsel yönelimi, sınıfsal pozisyonu, etnik kimliği ve mültecilik statüsü gibi farklılıkları değerlendirmeye katılır. Empatinin, kendini karşıdaki gibi görüp, onun yaşadığı duyguları hissetmek olan sempatiye dönüşmemesine dikkat edilir, çünkü sempati veriminizi düşürebilecek, objektifliğinizi zedeleyecek bir duygudur.

Geri Yansıtma

Karşınızdakine “seni anlıyorum” mesajını vermeye yönelik yöntemlerdir:

- Tekrarlama/Tekrarlatma

Son cümlesini benzer şekilde özetleyerek kendisine söylemek. Örneğin “Ne yapacağımı bilemiyorum, çok şey denedim.”

“Ne yapacağınızı bilemiyorsunuz, çok şey denemiştiniz.”

- Anlatılanı Bölme

İlgisiz şeyler anlatıldığında, benzer şeyleri gruplama, öncelikli şikâyeti öne çıkarma, onun ya da sizin en iyi çözebileceğiniz sorunu öne çıkarma şeklinde bir yönlendirmede bulunmak gerekir.

- Soru Sorma

Görüşme esnasında sorunun soruluş şekli, zamanlaması ve yoğunluğu önemlidir. Soru sorma konusunda aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

- ☐ Spesifik bilgiye yönelik olarak sorulur. Örneğin “Kaç kişi yaşıyorsunuz?”, “Ücretli bir işte çalışıyor musunuz?”, “İş dışında ayrı bir gelir kaynağınız var mı?”
- ☐ “Evet-hayır” yerine açık uçlu, anlatmayı teşvik edici sorular sorulur.
- ☐ Sorular net ve anlaşılır olmalıdır.
- ☐ Çelişkili mesajlar verilmemeli, suçlayıcı, itham edici bir dilden kaçınılmalıdır.
- ☐ Birbiri ardına soru sorulmaz.
- ☐ Kadının kendisini istediği biçimde ifade etmesine olanak tanınır.

Sessizlik

Başlangıçta, ürkütücü gelen ancak, bazen doğal olarak yaşanan, kimi zaman karşı tarafın sorulan sorunun cevabını düşündüğü, kendini, düşüncelerini ve söyleyebileceklerini toparlamaya çalıştığı bir zaman dilimidir. Kimi zaman da konuşmaya zorlayan bir baskı unsurudur. Bu nedenle gerektiğinde bilinçli olarak sessiz kalmanız yararlı olacaktır.

Sisleme

Eleştiri ve saldırılara hedef olduğunuzda kullanabileceğiniz bu yöntem savunmaya geçmek yerine gelen eleştiri ve suçlamaların içinden aynı fikirde olduğunuz bir kısmını alıp onu geriye yansıtmaktır.

Örnekler Verme

Benzer durumda işe yaraymış yöntemleri içeren örnekler verilebilir. Bu yöntem çok dikkatli kullanılmalıdır, zira her kadının içinde bulunduğu durum ve yaşadıkları kendine özgüdür, karşılaştırılması gerekir. Şiddet ile mücadele konusunda rekabetçi bir tutum veya kadını güçsüz hissettirecek nitelikte olmamalıdır. Aksine yaşadığı sürecin zor bir süreç olduğu sıkça ifade edilirken şiddetin toplumsal bir sorun olduğunu vurgulayan ve şiddet ile mücadelenin kadınları güçlendiren bir deneyim olduğuna dair örnekler verilebilir.

8. Telefonla Yapılan Başvurularda Nelere Dikkat Edilir?

Kadınlar çoğu durumda kadın danışma merkezlerine telefonla başvuru yapmayı tercih eder. Bunun çeşitli nedenleri vardır:

- Kadınların şahsen başvurmaya hazır olmaması: korkması, çekinmesi, utanması,
- Danışma merkezinin kadının yaşadığı bölgeye uzak olması, merkeze nasıl geleceklerini bilmemeleri,
- Evden çıkmalarına izin verilmemesi,
- Bir kuruma doğrudan başvuru yapmaktan çekinmeleri,
- Yaşadıkları duygusal kararsızlık nedeniyle doğrudan yüz yüze iletişim kurmaktan çekinmeleri.

Sosyal çalışmacı, kadınların telefonla başvuru yapmalarının ardındaki çekincelerin farkında olarak hareket eder. Bu görüşmenin kadın açısından şiddet ile mücadelede atılan ilk adım olduğu, kendini güvende hissetmesi, cesaretlendirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Merkezde telefon ile başvuru alan sosyal çalışmacıların tecrübeli olması ve görüşme tekniklerine hâkim olması gerekir. Telefon ile başvurular sırasında:

- Sosyal çalışmacı öncelikle kendini ve danışma merkezini tanıtmalıdır. Bu, kadına güven verirken diğer yandan kendini endişe duymaksızın ifade edebilmesini kolaylaştırır.
- Sosyal çalışmacı sakin ve güven verici bir ses tonuyla konuşur.
- Öncelikle başvuran kişinin anlattıklarını dinler.
- Kadın ile ilgili şiddet tehdidi, uzaklaştırma kararı ihlali, yaşamına yönelik bir tehdit gibi acil bir durum olup olmadığını öğrenir.

- Kadının güvenliğine ilişkin sorular sorar.
- Kadının hukuki durumu, eğer varsa dava süreci, içinde bulunduğu ekonomik koşullar gibi somut bilgiler edinir.
- Görüşmeyi aceleye getirmeyerek konuşma için gerekli zamanı ayırır.
- Kadının ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlar, ne yapmak istediğini kendisine sorar.
- Kadının beklentileri ve hedefleri doğrultusunda sahip olduğu hakları aktarır. Bu hakları nasıl kullanacağına ilişkin net bir şekilde bilgi verir. Örneğin 6284 Sayılı Kanun başvurusunda bulunacak ise başvuru yöntemini açıkça aktarır.
- Olası şiddet tehdidine yönelik acil durumlar için önerilerde bulunur. Örneğin banyo, mutfak gibi kesici aletlerin olduğu yerlerden uzak durmasını, güvendiğı bir komşusuna gitmesini, karakolu aramasını söyleyebilir.
- Kadına imkânı varsa danışma merkezine gelerek yüz yüze görüşmeyi önerebilir.
- Şiddet tehdidi gibi acil bir durumda evden ayrılmadan önce kimlik belgesi gibi yanında alması gereken gerekli belgeleri hatırlatabilir.
- Tekrar iletişim sağlamak için numarası sorulur. Merkezin kendisi ile iletişime geçmesini isteyip istemediğı öğrenilir. Şiddet uygulayan kişinin bir şekilde bu görüşmelerden haberdar olması kadını şiddete daha açık bir hale getirebilir. Dolayısıyla iletişimin kurulup kurulmayacağını, kurulacak ise şeklini ve zamanını kadın belirler. Kendine ait bir telefon olmadığı durumlarda ona ulaşılacak bir telefon numarası istenir.
- Kadının can güvenliğı tehlikede ve evden çıkamayacak durumda ise adresi alarak polis aranır, durum aktararak kadının güvenli bir yere getirilmesini sağlanır.
- Görüşme kaydedilir. Birçok kurum telefonla yada yüz yüze başvurular için ayrı form tutmayabilir.
- Kadının uzak bir yerden araması ihtimaline karşı yönlendirilebilecek merkezlerin ve adreslerin yazılı olduğu bir liste telefonun yakınında bulundurulur.
- Kadına verilecek bilgilerin, yapılacak yönlendirmelerin güncel ve geçerli olmasına dikkat edilir.

Bölüm V. Kadın Danışma Merkezi ve Çocuklarla Çalışma

1. Çocuklarla Çalışma İlkeleri

Kadın danışma merkezleri temel olarak toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile mücadele eden kurumlardır, sınırlı kaynaklarla çalışır. Bu sebeple çocuklar için ayrı bir çalışma yapma imkânlarına sahip olunamayabilir. Diğer yandan kadınların “anne”, eş” kimlikleri ile sınırlandırıldıklarının farkındalığıyla, kadın bağımsız bir birey olarak görülmelidir.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetten kadınlar kadar, çocuklar da zarar görebilir. Eğer danışma merkezinin imkânı varsa çocuklara yönelik çalışmalar yapılabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, merkeze çocuğu ile gelen kadının “annelik” kimliğinin görmezden gelinmemesi diğer yandan kadınla sadece annelik kimliği üzerinden ilişki kurulmamasıdır. Dolayısıyla çocuklara yönelik yapılacak çalışmalarda son derece dikkatli olunmalıdır.

Danışma merkezine gelmek, bir kadın için çoğu zaman, şiddet ile mücadelede atacağı ilk adım olarak devrim niteliğindedir, fakat bu durum çocuk için söz konusu olmayabilir. Çocukların şiddete tanık olma nedeniyle travma yaşadıkları, onların da şiddet mağduru oldukları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocukların özel gereksinimlerine yönelik hizmetler geliştirilmesi gereklidir. Bu nedenle KDM’lerde çocuk özelinde hizmet verilecek ise bu konuda donanımlı uzmanlar yer almalıdır.

Çocuklarla yapılan çalışmalar öncelikli olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme temel alınarak yapılandırılmalıdır. Çocuk hakları çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmesini amaçlar.

Çocuk hakları;

- Evrenseldir,
- Yetişkin haklarından daha değersiz değildir,
- Bir yardım biçimi ya da “hayır işi” değildir.
- Haklar ancak hak sahiplerinin güçlenmelerine destek olarak, güçlenmelerine yönelik imkânlar sunarak tam olarak gerçekleşebilir.
- Haklar bölünmezdir.
- Çocukların en iyi biçimde yaşamaları ve kendilerini tam olarak gerçekleştirebilmelerini amaçlar.
- Çocuklar, kendilerine ait özel algılayışları ve gereksinimleri olan insanlardır. Ayrıca:
- Her çocuk farklıdır, özeldir.
- Her çocuk farklı zamanda, yönde ve hızda gelişir.
- Her çocuk kendisini özgün bir şekilde ortaya koyar.
- Etkinlikler sırasında çocuklar arasında herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılık yapılamaz.
- Çocukların potansiyel güçlerine inanılır.

Çocuklarla Çalışan Uzmanlar Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Bunun Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Farkında Olmalıdır.

Şiddetin etkileri ile çocuk, danışma merkezine psikolojik ve sosyal krizler, psikosomatik birtakım olumsuzluklar, motor becerilerinde bozukluklar, çaresizlik ve tükenmişlik, odaklanma ve iletişim

sorunları, özgüven kaybı ve belki de en uç noktada duran suçluluk hissi gibi sıkıntılar altında gelir. Ev içi şiddet ortamında yaşayan çocuklar genellikle ihmal ve istismar açısından risk altındadırlar.⁷⁷

Çocuklara yönelik çalışmalar, sadece çocuklarla çalışarak gerçekleştirilemez. Bunun için özellikle anne ile yakın çalışmak, annenin güçlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek gerekir. Bu güçlenme sürecinin iyi yönetilebilmesi için çalışanların, cinsiyete dayalı şiddetin kadın ve çocuklar üzerindeki etkilerin farkında olması gereklidir. Çocuğa ve anneye şiddetin sorumlusunun kendileri olmadığı, yalnız ve çaresiz olmadıkları anlatılmalı, şiddetin etkileri hakkında bilgi verilmelidir. Çocuğun annesi ile yakın iş birliği halinde çalışırken anneyi suçlayıcı yaklaşımlarda bulunulmamalıdır. Anne ve çocuğa sağlanacak destekler ve destek alabilecekleri kuruluşlar hakkında bilgi verilmelidir. Çocuğun duygularını ifade etmesi teşvik edilmelidir. Yürütülen çalışmalarda çocuklara çeşitli seçenekler sunulmalı ve kendi kararlarını vermesi teşvik edilmelidir. Çocuğun zayıflıklarından çok güçlü yanlarına odaklanılmalıdır. İlgili kurumların, çocukların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapması için savunuculuk yapılmalıdır. Politika ve yasaları etkilemelidir.

Çalışmalar Kültüre Duyarlı Olmalıdır

Bu ilke, ilgili belgelerde yazılı olarak ifade edilmelidir. Kadınlarla çalışma ilkelerine benzer şekilde çocukların cinsel yönelimleri, sınıfsal pozisyonları, etnik kimlikleri ve mültecilik statüleri gibi farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklara yönelik farklı dillerde çalışma yürütülebilmelidir.

Çocuklar asla bir tercüman olarak kullanılmamalıdır. Yaşanan şiddeti aktarmak çocuk için travmatik etkilere neden olabilir. Farklı dillerde kitap ve materyaller bulundurulmalıdır. Çalışanlar farklı kültürlerin inanç ve değerleri hakkında temel bilgilere sahip olmalıdır. Çalışmalar, farklı kültürlerden sosyal çalışmacıların ve gönüllülerin desteği ile yürütülmelidir. Farklı kültürlerden çocukların geribildirimleri alınmalı ve önemsenmelidir. Kurumda farklı kültürlerden kişilerin çalışması sağlanmalıdır. Yürütülen çalışmalara ilişkin broşür ve afişler farklı dillerde hazırlanmalıdır.

Çalışmalar Herkes için Ulaşılabilir Olmalıdır

Çocukların yürütülen çalışmalara katılması önündeki fiziksel, zihinsel, kültürel vb. engeller ortadan kaldırılmalıdır. Merkezin fiziki koşulları bedensel ve görme engelliler düşünülerek düzenlenmelidir. Çalışmalar, engellilerle çalışan kuruluşlarla iş birliği halinde yürütülmelidir. Çalışanlar, zihinsel engelliler ve psikiyatrik sorunlar yaşayan çocuklarla iletişim kurma konusunda eğitilmelidir.

Çalışmalar Çocuk Merkezli Olmalıdır

Çocuk merkezli yaklaşım çocuğun ihtiyaçlarının anlaşılması ve giderilmesine dayanır. Çocuğun ihtiyacı her zaman annenin istedikleri ile örtüşmeyebilir, buna dikkat edilmelidir. Çocuklar haklarını bilmeleri ve savunmaları için desteklenmeli, ihtiyaçlarını ifade etmeleri konusunda cesaretlendirilmelidir. Çalışanlar, çocuklarla güvene dayalı bir ilişki geliştirmek için çaba göstermelidir. Çocukların yürütülen çalışmalara ilişkin görüş ve önerileri dikkate alınmalıdır. Çocuğun istek ve ihtiyaçlarına göre planlama yapılmalı ve uygulanmalıdır. Çocuklar bu planların uygulanmasından sorumlu olduklarını bilmelidir. Çocuk ve annelerinin sosyal ağlarını geliştirmesi teşvik edilmelidir. Çocuklara yönelik terapi desteği sağlanmalıdır. Merkezin fiziki koşulları da çocuklara uygun biçimde düzenlenmelidir. Çocuklar için ayrılan oda çocukların güvenlik, iletişim, yaratıcılık gibi ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çocukların yaş ve özelliklerine uygun kitap, oyuncak bulunmalıdır.

⁷⁷ Kara, B., Biçer, A., Gökalp, S. (2004) "Çocuk İstismarı", Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47: 140-151.

Çalışmalar Çocuğun Güvenliğini Sağlamalıdır

Çocuğun tanık olduğu ve maruz bırakıldığı şiddet değerlendirilerek bir risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Çocuklar için güvenlik planı oluşturulmalı ve çocuklara bu planın nasıl uygulanacağı öğretilmelidir. Çalışmalar, 3 yaşından itibaren çocukların yaşlarına uygun planları anlayabileceğini göstermektedir. Çocukların gizliliğinin sağlanması için ilgili kuruluşlarla iş birliği yapılmalıdır.

Çalışmalar Çocuğun Haklarına Dayanarak Yürütülmelidir

Çocukların;

- Çocukluğunu güvenli biçimde geçirmek,
- Yetişkinler tarafından dinlenmek ve ciddiye alınmak,
- Hislerine ve duygularına güvenilmesi,
- Mahremiyet,
- İstenmeyen yakınlığa ve dokunmaya hayır diyebilme,
- Fiziksel ve duygusal cezayı reddetme,
- Yetişkinlerin yanlış veya saçma taleplerini yerine getirmeme,
- Kim tarafından nasıl bakılacaklarını söyleme,
- Kötü sırları gizli tutmama,
- Yetişkinler tarafından saygı görme,
- Yardım isteme,
- Tehdit, korkutma ve şiddet görmeden eğitime,
- Kendi gelecekleri ile ilgili konularda dinlenilme ve danışılma hakları vardır.

Çalışmalar, İlgili Kuruluşlarla Koordineli Biçimde Yürütülmelidir

Çocuklara yönelik çalışmalar yürüten kuruluşlar ile yakın ve iyi ilişkiler kurulmalıdır. Bu kuruluşlarla protokol yapılarak sorumluluklar tarif edilmelidir. Periyodik olarak toplanarak hizmetler geliştirilmelidir. Çocuklarla çalışanlar, ilgili konferans ve toplantılara katılım sağlamalıdır. Annelerin destek alabileceği kuruluşların bir listesi olmalı ve gerekli durumlarda annelerle paylaşılmalıdır.

Çalışmalar Etkin Bir Biçimde Yürütülmelidir

Çalışanlar rollerinin farkında olmalı, yürütecekleri çalışmalar hakkında eğitilmelidir. Yürütülen çalışmalar ile ilgili düzenli toplantılar ve raporlamalar yapılmalıdır. Çalışmaların planlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine çocuklar ve anneler dahil edilmelidir.

Çalışmalar, Yetkin Çalışanlar Tarafından Yürütülmelidir

Çalışanların çocuk istismarı gibi konularda adli bir kaydı olmadığından emin olunmalıdır. Çalışanlar, çatışma çözme, pozitif ilişki kurma, iyi iletişim kurma gibi konularda çocuklara rol modeli olmalıdır. Çocukların hakları, gelişim dönemleri, şiddetin etkileri, travma, çocuklara destek sağlayacak kuruluşlar, ilkyardım gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır. Tüm çalışanların görev ve sorumlulukları tanımlanmalı, düzenli olarak gözden geçirilmelidir.

Çalışmalar Sürekli Geliştirilmelidir

Planlar sürekli revize edilmelidir. Çocuklar, anneler ve çalışanlar bu süreçte dahil edilmelidir. Çalışmalar, yeni araştırmalar ışığında gözden geçirilmelidir. Sorunların çözümüne ilişkin yeni

stratejiler geliştirilmelidir. Çalışanlara, çalışmalarını daha iyi yürütebilmesi için süpervizyon sağlanmalıdır. İlgili kuruluşlarla bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunulmalıdır. Çalışmaların değerlendirilmesi için dış uzmanlardan yararlanılmalıdır.

2. Çocuklara Yönelik Çalışmalar

Çocuklara yönelik çalışmalar şu başlıklar altında planlanarak yürütülebilir.

Değerlendirme: Çocuğun tanık olduğu veya maruz bırakıldığı şiddetin boyutları ile ihtiyaçları değerlendirilir.

Bireysel Çalışmalar: Çocuğun yaşadığı şiddete ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, birey olarak değerlendirilmesi, ihtiyaç ve isteklerinin öğrenilmesi, güvenlik planı yapılması ve uygulanması, şiddetin etkilerinden kurtulmasına destek olunması amacıyla uygun bir ortamda ve konunun uzmanı ile bireysel, sosyal çalışmalarla sağlanır. Bireysel, sosyal çalışmalar bir plan dahilinde yürütülür ve süreç takip edilir.

Grup Çalışmaları: Benzer yaş grubundaki çocukların oluşturacağı gruplarda çocukların kendilerini ifade etmesi, iletişim kurma becerilerini geliştirmeleri, birbirlerini desteklemeleri ve güçlenmeleri desteklenir. Çocuklara toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eleştirel bir bakış açısı kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

İhtiyaç Duyulan Konularda Destek: Çocukların tıbbi, psikolojik, hukuki ve eğitimleri ile ilgili ihtiyaçlarından danışma merkezi tarafından karşılanabilenler merkezde karşılanır, karşılanamayan ihtiyaçlar için gerekli yönlendirme yapılır.

Sanat Terapisi: Resim, müzik, drama, dans gibi sanatsal etkinlikler aracılığıyla çocukların eğlenerek ve üreterek güçlenmeleri desteklenir.

Oyun Terapisi: Çocukların yaşlarına uygun oyunlarla, kukla veya çeşitli oyuncakları kullanarak şiddete ilişkin duygu ve düşüncelerini simgesel olarak ifade etmeleri sağlanır.

Akademik Destek: Şiddet, çocukların akademik gelişimlerini olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle çeşitli konularda gönüllülerin de desteğini alarak çocukların akademik olarak desteklenmesi sağlanır.

Anne ile Çalışma: Anneler, şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri, iletişim kurma becerileri, şiddet içermeyen ebeveynlik, çocuğunun ihtiyaçlarının farkına varma gibi konularda desteklenir.

Duruşma Sürecinde Destek: Çocukların duruşmalara katılmasının gerektiği durumlarda önceden çocukla duruşma salonuna gidilir, nasıl bir süreç yaşanacağı anlatılır.

Çocuk ile İlgili Yönlendirmeler: Anneyle yapılan görüşmeler ve dikkatli bir izleme sürecinin ardından ihtiyaçlar belirlenmeli, çocuk için gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), Çocuk Koruma Merkezleri, ASHB, Baro Çocuk Hakları Merkezleri, bunun yanında çocuklar için sağlık ve eğitim yönlendirmeleri de çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda yapılabilir.

3. Çocuklara Yönelik Sosyal Çalışmalar

Çocuklara yönelik sosyal çalışmalar aşağıdaki şekilde çerçevelenebilir:

- Görüşme için güvenli ve rahat bir ortam yaratılmalıdır. Çocukla yakınlık kurabilmek için bu ortamda oyuncaklar, kitaplar, oyunlar bulunmalıdır.
- Görüşme, çocukların rahat hissettikleri ve mümkünse alışkın olduğu bir ortamda yapılmalıdır.
- Çocuklarla bireysel görüşmeleri, sadece çocukların özel ihtiyaçları ve hakları konusunda eğitilmiş personel yapmalıdır.
- İlk görüşme öncesinde çocuk hakkında bilgi edinmeli ve çocuğa açık ve arkadaşça yaklaşılmalıdır. Görüşmeye başlarken çocuğun aşına olduğu bir konudan bahsedilmesi çocukla yakınlık kurmaya yardımcı olacaktır.
- Çocuğa görüşmenin amacını açıklanmalıdır.
- Görüşme için yeterli vakit ayrılmalıdır.
- Uygun ve çocuğun anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır. Çocuğun kullandığı ifadelerin kullanılması iletişimi güçlendirir.
- Çocukla göz teması kurulmalıdır.
- Korkuları ve endişeleri hakkında konuşulmalı, kendini ifade etmesi için cesaretlendirilmelidir.
- Maruz bırakıldığı şeylerin kendi suçu olmadığını vurgulanmalıdır. Özellikle cinsel şiddete maruz bırakılan çocuklar, bu şiddetin sebebini kendileri olarak görebilir, kendilerini suçlayabilirler. Görüşmede çocuğa yaşadıklarının şiddet olduğu, şiddetin gerekçesinin olamayacağı açıklanmalıdır.
- Konular, çocuğun kolaylıkla anlayabileceği bir şekilde mümkünse görsel yardımcı malzemelerden faydalanarak aktarılmalıdır.
- Açık uçlu sorularla başlayarak çocuğun kendi hikâyesini anlatmasına olanak sağlanmalıdır.
- Görüşme teşekkür ederek sonlandırılmalı, tekrar konuşmak istendiği takdirde her zaman konuşmaya hazır olunduğu belirtilmelidir.

Bölüm VI. Ruhsal Travma ve Korunma Yöntemleri

*Bu bölüm, Tülinay Kambur ve İpek Demirok'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

1. Ruhsal Travma Travmatik Yaşantı

Bu bölümde KDM'ye başvuran kadınların yaşadığı temel psikolojik zorluklara ve bu zorlukların merkez çalışanları üzerindeki etkilerine değinilecektir. Başvurucunun psikolojik değerlendirmesinde, yaşadığı olayların travmatik özelliklerinin ve bu olayların sebep olduğu duygusal, bilişsel ve davranışsal zorlukların belirlenmesi önemlidir. **Travmatik olay**, kişinin maruz kaldığı ölüm tehdidi veya kaza sonucu ölüm ihtimali, tecavüz, tecavüz tehdidi, yaralanma veya yaralanma tehdidi benzeri yaşamı tehlikeye sokacak olaylar olabildiği gibi başkasının başına gelen bu tür olaylara tanık olmayı da kapsar.⁷⁸ Tanımdan da anlaşılacağı üzere travmatik yaşantılar, kişinin iç dünyasında büyük sarsıntıya yol açarak var olan anlam dünyasını sarsar.⁷⁹

Her kişinin kendi zihninde kendi kişiliğine, deneyimlerine ve rutin günlük yaşantısına göre olaylara nasıl anlam vereceği ile ilgili çeşitli açıklama biçimleri vardır. İnsanlar yaşadıkları olayları kendilerine göre, kendi hayat hikâyeleri içinde ortalama bir güvenlik ve tutarlılık beklentisiyle bir yerlere oturtabilirler. Travmatik bir yaşantıda ise güvenlik tehdidi yüksektir; neden olduğu yoğun stres, olayları anlamlandırmayı, hayatın içinde hikâyeleştirmeyi güçleştirir ve travmaya maruz bırakılmış kişiler olaylara nasıl anlam vereceklerini ilk başta bilemezler. Bildiklerinin, travmatik olay için çoğunlukla işe yaramadığını görürler ki bu da kendileri ve dünya ile ilgili o ana kadar bildikleri ve inandıklarının yanlış olduğunu düşünmelerine ve bu yeni güvensiz durumda kendilerini çaresiz ve yalnız hissetmelerine yol açabilir.

Travmatik olayı diğer tüm olaylardan farklı kılan noktalardan biri de olayın kişinin o zamana kadarki deneyimleriyle tutarsız, beklenmedik olması ve aniden başlamasıdır. Bazı travmatik olaylar tek sefere mahsus olup biterken, örneğin bir trafik kazası, deprem, bir yakının ani beklenmedik ölümü gibi, bazı travmatik olaylar ise beklenmedik şekilde başlayıp sistematik bir biçimde devam edebilirler; örneğin ev içi süregelen şiddet, sistematik işkence gibi.

Süregelen travmatik yaşantıları anlamak için Judith Herman'ın (2016) kullandığı **kompleks travma kavramı** önemlidir. Herman'a göre geçmişlerinde uzun süre (aylar, yıllar) totaliter kontrole tabi olan kişiler kompleks travma yaşarlar. Örneğin süregelen ev içi şiddete, çocuklukta fiziksel veya cinsel istismara veya organize cinsel sömürüye maruz bırakılan kişiler bu kapsama girer. Yani kompleks travma uzamış, tekrarlayan travmayı takip eden sendromdur. Travmaya verilen yanıtlar tekil bir bozukluktan çok bir durumlar yelpazesi olarak ele alındığında daha iyi anlaşılır. Alanı, kendi kendine düzelen ve hiçbir zaman bir tanı olarak nitelenmeyen kısa bir stres reaksiyonundan, klasik ya da basit travma sonrası stres bozukluğuna, uzamış, tekrarlayan travmanın kompleks sendromuna kadar uzanır.

Herman'a göre kompleks travma sonrası stres bozukluğunda, kendilik algısında değişim; çaresizlik duyguları, kirlenmişlik hisleri, utanç, suçluluk, faili algılamada değişiklik; faile gerçekçi olmayan güç atfetme, faili idealleştirme, fail ile özdeşim kurma, başkalarıyla ilişkide değişiklik; yakın ilişkilerde kopukluk, inatçı güvensizlik, kendini korumada tekrarlayan başarısızlık, anlam sisteminde değişiklik; destekleyici inanç kaybı, çaresizlik ve ümitsizlik duyguları gibi sonuçlar görülebilir. Bu konu ayrıntılı incelenmek istendiğinde Herman'ın "Travma ve İyileşme" kitabı okunabilir.

⁷⁸ Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, 5. baskı (DSM5).

Washington DC: Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, E Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: HYB.

⁷⁹ Neimeyer, R. A., & Anderson, A. (2002) "Meaning Reconstruction Theory" (Ed.) N. Thompson, Loss and Grief (pp. 45-64). London: Palgrave.

Tüm bilgiler ışığında, unutulmamalıdır ki her insan her travmatik olaydan aynı şekilde etkilenmez; travmatik olayın biçimine ve olayı deneyimleyen kişinin bireysel ve deneyimsel farklılıklarına göre tepkiler de farklılık göstermektedir. Farklı iki kişi aynı olaydan çok farklı etkilenirken, aynı kişi iki farklı travmatik olay yaşadığında ikisine de farklı tepkiler verebilir. Travmatik olaylara dair yapılan çalışmalarda vurgulanan en önemli farklardan biri, olayın deprem, sel gibi doğal bir felaket mi yoksa savaş, tecavüz gibi insan eliyle gerçekleştirilmiş bir durum mu olduğudur. İnsan eliyle gerçekleştirilen travmatik olaylara maruz bırakılan insanların, insanlığa dair güven ve iyilik algısının daha çok sarsıldığı dolayısıyla da insanlara karşı güvensizliğin daha yüksek seyrettiği ve bu sonucun, kaygı sorunları başta olmak üzere birçok psikolojik zorluğun sağaltımını güçleştirdiği düşünülmektedir. Bu ayrımı akılda tutmak, başvuruçuların merkeze ve merkez çalışmalarına yönelik güvensizlik hissi de taşıma ihtimalini göz önünde bulundurmak açısından önemlidir. Travmatik olaylar, insanların hayata dair bakışı ve inançlarına değil, aynı zamanda insanlara ve içinde bulundukları topluluğa karşı bir güven krizi yaratır.⁸⁰ Bir insan veya insanlardan dolayı yıkıma maruz bırakılmak, ne yazık ki sadece kişinin kendisiyle ilgili değil, hayata, insanlarla ilişkilere karşı da tedirginlik yaşamasına neden olabilir.

a) Travmatik yaşantı ve zorlu yaşantı farkı

Değerlendirme sürecinde travmatik yaşantılarla zorlu yaşantılar arasındaki farka dikkat etmek de kişinin deneyimini anlamak için önemlidir. Yukarıda bahsedildiği gibi **travmatik yaşantılar** beklenmedik, hayatı tehdit eden ve kişinin anlam dünyasını derinden sarsan yaşantılardır. **Zorlu yaşantı** ise yaşantı eşliğinde gelen tüm zorlu duygulara rağmen anlamı bilinen ve zihinde zor da olsa uygun bir yere oturtulabilen olaylardır. Kişi için çok zor olmasına rağmen yaşamının bütünlüğünü ve zeminini tümünden sarsmaz.

Örnek vermek gerekirse, güvende ve değerli hissedilen bir ilişkinin kişinin arzusu olmadan bitmesi yani kişinin terk edilmesi o kişi için oldukça zorlu bir yaşantı olacaktır. Belki uzun bir süre bu kişi, sona eren ilişkisinin yasını tutacak ve hayata adapte olmakta zorlanacaktır, fakat bu durum kişinin anlam verebildiği ve tüm zeminini sarsmayacak bir durumdur. Öte yandan bırakıp gitmek istediği halde partneri tarafından ayrılması halinde ölümle tehdit edilen, kapatılan, fiziksel şiddete uğrayan biri, zorlanmanın ötesinde güvenlik hissini zedeleyen ve hayata dair inançlarını sarsan travmatik olaylar yaşıyor diyebiliriz. Travmatik olaylar insanların çaresizlikleri, kırılmalıkları ve dolayısıyla ölümlü oluşlarıyla yüz yüze gelmelerine neden olur; insanların yaşamlarını, öncesi ve sonrası diye ikiye böler ve hem kişisel hem de çevresel birçok şeyi değiştirir ve böylesi bir durumla karşılaşan insan kendi varoluşunun derinden sarsıldığını hissederek ve yaşamı sorgulamaya başlar.⁸¹

b) Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Travma Sonrası Stres Bozukluğu, psikiyatrik hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabında (APB, 2013), travmatik yaşantılar sonucunda ortaya çıkan belirtiler bütününe verilen addır. Tanımlamada önemli değişkenlerden biri zamandır, olayın ertesinde birkaç gün boyunca yaşanan psikolojik zorlanmalar olağan travmatik stres belirtileri olarak düşünülürken, olaydan üç gün sonradan bir aya kadar olan süreçte yaşanan belirtiler bütünü **akut travmatik stres bozukluğu** olarak tanımlanır. Bir ayı geçen süreden belirtiler varsa kişide travma sonrası stres bozukluğu olduğu söylenebilir. Burada önemli olanın, tanıdan ziyade bu belirtilerin kişinin hayatı üzerindeki etkisini

⁸⁰ Herman, J. (2016) Travma ve İyileşme (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.

⁸¹ Dürü, Ç. (2006) Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyümenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Bir Model Önerisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

anlamak ve ihtiyaç duyulan çalışmayı eşzamanlı olarak yürütebilmek olduğu unutulmamalıdır. Belirtiler; yeniden yaşantılama, kaçınma semptomları, duygu ve bilişlerde negatif değişimler; aşırı uyarılmışlık ve tepkisellik belirtileri olarak dört grupta toplanır. Belirtiler ve kadınların yaşadığı belli başlı sorunlar aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Yeniden yaşantılama belirtileri:

- Travmatik olayların önlenemeyen ve stres yaratan hatıralarının istemsiz bir şekilde tekrar tekrar hatırlanması,
- İçeriği ve duygu durumu olaylarla ilişkili olan tekrarlı sıkıntı veren rüyalar görmek,
- Travmatik olayın yeniden oluyormuş gibi hissedildiği (flashbackler) veya yaşandığı disosiyatif reaksiyonlar (Bu tür reaksiyonlar bir spektrum şeklinde görülmekle birlikte en uç noktasında etrafa dair farkındalığın tamamen kaybolması oluşturabilir.),
- Travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran, andıran içsel veya dışsal uyaranlarla karşılaşma sonrasında ortaya çıkan yoğun veya uzun süren psikolojik sıkıntılar,
- Travmatik olay(lar)ı hatırlatan veya bu olay(lara) benzeyen iç ve dış uyaranlara karşı anlamlı/önemli fiziksel reaksiyonlar.

Bu yeniden yaşantılama belirtilerini yaşayan kadınlar, karşılaştıkları olayların bir kısmı veya tamamını unutabilirler; olayın zaman akışında bozulmalar olabilir, istemsiz bir şekilde olumsuz duygular eşliğinde olayı yeniden hatırlayabilir ve travmatik olayı sık sık kâbuslar şeklinde rüyalarında görebilirler. Ayrıca yaşadıkları travmatik olayı istemsizce tekrar yaşıyormuş gibi hissedebilir, canlı bir şekilde olayın içindeymiş duygusunu yaşayabilir, ardından yoğun rahatsız edici duygularla baş edemez hale gelebilirler. Bunlarla birlikte zaman zaman kendilerini rüyada gibi hissedebilir, zamanın çok yavaş geçtiğini düşünebilirler. Kendi bedenlerinin kendilerine ait olmadığını veya kendilerini dışarıdan izliyormuş gibi hissedebilirler.

Kaçınma belirtileri:

- Travmatik olay(lar)la doğrudan veya yakından ilişkili stres verici anılarından, düşüncelerden veya duygulanımdan kaçınma veya kaçınmaya çalışma,
- Travmatik olay(lar)ı doğrudan veya yakından ilişkili olarak hatırlatan ve stres yaratan anıları, düşünceleri ve duygulanımları uyandıran dışsal hatırlatıcılarından (kişiler, yerler, aktiviteler, nesneler, durumlar) kaçınma veya kaçınmaya çalışma.

Duygular ve bilişlerde negatif değişimler:

- Travmatik olay(lar)ın önemli bir özelliğini hatırlayamama,
- Kişinin kendisi, başkaları veya dünya hakkında süregelen ve abartılı negatif düşünceleri ve beklentilerinin olması (“Ben kötüyüm”, “Hiç kimseye güvenilmez”, “Tüm sinir sitemim kalıcı bir şekilde zarar gördü”, “Dünya tamamen tehlikeli bir yerdir”),
- Travmatik olay(lar)ın sebepleri veya sonuçları hakkında kendini ve başkalarını suçlamaya neden olan süregelen bozulmuş bilişlere sahip olma,
- Süregelen olumsuz duygulanımlar (korku, dehşet, öfke, suçluluk veya utanç),

- Önemli aktivitelere yönelik önemli bir ilgi veya katılım kaybı,
- İnsanlardan uzaklaşma ya da insanlara yabancılaşma,
- Olumlu duyguları deneyimleyememe (mutluluk, tatmin ve sevgi duygularını deneyimleyememe).

KDM'ye başvuran kadınlar; travmatik olaylar sonrasında kaygı, korku, çaresizlik, utanç, suçluluk, öfke, tiksinti, huzursuzluk, üzüntü, acı, panik, güvensizlik, umutsuzluk, değersizlik, intikam arzusu veya çökkünlük gibi duygular hissedebilirken, olumlu duygulardan tamamen uzaklaşmış olabilirler.⁸² Kendilerinin kirli, insanlıktan çıkmış, diğer insanlardan farklı veya başka bir yaratık gibi olduklarını; artık güvende olmadıkları ve bir daha asla olmayacaklarını, dünyadaki hiçbir yerin de güvenli olmadığını, dünyanın tamamen tehlikeli bir yer olduğunu düşünebilirler. Kendilerini korumalarının mümkün olmadığına, travmatik olayın sürekli tekrar edeceğine, tüm sinir sistemlerinin kalıcı bir şekilde zarar gördüğüne ve tamamen yalnız olduklarına inanabilirler. İnsanların kendilerine bundan sonra hep kötü davranacağını ve karşılaşacakları olumlu davranışların altında mutlaka bir zarar verme planı olduğunu düşün- bilirler. Yaşadıkları travmatik olayın sebebinin kendileri ve kendi davranışlarının cezası olduğuna, kötü insanlar oldukları için yaşadıklarını hak ettiklerine inanabilirler. Önceden kendileri için önemli olan aktivitelere karşı ilgileri azalabilir. Yaşamlarında inisiyatif almaktan çekinebilirler ve kendilerinin öz bakımını ve varsa çocuklarının bakımlarını sürdürmekte güçlük çekebilirler.

Aşırı uyarılmışlık ve tepkisellik belirtileri:

- Sürekli tetikte olma hali ve insanlara veya nesnelere yönelen sözel veya fiziksel şiddete neden olan öfke patlamaları (olmayan veya az bir provokasyon durumunda),
- Pervasız veya kendine zarar verici davranışlar,
- Hipervijilans (aşırı uyarılmışlık ve yoğun kaygı hali),
- Aşırı irkilme tepkileri,
- Konsantrasyon problemleri,
- Uyku bozuklukları (uykuya dalmakta, uykuyu sürdürmekte güçlük veya huzursuz uyku).

Kadınlar, aşırı uyuma isteği, uykuya dalamama, uykuların sıklıkla ve kâbuslar eşliğinde bölünmesiyle karşılaşabilir veya uyanmakta zorluk yaşayabilirler. Yorgun, bitkin, çökkün, halsiz veya zaman zaman aşırı enerjik hissedebilirler. Yoğun hafıza sorunları yaşayabilir hem günlük olayları hem geçmiş hatırlamakta güçlük çekebilirler. Kalp atımı sürekli hızlanabilir, nefes alamıyormuş gibi hissedilebilir, terleme artabilir. Bağışıklık sisteminde bozulmalar, iştahın artması veya azalması, kendini durdurmadan yemek yeme davranışı, fiziksel hastalıklarda artış ve ağrılardan çokça yakınma gözlenebilir. Seslere veya görüntülere karşı aşırı irkilme tepkileri geliştirilebilir. Yakın ilişkilerinde bozulma görülebilir, ilişkilerinde aşırı bağımlılık geliştirme, kendilerini kurtaracak birilerini arama veya bağlanmaktan kaçınma, diğer insanlarla görüşmek istememe, insanlara veya kendine yabancılaşma veya hiç yalnız kalamama gibi davranışlar gelişebilir. İç çekilme veya ani saldırgan davranışlar, insanlara veya nesnelere yönelen sözel veya fiziksel şiddete neden olan öfke patlamaları gözlemlenebilir. Sigara, ilaç ve alkol kullanımında artış olabilir. Kadınlar kendilerine doğrudan veya dolaylı zarar verici tutumlar edinebilirler. Toplumsal veya mesleki alanlarda işlevsellikte bozulmalar gözlemlenebilir.

⁸² Kambur, T. (2018) "Sığınmaevindeki Kadınlar", Sığınmaevinden Yaşama: Kadınlar ve Çocuklar için Güçlendirme Temelli Uygulama, Haz. Hatiboğlu Özateş Gelmez, Ö.; Taşdemir, S. . Ankara: Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi Yayınları.

2. İkincil Travmatik Stres, Eşduyum Yorgunluğu ve Tükenmişlik

Danışma merkezlerinde özellikle sosyal çalışmacılar, psikologlar, avukatlar gibi çalışanlar/gönüllüler, başvurucların travmatik yaşantılarını detaylı olarak ve tekrar tekrar dinlerler. Bu durum nedeniyle yaşadıkları/yaşayabilecekleri psikolojik zorlukların fark edilip çözümü için çalışılması, güvenli bir çalışma ortamı ve çalışanların uzun vadeli psikolojik iyiliği bakımından önemlidir. Psikoloji literatüründe çalışanların/gönüllülerin yaşayabileceği psikolojik zorluklar için ikincil travmatik stres, eşduyum ve tükenmişlik gibi adlandırmalar kullanılır.

a) İkincil Travmatik Stres

Yukarıda travma sonrası stres bozukluğu açıklanırken kişilerin sadece yaşadığı değil, tanık olduğu yaşamı tehdit edici olaylar sonucunda da travmatik olay yaşamış kabul edileceğinden bahsedilmiştir.⁸³ Bir başvuruclarının hayat hikâyesinde olayların detaylarını dinleyen çalışmacılar/gönüllüler için tanıklık kaçınılmazdır. Bu meslek gruplarında görev alan kişilerin psikososyal destek sağlayarak kişilerin yaşadıkları travmatik olayların etkilerini en aza indirmeye çalışırken, çalıştıkları kişilerin acılarını görmeleri, dinlemeleri ve paylaşımları nedeni ile travmatik yaşantılardan etkilenme ihtimalleri yüksektir.⁸⁴ İkincil travmatik yaşantı, bu alanda çalışan meslek grupları için âdeta olayı birebir yaşamış gibi psikolojik zorluklara neden olabilir.

İkincil travmatik stresin tanıklık dışında bir diğer nedeni, duyguların, özellikle de kaygı, öfke, yoğun üzüntü gibi duyguların bir insandan diğerine geçişinin dolaylı olarak da gerçekleşebilmesidir, bunu vurgulayan yaklaşıma göre tüm duygular bulaşıcıdır.⁸⁵ Özellikle empati yoluyla dinleme sırasında çalışanlar travmatik yaşantıya sahip kişilerin duygularını kendi duygularıymış gibi hissedebilirler. Örneğin nedenini anlamaksızın üzgün ve çökkün hissetmek, günlük kaygı seviyesinde artış veya çabuk öfkelenme ikincil travmatik stresin en yaygın görünümlerindenidir.

- Başvuruclarının yaşadıklarına duyulan üzüntü, çalışanın günlük hayatını etkileyebilirken, eğer varsa kendi geçmiş travmatik yaşantılarını da hatırlatabilir; böyle durumlarda çökkünlük ve çaresizlik hislerinde yoğunlaşma yaşanabilir.
- Kendisi ve yakınlarının başına tehdit edici ve yıkıcı olayların gelme ihtimalinin de daha yüksek algılanmasına dolayısıyla da günlük stresin ve kaygı seviyesinin daha da yükselmesine neden olabilir. İnsan eliyle yaratılan bu yıkım karşısında yine travmatik olayı yaşayan kişi kadar insanlara ve insanlığa karşı güvensizliklerinde artış yaşayabildikleri düşünülür.
- Suçluluk duyguları travmatik olayı yaşayan kişilerde olduğu gibi çalışanlar/gönüllülerde de sıklıkla yükselebilir. Başvuran kişinin maruz bırakıldığı şiddet ve yıkımı görüyor olmak, insanların yaşattıklarından dolayı bir suçluluk uyandırabildiği gibi, olayı yaşamamış bir insan olmanın getirdiği bir mahcubiyet ve suçluluk hissettirebilir. Yine tanık olunan şiddet ve yıkım, faillere ve adaletsizliğe karşı yoğun bir öfke duymaya neden olabilirken bu öfke kişinin sosyal çevresine, ilişkilerine ve çalışma ekibine de farklı şekillerde yansıyabilir.
- Tüm bu duygusal ve davranışsal etkileriyle birlikte travma sonrası stres bozukluğu yaşayan kişilerde olduğu gibi uyku sorunları, uykuya dalmada veya sürdürmede güçlük ve rüya/kâbus

⁸³ Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, 5. baskı (DSM5).

Washington DC: Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, E Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: HYB.

⁸⁴ Yılmaz, T. ve Karakuş, C. (2019) "Klinik Psikoloji Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Değerlendirilmesi: Kadın, Çocuk ve Meslek Elemanlarının Psikolojisi Üzerine Bir Gözden Geçirme Çalışması", Mediterranean Journal of Humanities, IX (2): 573-587.

⁸⁵ Ekman, P. (1992) "An Argument For Basic Emotions", Cognition and Emotion, 6, 169-200.

görme, konsantre olmada zorluk dolayısıyla başka işlere veya günlük hayata odaklanamama, sık sık dinlenen travmatik olaylara dair detayların hatırlanması ve bunlara eşlik eden süregelen stres, insan ilişkilerinden uzaklaşma ve yalnızlaşma görülebilir. Hatta travma sonrası stres bozukluğu belirtilerine benzer bir şekilde işyerinin hatırlatıcı olmasından kaynaklı çalışan mekândan kaçınma isteği veya davranışları gelişebilir. Alkol ve sigara gibi madde kullanımlarında artış olabilir.

KDM’de çalışırken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri başvuran kadınlarla çalışanlar/gönüllüler arasında gelişebilecek olan farklı dinamiklerdir. Bunlardan en önemli olanları kurtarıcı/mağdur, saldırgan/ kurban dinamikleridir.

KDM’ye başvuran kadınlar oldukça zor ve çaresiz bir durumda olabilirler ve çalışanlara yardıma çok ihtiyaçları olduğu hissini verebilirler. Hakikaten de pek çok kadının yaşadığı travmatik deneyimler çok zordur. Hele bu deneyimlerle başa çıkmaya çalışırken denedikleri yolların çözüm getirmemesi, kadınların da dinleyen kişilerin de kendilerini son derece çaresiz hissetmelerine yol açabilir. Örnek vermek gerekirse, eşinden uzun süredir çoklu şiddete maruz bırakılmış ve bu durumla ilgili defalarca adli kurumlara başvurmuş, belki zaman zaman sığınaklarda kalmış ama sonuca ulaşamamış bir kadın muhtemelen kendisini oldukça çaresiz hissediyor olacaktır. KDM’de çalışan/gönüllü kişiler ise travmatik yaşantıları olan kadınları mağdur olarak görmeye başladığı noktada kendilerini de kurtarıcı rolüne sokabilirler. Durum böyle olduğunda çalışanlar/gönüllüler kadının hayatını tamamen değiştirmek ve onu tamamen kurtarmak için büyük bir çabaya girebilirler.

Yine aynı örnekten devam etmek gerekirse kurtarıcı rolüne girmiş bir çalışan/gönüllü pek çok yol denemiş ve sonuç alamamış bir kadının hayatını tamamen kendi elleri ile değiştirmeye çalışabilir. Tüm vaktini bu kadına çözüm yolu bulmaya ayırabilir, hatta mesai saatleri dışında da bu konu ile uğraşabilir veya kadına tavsiye vermede hatta tavsiyelerine uyması konusunda oldukça ısrarcı ve zorlayıcı olabilir. Kurtarıcı rolüne girmiş bir çalışan/gönüllü birdenbire kendi başına çok uğraşarak sistemdeki tüm sorunları çözebileceğine inanabilir. Aslında bahsettiğimiz örnekteki kadının yaşadığı sorun, tamamen sistemdeki sorunlarla ilgilidir. Aksi takdirde zaten denediği pek çok yoldan çoktan çözüm bulmuş olacaktır, zaman zaman çalışan/gönüllü kendisinin tüm bu sorunlarla baş edebileceği yanılgısına düşebilir.

Eğer çalışanın/gönüllünün uğraşları sonuç verir ve kadın eşinden güvenle uzaklaşmanın bir yolunu bulursa, çalışan/gönüllü kendisini bir mağduru kurtarmış bir kurtarıcı gibi görebilir, ki asıl risk bu noktada devreye girer. Başvuran kadın, olur da eşine dönüş yaparsa, çalışan/gönüllü kendisini hayal kırıklığına ve ihanete uğramış gibi hissedebilir. Verdiği tüm yoğun uğraşların boşa gittiğini hissederek öfkelenebilir ve kendisini kurban gibi hissetmeye başlayabilir. Dinlediği tüm hikâyelerde hissettiği empati duygusu bu sefer kendisinin kurban olduğunu düşünmesine sebep olabilir.

Eğer kendisini böylesine kurban hissederse o zaman kendisini son derece haklı göreceği saldırgan bir tutuma geçebilir. Eşine dönmek veya uzak kalmak konusunda kararsız olan bir kadına oldukça sert bir tutumla eğer eşine dönecekse yardımcı olmayacağını ifade etmesi gibi. Dolayısıyla çalışanların/gönüllülerin kendilerini zaman zaman kurtarıcı, mağdur, kurban veya saldırgan hissedebileceği durumlar mutlaka olacaktır. Mühim olan tüm bu durumlara karşı çalışanın/gönüllünün kendi iç dünyasına karşı uyanık olmasıdır.

b) Eşduyum (Merhamet) Yorgunluğu

Bu kavram ilk olarak acil servis hemşirelerinde tükenmişliğin araştırıldığı bir çalışmada dile getirilmiş, sonrasında detaylı olarak tanımı yapılmış ve kullanımı yaygınlaştırılmıştır.⁸⁶ İlk tanımı itibarıyla sürekli yorgunluk, aşırı uyarılmışlık hali ve süregelen mutsuzluk durumunu anlatırken, bugünkü kullanımında ikincil travmatik stres belirtilerinde olduğu gibi yeniden yaşantılama, zihnin sürekli travmatik yaşantıları olan insanlarla meşgul olması, kaygıda yükselme ve öfke kontrol sorunlarına da neden olduğu düşünülmektedir.⁸⁷ KDM çalışanları/gönüllülerinin çalışma alanı itibarıyla travmatik yaşantıları olan kişilerle çalıştığı düşünüldüğünde eşduyum yorgunluğu yaşama ihtimallerinin de yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

c) Tükenmişlik

Eşduyum yorgunluğu ve tükenmişlik birbirine benzer kavramlar olsalar da birkaç farklılık içerir. Tükenmişlik doğrudan travmatik yaşantılarla çalışmayı gerektirmez; ancak iş koşullarından dolayı duygusal olarak talebin süregelen ve yoğun olduğu durumlarda uzun vadede yaşanan duygusal, zihinsel ve fiziksel zorlanmaları tanımlamak için kullanılır.⁸⁸ Tükenmişlik zaman içinde birikimle ortaya çıkar. Tükenmişlik yaşayan kişiler fiziksel yorgunluk, çaresizlik, günlük hayata dair keyifsizlik ve isteksizlik ve geleceğe dair umutsuzluk hissedebilirler. İşe dair yetkinlik ve yeterlilik algılarında zamanla oluşan değişiklik, çalışanın yaptığı işle ilgili tatmininde ve başarı algısında düşüklüğe neden olarak motivasyonunu ciddi anlamda düşürebilir. Zihinsel olarak işe odaklanmada zorluk, planlama ve karar alma gibi düşünsel işlevlerde yavaşlama görülebilir. Tükenmişlik yaşayan çalışanların fiziksel hastalıklara karşı da daha savunmasız olduğu düşünülmektedir.

Tükenmişliği anlamakta en önemli değişkenler kurumun imkânlarıyla ilişkilidir; çalışma ortamının koşulları, aşırı iş yükü, yönetsel engeller ve çalışma süresi gibi faktörlerin tükenmişliğin ortaya çıkmasında payı olduğu belirtilmektedir. Tükenmişlik, başlarda kişiyi bireysel düzeyde etkilerken zamanla olumsuz etkileri kişinin çevresine yayılan ve hem iş hem de sosyal yaşantısını önemli ölçüde etkileyen bir duruma dönüşür. Gerektiği gibi müdahale edilmez ve iş koşullarında uygun değişiklikler yapılmazsa sonuçları, kişinin işten uzaklaşmasına ya da işi bırakmasına kadar gidebilir. Tükenmişlik 1970’li yıllardan bu yana araştırılmaktadır ancak son dönemlerde çoğu araştırmacının daha çok ilgisini çekerek üzerinde durduğu bir konu haline gelmiştir. Rehber öğretmenlerin, polislerin, sağlık ve ruh sağlığı alanında çalışanların arasında yapılan araştırmalar artmış ve bu araştırmaların genelinde insanlara yardım etmeyi amaçlayan meslek elemanlarının tükenmişlik açısından risk grubunda oldukları bulunmuştur.⁸⁹

d) İkincil Travmatik Stres, Eşduyum ve Tükenmişliği Etkileyen Faktörler

Göçmenlere destek veren bir kuruluşun çalışanları ile yapılan eğitimlerde, personel sayısının azlığı, görev tanımlarının net olmaması, sağlık ve güvenlik önlemlerinden yoksun çalışma koşulları, personel için motivasyon sağlayacak pekiştiricilerin azlığı (örneğin takdir edilme, güven duyulması vs.), süpervizyon desteğinden, hizmet içi eğitim olanağından yoksun olma gibi etmenlerin görevle ilişkili zorluklarla başa çıkmayı güçleştirdiği görülmüştür.

⁸⁶ Joinson, C. (1992) “Coping with compassion fatigue”, Nursing, 22, 116–120.

⁸⁷ Figley, C.R. (Ed.), (2002) Treating Compassion Fatigue, New York: Brunner-Routledge.

⁸⁸ Pines, A., & Aronson, E. (1988) Career Burnout: Causes and Cures, New York: Free Press

⁸⁹ Özkul, M. (2019) Psikososyal Destek Elemanlarının Algılanan Sosyal Destek İle Yaşadıkları İkincil Travmatik Stres Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Hizmet Politikaları Ve Uygulamaları Programı, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Buna karşılık, ekip içi dayanışma, iş dışı sosyal etkinlik olanakları, sosyal destek ağlarını oluşturan kişilerle sorun ve sıkıntıları paylaşmanın ise görevle ilgili zorluklarla başa çıkmada bireylere kolaylık sağladığı ifade edilmiştir. Yukarıda özetlenen tüm bilgi ve bulgular dikkate alındığında, yaptıkları işten kaynaklı olarak travmatik olaylara yoğun bir şekilde maruz bırakılan psikososyal destek çalışanlarında, önleyici ve koruyucu müdahaleler için müdahalenin uygulanacağı meslek grubuna özgü travmatik stresle ilişkili değişkenlerin belirlenerek gruplara ve kültüre özgü destek programlarının geliştirilmesi önemlidir.

Özetle, destekleyici olmayan bir çalışma ortamında olmak, uzun çalışma saatleri ve aşırı iş yükü, iş tanımının belirsizliği, genç ve deneyimsiz olmak, mesleki eğitim, süpervizyon, akran desteğinin vb. olmaması, çalışanların/gönüllülerin kendilerinden beklentilerinin yüksek olması, önceden yaşanmış çözülmemiş travmatik yaşantı deneyimlerinin olması çalışanlarda/gönüllülerde, yapılan işin anlamının ve amacının önemini yitirmesine yol açabilir ve tanık olunan travmatik yaşantılar dolayısıyla ikincil travma yaşanması ihtimalini kuvvetlendirebilir.

Psikososyal destek çalışanlarının/gönüllülerinin çalışma süresi, travmatik yaşantı deneyimi olan kişilerle çalışma düzeyi, kurumsal faktörler, yaptığı görev, aldığı eğitim, katıldığı seminer ve kurslar gibi unsurlar mesleki faktörler başlığı altında değerlendirilir. Mesleki faktörler bağlamında yapılan araştırmalarda, daha genç ve deneyim süresi kısa olan çalışanların/gönüllülerin ikincil travmaya maruz kalma düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.⁹⁰ Bunun yanında çalışanların/gönüllülerin çalışma arkadaşları ve idarecileri tarafından desteklendiğini düşünmesi, çalıştığı kuruluştaki çalışanların motivasyonlarını sağlayan kaynakların bulunması çalışanların/gönüllülerin ikincil travmaya uğrama düzeyini azaltabilir (Gündüz, 2020: 7).⁹¹

e) Kadın Danışma Merkezi Çalışanlarının Desteklenmesi

Şiddet yaşantılarını dinlemek, dinleyen kişide travmatik etkiler bırakabilir. Sığınakta veya danışma merkezlerinde çalışanlar/gönüllüler yıllar boyunca, kadın ve çocuklarla aynı mekân içerisinde, yakın temas halinde çalışırlar ve ikincil travmaya maruz bırakılırlar. Bunları azaltmak ve destek ve dayanışmayı sunan kişinin kendisini koruyabilmesini sağlamak çalışmayı sürdürebilmek için gereklidir. Buna dair bazı uygulamalar şunlardır:

Dinlenen şiddet yaşantısını ve oluşturulan destek ve dayanışma planını paylaşıp geri bildirimler almak ve ortaya çıkması olası duyguları dile getirmek kendini korumak için önemlidir. Gizlilik ilkesi dâhilinde kadınlarla dayanışan gönüllüler/çalışanlar arasında sistemli bir paylaşım oluşturulmalıdır. Düzenli toplantılar yapmak bu paylaşımı sağlayabilir. Bu toplantılar, kadın ve çocukların durumunu ekip olarak değerlendirmeyi sağlamanın yanı sıra, yapılan çalışma üzerine düşünmeye alan açar ve onu farklı perspektiflerle besler, zorluklara ekip olarak çözümler üretilebilir. Bireysel terapiler ve grup terapileri ile süpervizyon destekleri de bu paylaşım alanını sağlar. Düzenli olarak süpervizyon desteği almak; çalışanların kendi duygularını anlamaya çalışması, yürüttüğü çalışmayı mesafe alarak değerlendirmesi, çalışmanın sınırları ve çerçevesini tekrar hatırlaması ve yaşadığı zorluklara yönelik destek almasını sağlar. Ekip çalışması ve süpervizyon, sığınak ve danışma merkezi çalışmasının önemli bir ayağıdır ve hem çalışanları/gönüllüleri hem de başvuran kadın ve çocukları koruyucu işlevi vardır.

⁹⁰ Gürdil, G. (2014) Üstlenilmiş ve İkincil Travmatik Stresin Travmatik Yaşantılara Müdahale Eden Bir Grup Üzerinde Gestalt Temas Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

⁹¹ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

- Kadına yönelik şiddetin politik olduğunu bilmek, dolayısıyla kısa vadeli sonuçlar beklememek ve kendisinin kurtarıcı, yardım eden, hayırsever olmadığını farkında olmak, başvuru alanın çalışmayı sürdürürken kendini korumasında yararlı olacaktır.
- Başvuru alanın kişisel sınırlarını ve kurumunun sınırlarını iyi bilmesi ve destekleri buna göre planlaması yararlı olacaktır. Başvuru alan kişinin, sunamayacağı destekleri başvuranla açıklıkla paylaşıp gerekirse başvurunu başka kurumlara yönlendirmesi gerekir.
- Gönüllü ve çalışanlar için zaman zaman bu çalışmadan uzaklaşma ihtiyacı oluşabilir. Bunun için kurum içinde farklı pozisyonlar arasında, belirli aralıklarla rotasyon yapılabilir.
- Kadınların kendi hayatlarıyla ilgili kararlar alıp güçlenmelerine destek olmak, dayanışma kuran gönüllü ve destek veren uzmanların yapması gereken şeylerdir. Ancak bunu yaparken kadınlar adına karar almamak, yol gösterici olmamak, bağımlı bir ilişki oluşturmamak çalışanların kendini koruması ve kadınların güçlenmesi için gereklidir.⁹²
- Ayrıca feminist mücadelenin bir parçası olmak, kişisel olanın politik olduğunu bilerek erkek şiddetine karşı kadın dayanışmasını hayata geçirecek faaliyetler içinde bulunmak da çalışanların güçlenmeleri açısından önemlidir.

Bireysel düzeyde korunmak için çalışma alanı itibariyle stres düzeyinin zaman zaman yükselmesinin olağan olduğunu unutmadan, kişilerin kendi duygu durumlarındaki değişimleri gözlemlemesi önemlidir.⁹³ Her bireyin duygularının, yaşama ve zorluklarla baş etme yolunun farklı olduğunu unutmadan kişinin kendi yöntemleri konusunda farkındalık geliştirmesi, zorlu durumların içinden çıkılmasını kolaylaştıracaktır. Bununla birlikte mümkünse birlikte çalışılan kişilerden ve/ya daha önce destek alınmış yakın/sosyal çevreden destek istemek, odağı iş dışı stresi azaltacak olan faaliyetlere (hobilere) yönlendirmek, yürüyüşe çıkmak, düzenli spor faaliyetlerine katılmak gibi hem bedeni hem de zihni rahatlatacak aktivitelerde yer almak faydalı olacaktır. Rahatlama egzersizlerinin kaygı ve korku yaşanan durumlarda etkili olduğu bilinmektedir, ihtiyaç durumunda kullanmayı öğrenmek koruyucu olacaktır. Her zaman için bir uzmandan yardım almanın bir seçenek olduğu akılda tutulmalıdır.

Kurumsal düzlemde ise tükenmişliği engellemenin en önemli yöntemleri; iş yükünün dengeli bir şekilde dağıtılmasına özen göstermek, çalışılan kişi ve grupların yaşadıkları zorluklar göz önüne alınarak, zorlu yaşantılara dair çalışmaları farklı kişilere ya da aynı kişi için farklı zamanlara denk gelecek şekilde paylaşmaktır. Aynı zamanda çalışanların/gönüllülerin ihtiyaç duydukları takdirde çalışmaya belli bir süre ara vermelerini sağlayacak esnek çalışma sistemlerinin de göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir. Yaşanan zorlukların paylaşılmasına yönelik süpervizyon, paylaşım ve destek gruplarının planlanması, gerektiğinde çalışanların bireysel destek alabileceği kanalları açık tutması, uzun vadeli çalışmaların korunmasında ve çalışanların/gönüllülerin iyilik hallerinin devamlılığının sağlanmasında etkili olacaktır.

Sonuç olarak ruhsal travmayı anlamak, hem başvuran kadınların yaşadığı ruhsal süreci hem de psikososyal destek çalışanlarının/gönüllülerin kendi ruhsal süreçlerini anlamaları açısından oldukça

⁹² Mor Çatı (2017) Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı? Pratik Bilgiler El Kitabı, İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/430/siginak-nasil-olmali.pdf> Erişim: 28.10.2020

⁹³ Demirok, İ. (2020) "Afet Alanlarında Çalışana Destek", Afetlerde ve İnsan Eliyle Yaratılan Travmalarda Psiko-sosyal Destek Çalışmaları, Haz. Albayrak, H.; Kolbüken Çavdar, Y.; Toksöz M. F.; Ünal, H. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi.

önemli bir konudur. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışmak konunun içeriği itibari ile çok zordur. Buradaki zorluk, yalnızca konunun travmatik olmasından değil hem başvuru hem çalışan/gönüllü hiçbir kadının şiddetten azade, kurtarılmış kadınlar olmamalarından kaynaklanır. Çalışan/gönüllü kadınlar da şiddetle mücadele ederken bir yandan da kendi şiddet deneyimleri ile başa çıkmaya çalışabilirler. Tüm bu mücadelenin içinde ruhsal travma ile dayanışma içinde başa çıkabilmek kişilerde ruhsal bir büyüme hissi yaratabilir, kişilerin hayatla ve diğer tüm canlılarla bağlarının güçlenmesini, güven duygusunun gelişmesini ve daha derin, olgun bir insan haline dönüşmesini sağlayabilir.

Bölüm VII. Kadın Danışma Merkezi Veri Toplama, İzleme ve Değerlendirme

1. Kadın Danışma Merkezinde Veri Toplama ve Kayıt Sistemi

Kadın danışma merkezleri şiddete maruz bırakılan kadınlarla dayanışmanın yanı sıra, kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının oluşturulmasında da önemli bir yere sahiptir. KDM’de şiddetle mücadele kapsamında yürütülen çalışmalar alana dair bilgi ve veri elde edilmesini sağlar. Bu bilgi ve veriler ; kadınların yaşadığı şiddetin türü ve boyutlarını, şiddetle başa çıkma yollarını, şiddetle mücadele mekanizmalarının aksayan, eksik kalan yönlerini ortaya koyar, gerekli mekanizmaların harekete geçirilmesi, aksayan yanların düzenlenmesi için kamuoyu farkındalığı oluşturulmasını sağlar.

KDM çalışmalarıyla elde edilen bilgi ve veriler kayıt altına alınır, gizlilik ilkesiyle değerlendirilip analiz edilerek yazılı ve görsel çıktılara dönüştürülür. Bu çıktılar raporlar, bilgi notları, basın metinleri, haritalama çalışmaları, infografikler vb. araçlar şeklinde kamuoyu ve ilgili kesimlerle paylaşılır. Böylece KDM çalışmaları ile elde edilen bilgi ve veriler görünür kılınarak, kanıta dayalı savunuculuk araçları da geliştirilmiş olur.

Kadın danışma merkezlerinde;

- İyi bir kayıt sistemi bulunur.
- Başvurulara dair kayıtlar basılı veya dijital olarak, bu konuda eğitim almış kişiler tarafından gizlilik esasında tutulur.
- Görüşmeye başlamadan önce kadınlardan onam alınır.
- Başvuran kadınlara kayıtlarla ilgili bilgi verilir, rızası olup olmadığı sorulur. Başvuran asla istemediği bir konuda bilgi vermeye zorlanmaz.
- Başvuran kadınlara ilişkin bilgi ve veriler hazırlanan çeşitli formlar aracılığıyla kayıt altına alınır.
- Başvuru formunda yer alan bilgiler dikkate alınarak görüşmeler doğal bir şekilde gerçekleştirilir.
- Görüşme bittikten sonra bilgiler forma geçirilir.
- Doldurulan formlar gizli bir yerde muhafaza edilir.
- Dijital veri tabanı kullanılıyorsa erişim, merkezdeki herkese açık değildir sadece ilgili kişilerin erişimi vardır.
- Veri tabanı şifre ile korunur, uygun bir istatistik programı ile bilgiler değerlendirilir ve raporlanır.
- KDM, aldığı başvuruların verilerini periyodik olarak (haftalık, aylık, 3 aylık vb.) rapor haline getirir.
- Raporda, başvuran kadınların mahremiyetini zedeleyecek ve öykülerini deşifre edecek bilgilere yer verilmez.
- KDM’nin tüm faaliyetlerini içeren raporların hazırlanması; kurumun çalışmalarını değerlendirebilmesi, bilgi/deneyim aktarımının sağlanabilmesi ve savunuculuk için önemlidir.

Bilgilendirilmiş Onam

Bilgilendirilmiş onam, danışanla görüşmeye başlamadan önce hakları ve sınırlılıkları belirlemek adına yapılan bilgilendirme temelinde yazılı ya da sözlü kabul sözleşmesidir. Bu sözleşme feminist ilkeler bakımından da son derece önemlidir. Sosyal çalışmacı veya gönüllü ile kadın arasında eşitlikçi bir ilişki kurmanın ilk basamağıdır. Ayrıca, onun merkez ile güven ilişkisi geliştirebilmesinde önemli bir

paya sahiptir. Bilgilendirilmiş onam, sözlü bir şekilde anlatılıp onay alındıktan sonra görüşmeye devam edilebileceği gibi, yazılı bir form haline getirilerek tarafların imzalamaları sonucunda da görüşmeye devam edilebilir.

Bilgilendirilmiş onamın hazırlanması sırasında aşağıdakilere dikkat edilir:

- Görüşmeyi yapan kişi kendisini tanıtır.
- KDM'yi tanıtır, ne tip desteklerin sunulduğunu aktarır.
- Görüşme boyunca konuşulanların merkez içerisinde kalacağını, rızası olmadan kendisiyle ilgili hiçbir bilginin kullanılamayacağı ya da hakkında konuşulamayacağı, yani gizlilik ilkesi ile hareket edileceği bilgisini verir.
- Kayıt tutabilmek için izin ister. Neden kayıt tuttuğunu açıklar.
- Dayanışma temelinde bir ilişki kurulacağını anlatır.

Dosyalama

KDM'ye yapılan başvuruların bilgisi basılı olarak ya da dijital veri tabanında dosyalanarak saklanır. Bu dosyalar, çeşitli formlar, yazışmalar, yönlendirmeler ve başvurana ait kimlik, rapor vb. evrakları içerir. KDM'ye başvuran kadınlara kendileriyle ilgili saklanacak evrakların bilgisi verilir. Bilgilendirilmiş onamın yanı sıra kendileri ile ilgili evrakın yasal zorunluluklar dışında, izni ve bilgisi dışında kullanılamayacağı ve üçüncü kişilerin bilgisine açılmayacağı konularını da içeren bir gizlilik sözleşmesi düzenlenebilir. KDM'nin yanı sıra sığınağın da bulunması durumunda gizlilik ve şiddetsizlik kurallarına ilişkin (sığınağın yerinin deşifre edilmemesini ve sığınakta şiddet uygulanamayacağını belirten maddeler içeren) bir taahhütname imzalanır.

KDM'de kadınlarla ilgili kayıtlar yazılı evraklardan oluşan dosyalar şeklinde ya da dijital veritabanı üzerinden tutulan kayıtların dosyalanması şeklinde kategorize edilebilir. KDM'de kadınlarla ilgili evrakları içeren dosyalar aşağıdaki şekillerde tasnif edilirler:

- ***Yapılan Tüm Başvurular İlişkin Formlar Dosyası:*** KDM'ye başvuran her kadın için başvuru alınarak, kayıt yapılır. Bu kayıt yazılı olabileceği gibi dijital veri tabanı üzerinden de oluşturulabilir. Önemli olan kayıt tutulması ve dosyalanmasıdır.
- ***Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Destek Talebi ile Yapılan Başvurulara İlişkin Belgelerin Dosyalanması:*** Bu görüşmelerde şiddet hikâyesine dair detayları da içeren form doldurulur. Yapılan yönlendirmelerin bilgisi ve bu yönlendirmelerle ilgili yazışmaların birer kopyası dosyalanır. Gizlilik sözleşmesi imzalandıysa bir kopyası dosyaya dahil edilir. Devam eden görüşmelerde dosya güncellenir.

Kadın Danışma Merkezi Görüşme Formu ile İlgili Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar:

1. Öykü alınırken kaç kişinin şiddet uyguladığı doğrudan sorulmaz, hikâyenin içinde anlaşılmaya çalışılır.
2. Form doldurulurken farklı şiddet uygulayıcılara ilişkin bilgiler farklı alanlara girilir. (Örneğin koca, erkek arkadaş, baba, işveren gibi.)
3. Çocuk varsa onun da şiddete maruz bırakılıp bırakılmadığı anlaşılır, gerekli bölüm ve form doldurulur.

Sığınakta Kalan Kadınların Dosyaları: KDM çalışması yürüten örgütün aynı zamanda bir kadın sığınağı varsa, sığınak ile ilgili başvuru süreci KDM tarafından yürütülür ve sığınakta kalan kadınlara ilişkin bir dosya tutulur. Bu dosyada sığınağa kabul formu (kadının ve varsa çocukların nüfus cüzdanlarının fotokopisi ve gizlilik ve şiddetsizlik kurallarını içeren taahhütname ile birlikte) ve sığınak sonrası sosyal çalışmacı raporu bulunur. Dosyada aşağıdaki belgeler bulunur:

- a. Kadın danışma merkezi görüşme formu,
- b. Sığınağa kabul formu,
- c. Kadına ve çocuklara ait ilgili evrakın (nüfus cüzdanı, pasaport, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dosya numarası, darp raporu, boşanma ve diğer davalarıyla ilgili evrakları, avukatının kartı vs...) fotokopisi,
- d. Kadın ve çocuğa yapılan yönlendirmelerle ilgili yazışmaların fotokopileri,
- e. Sığınaktan gönderilen belgeler (değerlendirme, risk analizi),
- f. Çıkış formu,
- g. Takip formu.

Sığınma Talebi Reddedilmiş Kadınların Dosyaları: Sığınma talebi olan ancak karşılanamayan başvurular için yapılan görüşmelerde danışma merkezi görüşme formu doldurulur. Talebin karşılanamama nedeninin belirtildiği gerekçeli red tutanağı, yapılan yönlendirmeler ile ilgili tutanak ve bu yönlendirmelere ilişkin evrakın bir kopyası dosyalanarak saklanır.

2. Kadın Danışma Merkezinde İzleme ve Değerlendirme

KDM’de yürütülen çalışmanın önemli bir ayağı izlemedir. İzleme çalışması bir taraftan merkeze başvuran kadınların sürecine ilişkin yapılırken, diğer taraftan bu süreçte elde edilen bilgiler ışığında yerelde ve ülkede bulunan şiddetle mücadele mekanizmasının işleyişine ilişkin de bir izleme çalışması yapılmış olur. Bu iki süreç birbiri ile ilişkilidir ve birbirini besler.

KDM’de gerçekleştirilen izleme çalışması; şiddetle mücadele mekanizmalarının aksayan, eksik kalan yönleri ortaya koyarak, ilgili mekanizmaların harekete geçirilmesi, aksayan yanların düzenlenmesi, sorumlu olan kurumların görevlerini yerine getirmesi için kamuoyu farkındalığı yaratır. KDM çalışmalarından hareketle elde edilecek yazılı ve görsel materyaller izleme ve değerlendirme süreçlerinin bir parçasıdır.

İzleme/değerlendirme çalışmasının, destek hizmeti almak durumunda kalan kadınlarla ilgili politikaların geliştirilmesi için öneriler içermesi ve sürecin bilgilerini aktararak paydaşların uygulama sürecindeki rollerini ortaya koyması beklenmektedir.

İzleme, bir durum, vaka ya da bir performansın belli bir süre boyunca yakından gözlenerek o konuya ilişkin bilgi toplanması anlamına gelir.⁹⁴

KDM’de yapılan izleme çalışmaları, toplumsal cinsiyete duyarlı ve ilgili alandaki ulusal ve uluslararası insan hakları standartlarını gözeterek yapılmalıdır.

⁹⁴ Akçabay, C. (2025) Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Vaka ve Dava İzleme Eğitim Materyali, Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, <https://ceidizler.ceid.org.tr/Toplumsal-Cinsiyete-Duyarli-Dava-Vaka-izleme--d582> Erişim: 01/07/2026

İzleme çalışması öncesinde neyin, nasıl, ne zaman ve hangi yöntemlerle izleneceğinin belirlenmesi ve bir plan dahilinde, izleme adımlarının ortaya konması önemlidir. İzleme yapılan alandaki uluslararası insan hakları standartlarını bilmek neyin/nelerin ve nasıl izleneceği konusunda yol gösterici olacaktır.

KDM’de yapılan izleme çalışmaları genellikle aşağıdaki alanlara odaklanarak yapılır;

Vaka İzlemesi: KDM’ye başvuran şiddet maruz bırakılmış kadına ilişkin sürecin, onun için geliştirilen destek planının, yönlendirilen kurumların müdahale biçimlerinin izlenmesidir.

Örn: Başvuran kadının belli periyotlarla aranması, oluşturulan planda yürüyen ve aksayan yönlerin takip edilmesi, kayıt altına alınması, buna ilişkin aksiyon oluşturulması vaka izlemesi çerçevesinde yapılanları oluşturur.

Durum İzlemesi: KDM çalışması yürütürken başvuran kadınların çeşitli alanlarda karşılaştıkları hak ihlalleri, devletin/ilgili kurumların bu haklara ilişkin yükümlülükleri ne ölçüde yerine getirip getirmediğine odaklanan izleme çalışmalarıdır.

Örn: 6284 sayılı yasanın uygulanmasının izlenmesi, nafaka hakkına ilişkin izleme, sığınakların, ŞÖNİM’in izlenmesi vb.

KDM’de yapılacak izleme çalışması çeşitli göstergeler kullanılarak gerçekleştirilir. Gösterge belirlemek, hangi göstergelerin kullanılacağına karar vermek, yapılacak izleme çalışması için hangi verilerin toplanması gerektiği sorusuna da cevap verecektir. Örn: şiddet nedeniyle polis/jandarmaya başvurmuş kadınların yüzde kaçının koruma kararı aldığı, sığınak desteğinden yararlanmış/yararlanamamış kadınların oranı, bir göstergedir.

Belirlenen göstergeler izleme çalışmasında kullanılacak verinin neler olabileceği, nerelerden, nasıl toplanabileceği konusunda da yol gösterici olacak ve veri toplama yönteminin seçilmesini sağlayacaktır.

KDM’de yapılan izleme ve değerlendirme çalışmasının sonucu kamuoyu, medya ve ilgili kurumlarla paylaşılacak amacıyla rapor haline getirilir. Raporlama, KDM’de izleme yapılarak toplanan bilgi ve verilerin görünür hale getirilerek savunuculuk yapılmasını sağlayan araçlar haline getirilmesidir.

İzleme, değerlendirme çalışmaları ile oluşturulan raporların şu noktaları içermesine dikkat edilmelidir;

- Sorunu tanımlamak, (mevcut durumu aktarmak, konuya dair ulusal ve uluslararası mevzuatı vermek, ilgili sorumlu kurumları ve rollerini belirtmek)
- Yöntem hakkında bilgi vermek (raporda elde edilen bilgiler hangi araçlarla ve tekniklerle toplandı, Örn: kadınlarla yapılan görüşmeler, odak grup toplantıları, online anketler, mahkeme kararları vb.)
- Bulguları paylaşmak, (Örn: şiddetin boyutu, türleri, yasal çerçeveye rağmen ihlal edilen haklar, vb.)
- Sonuç ve önerilere yer vermek.

Bölüm VIII. Kadın Danışma Merkezleri ve Mültecilerle Çalışma

1. Mülteci Kadınlar

Kadın olmak başlı başına bir ayrımcılığa uğrama nedeni iken farklı kimliklere sahip kadın olmak çoklu ayrımcılık ve şiddete maruz bırakılma riskini beraberinde getirir. Bu çerçevede mülteci kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasında erkeklerden farklı deneyimlemekte ve çeşitli biçimlerde ayrımcılık ve şiddete maruz bırakılabilmektedir.

Göçmen ve mülteci kadınlar hakkındaki çalışmalar, sıkça kendi ülkesinden başka bir ülkeye yasal/yasadışı yollardan göç etmek durumunda kalan kadınların maruz bırakıldıkları cinsel şiddete odaklanmıştır. Oysa mülteci kadınların göç süreci boyunca maruz bırakıldıkları cinsel şiddet dışındaki şiddet biçimlerinin de ele alınması gerekir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) mültecilik döngüsünde toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti dönemler bakımından beş kategoride ele almıştır.

Aşama	Şiddet Tipi
Çatışma sırasında Kaçış öncesinde	İktidar sahibi kişiler tarafından taciz, kadınların cinsel amaçlı satılması, cinsel saldırı, tecavüz, güvenlik kuvvetleri de dahil olmak üzere çatışmadaki tarafların silahlı üyeleri tarafından kaçırılma, toplu tecavüz ve zorla gebelik.
Kaçış sırasında	Haydutlar, sınır muhafızları, korsanlar tarafından cinsel saldırı, insan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından alıkonulma.
Sığınılan ülkede	Yetki sahibi kişiler tarafından uygulanan cinsel saldırı, zorlama, şantaj; ailelerinden ayrı düşmüş çocukların bakım sırasında cinsel istismarı, aile içi şiddet, transit tesislerdeyken, odun toplarken, su alırken cinsel saldırı. Hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanma/zorla fuhuş, sığınma ülkesinde yasal bir statü almaya ya da yardım ve kaynaklara erişmeye çalışırken uygulanan cinsel sömürü, zararlı geleneksel uygulamaların tekrarlanması.
Geri dönüş sırasında	Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel istismar, iktidar sahibi kişiler tarafından uygulanan cinsel istismar, haydutlar, sınır muhafızları tarafından tecavüz, geri dönüş zorlanma.
Yeniden entegrasyon sürecinde	“Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak, yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık, kadınların karar alma süreçlerinin dışında bırakılması, kaynaklara erişime, kişisel belgeler almaya ve mülkün geri alınmasına izin verilmemesi ya da engellenmesi.” ⁹⁵ “Mülteci kadınlar; faillerden, kendi ailelerinden veya toplumun olası tepkisinden korktuklarından ve kendilerine yetkililer tarafından adil ve düzgün bir şekilde davranılacağına duydukları güvensizlikten dolayı genelde deneyimlerini gizlemektedir. Utanma ve namussuzlukla damgalanma korkusunun yanında çözülme ve kaçınma gibi psikolojik belirtiler de bu gizlemenin nedenleri arasında yer alabilmektedir.” ⁹⁶

⁹⁵ BMMYK, 2003. Mültecilere, Geri Dönüş Yapan Kişilere ve Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet. Önleme ve Müdahale Kılavuz İlkeleri, Mayıs 2003.

⁹⁶ Barın, H. (2015) Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648025> Erişim: 01.07.2026

Göçmen ve mülteci kadınların sorun ve ihtiyaçları çeşitlilik gösterir bunların neler olduğunu bilmek, bu sorun ve ihtiyaçların çözümüne yönelik adımların atılmasını da sağlayacağından önemlidir. Bu sorun ve ihtiyaçların başlıcaları şunlardır; barınma, beslenme, hijyen, sağlık, eğitim, istihdam, dil sorunu, erken yaşta/zorla ve çok evlilikler, hukuksal sorunlar, yoksulluk, eviçi şiddet vb.

2. Kadın Danışma Merkezi ve Mülteci Kadınlara Destek

Türkiye coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle bir geçiş ülkesi konumundadır, bu nedenle dikkate değer bir mülteci ve göçmen nüfusuna sahiptir. Ülkelerindeki savaş, çatışma, yoksulluk gibi nedenlerle ülkemize gelen/gelmek zorunda kalan mülteci ve göçmen nüfusun büyük çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Kadınlar bir önceki başlıkta anlatıldığı üzere göç sürecinde çeşitli alanlarda hak ihlallerine, ayrımcılık, şiddet ve istismara maruz bırakılmaktadır. Ancak mülteci kadın ve kız çocuklarının çok az bir bölümü yaşadıkları şiddet ve ayrımcılığa yönelik destek alabileceği mekanizmalara başvurabilmektedir. KDM'ler bu sorunla mücadele içinde kullanılabilecek etkili araçlardan birisidir. Mülteci kadınların bu merkezlere başvurmaları ve buralardan yararlanabilmelerinin ilk adımı KDM'ye sahip kadın örgütlerinin mülteci kadın hakları konusunda bilgi ve farkındalık kazanmalarıdır.

KDM'lerin mülteci kadınlara yönelik başvurulara cevap verebilmesi, bu alana yönelik çalışmaları yürütülmesi için belli konu ve kriterleri göz önünde bulundurması ve bu çalışmaları yapmaya istekli olması gerekmektedir.

KDM'nin mülteci kadınlara yönelik çalışmaları; toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, mülteci kadın ve kız çocuklarının psiko-sosyal/ hukuki danışmanlık, mesleki eğitim, üreme sağlığı, koruma, ihtiyaç duydukları hizmetlere yönlendirilme gibi konularda desteklenmesi, dayanışma pratiklerinin geliştirilmesi ve kadınların güçlendirilmesini kapsar.

Mülteci kadınlara yönelik çalışmalar yürütülürken KDM ilke ve yaklaşımlarına ek olarak şu noktalara dikkat edilmelidir;

- Mülteci, sığınmacı, göçmen kadınların sorunları ve ihtiyaçları, bu alana ilişkin temel bilgiler öğrenilmelidir.
- Savaş ve çatışma ortamlarından etkilenmiş kadın ve kız çocuklarının kendi sorunlarını ve zorluklarını çekinmeden ifade edebilmeleri sağlanmalıdır.
- Çalışma yürütecek kişiler mültecilere yönelik ön yargıların farkında olmalı ve bu önyargılardan arınmış olmalıdır.
- Tercüman kullanılan durumlarda kadın tercüman ile çalışılmaya özen gösterilmelidir. Ayrıca çalışılacak tercümanların toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları vb. konularda eğitim almış kadınlarda oluşması da önemlidir.
- Mültecilere yönelik haklar ve mevzuat konusunda bilgi sahibi olunmalıdır.
- Mülteci alanına yönelik ilgili kurum/kuruluş ve sorumlulukları konusunda bilgi sahibi olunmalı ve söz konusu kurum/kuruluşlar ile işbirlikleri oluşturulmalıdır.

a) Mülteci Kadınlarla Yapılacak Görüşmelerde Nelere Dikkat Edilir?

Mülteci kadınlar çoğunlukla kendi ülkelerinden başka bir ülkede yaşamının zorluklarını deneyimlemektedirler. Başvurularına neden olan şiddet dışında mülteci olmaktan kaynaklanan zorluklar, görüşme süresince sosyal çalışmacı tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Danışan kendini güvende hissetmeli, vatandaşlık sahibi olanlarla aynı muameleyi gördüğünü bilmelidir. Ancak bu şekilde eşitlikçi bir görüşmenin temelleri atılabilir, daha önce bahsedilen görüşmelere dair dikkat edilmesi gereken noktalar burada da geçerlidir.

- Eğer mümkünse sosyal çalışmacı mülteci kadınlarla aynı dili konuşuyor olmalıdır. Yani merkezde Arapça, Farsça gibi dilleri bilen sosyal hizmet uzmanları yer alır.
- Türkçe yapılacak görüşmeler için sosyal çalışmacı dil farklılığının yaratacağı zorlukların farkında olmalı, ona göre hareket edilmelidir.
- Görüşmenin başlangıcında kadınların farklı kimlikleri olsa da benzer şeyleri yaşadıkları için ortaklaştıkları vurgulanır. Başvuruda bulunan kadına mülteci olmasından kaynaklanan önyargılarla karşılaşmayacağı bir ortamda olduğu hissettirilir.
- Kültürel farklılıklar ayrımcılık içerecek şekilde asla kullanılmaz. Örneğin “Suriyeliler çok çocuk yapıyor.”
- Sosyal çalışmacı ve kadın arasında vatandaşlık bağı sahibi olmaktan kaynaklı eşitsizliği aşabilmek için sosyal çalışmacı çaba sarf etmelidir. Mültecilik deneyiminin üstelik de kadın olarak yaşamının ne denli zor olduğunu bildiğini hissettirir.
- Kadın, mültecilik kimliğinden kaynaklanan zorluklarla baş edebilmesi güçlendirici ifadelerle desteklenir.
- Kültürel farklılıkların olabileceği fakat maruz bırakılan şiddetin bu farklılıklar ile ilgisi olmadığı vurgulanır.
- Hakları konusunda kadın açık bir şekilde bilgilendirilir.

b) Tercüman ile Birlikte Çalışırken Nelere Dikkat Edilir?

Başvuruda bulunan kadın ve sosyal çalışmacının aynı dili konuşmasının mümkün olmadığı durumlarda görüşmeler tercümanlar eşliğinde yürütülebilir. Tercüman ile yürütülen görüşmelerde tercümanın rolü sosyal çalışmacı kadar önemlidir. Bu sebeple tercüman ile birlikte yürütülecek çalışmaların ön çalışmalarla desteklenmesi gerekir.

- Tercümanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığının farkında olması beklenir. Aksi hallerde merkez içerisinde ve dışındaki eğitimlerle tercümana destek olunur.
- Kadınların kendilerini ve yaşadıkları şiddet deneyimini ifade ederken daha rahat hissedebilmeleri için mümkünse tercüman kadın olarak seçilir.
- Dil birliği görüşmelerde önem kazanır. Görüşmede hedeflenen dildeki kavramlar ile Türkçedeki karşılıkları önceden belirlenir. Örneğin Türkçedeki bayan ve kadın sözcüklerini ele alalım. Bayan sözcüğü kadının cinselliğini örten ataerkil bir niteleme iken kadın sözcüğü cinsiyet eşitliğinden yana olan tutumu vurgular ve feminist mücadele ile kullanımı

yaygınlaştırılmıştır. Hedeflenen dilde dişil olanı ifade eden sözcükler önceden tartışılarak, kültürel anlamları temel alınarak görüşmede kullanılacak temel kavramlar belirlenir.

- Görüşme esnasında tercüman âdeta kadının sesi gibi hareket eder. Sosyal çalışmacının ve kadının sözlerini bire bir çevirir. Kendi başına soru sormaması, yorum yapmaması gerekir.
- Sosyal çalışmacı hem kadın hem tercümanla dengeli bir biçimde göz kontağı kurar.
- Tercüman eşliğinde yürütölen görüşmeler ortak dilin kullanıldığı görüşmelere göre daha uzun sürecektir. Bu sebeple sosyal çalışmacı süre kısıtını göz önünde bulundurarak hareket eder.
- Danışanın öyküsü alınırken tarihlere, kişilere, talep ve beklentilere dikkat edilir. Sosyal çalışmacı emin olmadığı bilgileri tercüman aracılığıyla teyit eder.
- Görüşmede çeviri yapılacak hedeflenen dilde kadın danışma merkezinin nasıl bir yer olduğı, ne tip çalışmaları yürüttüğü, nasıl işlediğine dair tercüman kısa bir giriş konuşması hazırlar.
- Görüşmeler mümkün olduğunca yüz yüze sürdürölür. Bu iletişimi kolaylaştıracaktır. Yüz yüze görüşme imkânı olmayan durumlarda tercüman kendini ve danışma merkezini kısaca tanıtarak konuşur, bire bir ardıl çeviriyi sürdürür.
- Mültecilerle ilgili çalışmalar çok dinamik bir çalışma alanıdır. Mevcut sivil toplum örgütlerinin destekleri sürekli güncellenir. Hukuki çerçeve dair yapılan değışiklikler sürekli takip edilir. Tercüman yeniliklerden haberdar edilmeli, gerekirse eğitimlerle bilgileri güncellenmelidir.

Bölüm IX. Kadın Danışma Merkezleri ve Afet Çalışmaları

1. Afetler ve Toplumsal Cinsiyet

Afet, insanlık tarihinin bir gerçeği olarak karşı karşıya kaldığımız yıkıcı durumlardır. Birleşmiş Milletler afeti etkilenen toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkamadığı yaygın insani, maddi ya da çevresel kayıplara neden olan ve toplumun işlevini ciddi şekilde aksatan olay olarak tanımlamaktadır.⁹⁷

Afetler, doğal afetler (deprem, kıtlık, kuraklık, küresel salgınlar, sel, yangın vb.) ve insan kaynaklı afetler (savaşlar, göçler, çatışma ve saldırılar vb.) olarak karşımıza çıkabilmektedir. Toplumsal düzeyde var olan eşitsizlikler afet durumlarında daha fazla artmakta ve derinleşmektedir. Afetler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini artırarak, kadınların ve kız çocuklarının temel insan haklarından yararlanmalarını ve bu haklara erişimini engelleyebilmektedir.

Bu çerçeveden hareketle; kadınların ve kız çocuklarının barınma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, ulaşım hakkı, çalışma hakkı, sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı, katılım hakkı gibi zaten öncesinde de erişimde zorluk yaşadıkları haklara erişimlerini daha fazla zorlaştırmakta/engellenmektedir. Afet durumlarında kadınlara yönelik sorun alanları olarak; destek mekanizmalarının eksikliği, psiko-sosyal desteğe duyulan ihtiyaç, doğum kontrol yöntemlerine ulaşma ve gebelik/doğum hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar, hijyen sorunlarına bağlı enfeksiyon ve hastalıklar (özellikle konteyner kentlerde, çadırlarda yaşayanlar), küçük alanlarda yaşamının getirdiği çeşitli sorunlar ve artan iş yükü, çocuk, yaşlı ve hasta bakım yükünün kadınlarda olmasının bu durumda getirdiği ek sorunlar, adalet erişimi, ruh sağlığı problemleri, sosyalleşebilecekleri alanların olmaması, iş ve gelir sahibi olamama, kadınlara yönelik afet bölgelerinde yapılan bir çok çalışmanın sürdürülebilir olmamasından kaynaklı problemler, derinleşen kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet, cinsiyete dayalı ayrımcılık, erken yaşta ve zorla evlilikler sayılabilir.

Toplumsal cinsiyet örüntüleri afet süreçlerinde kadınların hayatını pek çok açıdan etkilemektedir. “1999 Marmara depreminde deprem anında giyinmeden dışarıya çıkamayan 75 yaşında bir kadına, deprem sonrası tüm çocuklarını kaybettiği için yeniden doğurmazsa kocasının boşanma tehdidi ile karşı karşıya kalan 50 yaşında başka bir kadına ve afet sonrası alkol ve şiddete başvuran erkeklere dair anlatılar, toplumsal cinsiyet normlarının afet süreçlerine yansımalarına örnektir (Demirer, 2009). Ayrıca 23 Ekim ve 9 Kasım 2011 Van depremleri sonrasında tuvaletler ve yıkanma yerleri uygun tesis edilmediği için kadınların bu alanları kullanmaktan çekindikleri ve hatta engellendikleri belirtilmektedir (Okay ve İlkkaracan, 2018)..... Bangladeş’te 1991’de siklon nedeniyle ölen 140 bin kişiden %90’ı kadınlardır. Sri Lanka’da meydana gelen tsunamide erkekler yüzmeye bildikleri, erkek çocukları da ağaçlara tırmanma becerisine sahip oldukları için daha kolay kurtulmuşlardır (Neumayer ve Plümper, 2007; IASC, 2017).”⁹⁸

Afet sırası ve sonrasında engelli, mülteci, yaşlı, yoksul, kırsal kesimde yaşayan, cezaevlerinde olan, LGBTİ+lar’ ve yalnız ebeveyn olan kadınlara yönelik çalışmaların son derece kısıtlı olması, kadınlara yönelik politika ve sunulan hizmetlerin bu kesışimselliği göz ardı etmesi de farklı bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmakta, bu gruptaki kadın ve kız çocukları için çoklu ayrımcılığa neden olmaktadır.

⁹⁷ United Nations, Department of Humanitarian Affairs, (1992). Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management. (DNA/93/36). United Nations. Geneva.

⁹⁸

<https://research.ku.edu.tr/tr/kockam-blog-tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-afet-yonetimine-neden-ihtiyac-vardir/>

Bu nedenle afet bölgelerinde yürütülen tüm faaliyetlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek şekilde yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Planlamadan, dağıtım, faaliyetlerden, değerlendirme aşamalarına kadar bu kriter gözetilerek kadınların/kadın örgütlerinin bu süreçlere katılımı ve afet bölgesinde ya da afete maruz bırakılanlarla çalışanlarının afete ilişkin özel eğitimler yanında toplumsal cinsiyet eğitimi alması sağlanmalıdır.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet risklerine karşı kadınların güvenliğini sağlamak ve günlük yaşamları için gerekli olan kaynaklara ve hizmetlere güvenli erişimini kolaylaştırmak dikkate alınmalıdır. Kadınlara ve kız çocuklarına sunulacak hizmetlerin merkezi ve yerinde sağlanması, kadınların hareketliliğinin toplumsal normlar nedeniyle kısıtlandığı düşünüldüğünde özellikle önemlidir.

2. Kadın Danışma Merkezi ve Afet Çalışmaları

Kadın örgütleri ve çeşitli çevrelerce yapılan çalışmalar afetlerin halihazırda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirdiğini ve kadına yönelik şiddet riskini artırdığını ortaya koymaktadır.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın pandemi döneminde KDM verilerine dayandırarak yaptığı çalışma bu örneklerden biridir: "Başvurulara ilişkin temel gözlemimiz kadınların şiddet uygulayan erkeklerle 7/24 aynı evde olmalarının yarattığı risklerin artmasıydı... Üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesiyle ailelerinin yanına dönen genç kadınların kendileri ya da anneleri için yaptıkları başvurular sıklaştı... kendilerinin psikolojik şiddete maruz kalması ya da annelerinin yaşadığı şiddete tanıklık ederek kaygılanmak başvurularda sıklıkla karşılaştığımız örneklerdendir."⁹⁹

Türkiye Psikiyatri Derneği'nin rehberi bir diğer örneği oluşturur. "6-7 Şubat Maraş-Pazarcık merkezli depremlerde enkaz altında dahi şiddete maruz kalan kadın öyküleri bildirilmiştir."¹⁰⁰

Afetlerde kadına yönelik şiddeti artıran bir takım riskler ortaya çıkar, bunlardan bazıları şunlardır;

- ☐ Toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle bir takım kaynak ve olanaklara erişimin kısıtlı olması/olmaması,
- ☐ Toplumsal cinsiyet örüntüleri nedeniyle kadınların hareketliliğinin erkeklere göre daha sınırlı olması/olmaması,
- ☐ Sosyal yalıtım,
- ☐ Şiddet uygulayan kişi ile uzun süre aynı yerde kalmak zorunda olmak,
- ☐ Destek olabilecek kişilerin/yakınlarının kaybı,
- ☐ Toplu yaşam yerlerinde, dar ortamlarda yaşamanın getirdiği şiddet ve istismara açık olma hali,
- ☐ Kolluk kuvvetlerinin yetersizliği
- ☐ İlgili kurum ve kuruluşlara (ŞÖNİM, sığınak, hastane vb.) erişim sağlanamaması,
- ☐ Ekonomik zorluklar,
- ☐ Travma ve ruhsal hastalıklar,
- ☐ Göç etmek durumunda kalmak ve böylece yabancı bir yerde ve yalnız olmak,

⁹⁹ Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Pandemi ve Şiddet Kısacasında Kadın Mücadelesi Deneyimleri, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

¹⁰⁰ Kadın ve Ruh Sağlığı Çalışma Birimi. (2024) Afetlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yaklaşım: Kadın Haklarını ve Kadın Ruh Sağlığını Destekleme Rehberi, Türkiye Psikiyatri Derneği, <https://psikiyatri.org.tr/3843/afetlerde-toplumsal-cinsiyete-duyarli-yaklasim-kadin-haklarini-ve-kadin-ruh-sag> Erişim: 01.07.2026

Afet sonrasında artan kadına yönelik şiddet, yetersiz sağlık koşullarının da eklenmesiyle istenmeyen gebelikler, düşükler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, anne ve bebek sağlığının olumsuz etkilenmesi, fiziksel yaralanmalar, ruhsal hastalıklar, intihar gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir.

KDM'ler afetin kadınlar üzerinde yarattığı olumsuz etkileri azaltabilecek, kadınların yaşadıkları bu zor süreçte toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle başbaşa kaldıkları sorun ve şiddete destek ve dayanışma sunabilecek yapılardır. Bu nedenle KDM'ler afet dönemlerinde yapılacak çalışma ve desteklere ilişkin hazırlıklı olmalı, acil durum planları gibi afet durumlarında yapılacaklara ilişkin planlama yapmalıdır. Bu planlar hazırlanırken dikkate alınacak başlıca konular şunlardır;

- Afet türleri ve bunlara ilişkin müdahale yöntemleri,
- Afetin KDM'nin çalıştığı bölgede olup olmamasına bağlı çalışmaların türü ve yöntemleri,
- Afetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da derinleştirerek kadınların hayatında yol açacağı sorunların niceliği ve niteliği,
- Afet dönemlerinde kadınların en acil ihtiyaçlarını oluşturan ürünlerin neler olduğu, nasıl karşılanabileceği, nasıl ulaştırılabileceği,
- Afetlerde artan kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların neler olabileceği,
- Afetten etkilenen kadınlara yönelik psiko-destek çalışmalarının güçlendirilmesi,
- Afetten etkilenen kadınlara yönelik güçlendirme çalışmalarının planlanması,
- Afetten etkilenen kadınların çocuklarına ilişkin çalışma ve desteklerin planlanması,
- Afet durumlarına ilişkin çalışanların alması gereken eğitimlerin belirlenmesi (psikososyal ilk yardım, travma ve yas vb.),
- Bu alana yönelik uluslararası ve ulusal belgeler (Sendai Afet Risk Azaltılması Çerçevesi 2015-2030, Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı vb) ve içeriklerinin bilinirliği,
- Afetlerde yurtdışı ve yurtiçinde KDM'leri ya da benzeri birimlerce uygulanmış iyi uygulama örneklerinin neler olduğu
- İş birliği yapılabilecek kurum, kuruluş ve STÖ'ler
- Afet bölgesi KDM'nin faaliyet gösterdiği ilin/bölgenin dışında ise, buraya nasıl ulaşılabileceği, kimlerin hangi destekleri sunmak için gidebileceği,
- Afet sonrası KDM'nin faaliyet gösterdiği il/bölgeye gelecek afetten etkilenmiş kadınlara nasıl, hangi araçlarla ulaşılabileceği, hangi desteklerin sunulabileceği,
- Afet çalışmaları kapsamında yapılacak çalışmaların kayıt altına alınması, raporlanması, ilgililer ve kamuoyu ile paylaşılması,
- Afetten etkilenen kadınlarla çalışacak olanların süpervizyonunun sağlanması,
- Afet durumlarında kadına yönelik şiddete ilişkin farkındalık çalışmaları gerçekleştirilmesi,
- Farklı bölgelerdeki çalışmalar veya farklı bölgelerden gelen kadınlara destek için tercüman ihtiyacı olabileceğini dikkate almak

KAYNAKÇA

Acar, F. (2014) “CEDAW’dan İstanbul Sözleşmesine: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi”, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet, Der. F. Kaya, N. Özdemir ve G. Uygur, Savaş Yayınevi, Ankara, 61-77.

Akçabay, C. (2020a) “Aslında Feminizm ‘Ezilenlerin Beyanı Esastır’ Diyor”, Gazeteduvar, 08.03.2020.
<https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2020/03/08/ceren-akcabay-aslinda-feminizm-ezilenlerin-beyani-esastir-di-yor> Erişim: 21.10.2020

Akçabay, C. (2025) Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Vaka ve Dava İzleme Eğitim Materyali, Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, <https://ceidizler.ceid.org.tr/Toplumsal-Cinsiyete-Duyarli-Dava-Vaka-izleme--d582> Erişim: 01.07. 2026

Aleman, C. (2009) “Şiddet (Biçimleri)”, Eleştirel Feminizm Sözlüğü, Ed. Helena Hirata, Françoise Laborie, Helene le Doare ve Daniele Senotier, Çev. Gülnur Acar- Savran, İstanbul: Kanat Kitap, 312.

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, 5. baskı (DSM5). Washington DC: Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013, E Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: HYB.

Balta, E. ve Barın, Ö. (2015). “Canilik Değil Erkek Şiddeti” <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/web-yazilari/bedenimiz-ve-erkek-siddeti/canilik-degil-erkek-siddeti/> Erişim: 20.10.2020

Barın, H. (2015) Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Göç Araştırmaları Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648025> Erişim: 01.07.2026

Bayrakçeken Tüzeli, G vd. (2021) Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi, Ankara: UNDP, <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/toplumsal-cinsiyete-duyarli-iletisim-rehberi> Erişim: 01.07.2026

Bhasin, K.(2003) Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”, İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.

Bianet (2020), “Pandemi Sürecinde Kadına Şiddet Yüzde 27,8 Arttı”, Bianet, 11.04.2020.
<http://bianet.org/bianet/kriz/222804-pandemi-surecinde-kadina-siddet-yuzde-27-8-artti> Erişim: 28.10.2020

Bianet (2025), “Erkekler 2025’te En Az 299 Kadını Öldürdü”, Bianet, 22.01.2026.
<https://bianet.org/haber/erkekler-2025-te-en-az-299-kadini-oldurdu-315580> Erişim: 01.07.2026

Bianet (2026), “Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi Kronolojisi”, Bianet, 12.05. 2026.
<https://bianet.org/haber/turkiyenin-istanbul-sozlesmesi-kronolojisi-319532> Erişim: 01.07.2026

Birgün (2025), “Devlet Korur Demek Gerçeği Yansıtmıyor kadın Konukevlerinde 11 Bin 400 Kişiye Bir Yatak Düşüyor” Birgün, 11.07, 2025.
<https://www.birgun.net/haber/devlet-korur-demek-gercegi-yansitmiyor-kadin-konukevlerinde-11-bin-400-kisiye-bir-yatak-dusuyor-63764> Erişim: 01.07.2026

BMMYK, 2003. Mültecilere, Geri Dönüş Yapan Kişilere ve Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet. Önleme ve Müdahale Kılavuz İlkeleri, Mayıs 2003.

Cockburn, C. (2004) Mesafeyi Aşmak / Barış Mücadelesinde Kadınlar, İstanbul: İletişim.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (2019) Kavramlar Sözlüğü, İstanbul: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği.
<https://cinselsiddetlemucadele.org/yayinlar/kavramlar-sozlugu-kitapcik/> Erişim: 03.11.2020

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği “Toplumsal Cinsiyet Kavramları”

https://cinselsiddetlemucadele.org/toplumsal-cinsiyet-kavramlari/?utm_source=aposto Erişim: 01.07.2026

Demirok, İ. (2020) “Afet Alanlarında Çalışana Destek”, Afetlerde ve İnsan Eliyle Yaratılan Travmalarda Psiko-sosyal Destek Çalışmaları, Haz. Albayrak, H.; Kolbüken Çavdar, Y.; Toksöz M. F.; Ünal, H. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Ankara Şubesi.

Dominelli, L. (2002) Feminist Social Work Theory and Practice. New York: Palgrave.

Dürü, Ç. (2006) Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Büyümenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi ve Bir Model Önerisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Ecevit, Y. (2021) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları, Ankara: Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/toplumsal-cinsiyet-esitliginin-temel-kavramlaripdf.pdf> Erişim: 01.07. 2026

Ekman, P. (1992) “An Argument For Basic Emotions”, Cognition and Emotion, 6, 169-200.

Ertürk, Y. (2015) Sınır Tanımayan Şiddet, İstanbul: Metis Yayınları.

Eşitlik Adalet Kadın Platformu (2024) “WEF Cinsiyet Uçurumu Raporu 2024”.

“<https://esitlikadaletkadin.org/wef-cinsiyet-ucurumu-raporu-2024-esitlik-icin-134-yil-gerekli/> Erişim:01.07.2026

Eyüboğlu, M. (2011) “Şiddet Değil, Erkek Şiddeti”.

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/?s=%C5%9E-iddet+De%C4%9Fil%2C+Erkek+%C5%9Eiddeti>
Erişim: 27.10.2020

Figley, C.R. (Ed.), (2002) Treating Compassion Fatigue, New York: Brunner-Routledge.

Güder, N. (2004) Sivil Toplumcunun El Kitabı, Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi,

<https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/sivil-toplumcunun-el-kitabi-2.pdf> Erişim:01.07.2026

Güder, N. ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği (2006) STK’lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi , Ankara: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi,

https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/stoler-icin-gonulluluk-ve-gonullu-yonetimi-rehberi_1.pdf
Erişim:01.07.2026

Güngör,A. (2012) Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri: Ankara: Ankara Barosu Başkanlığı,

<https://ankarabarusu.org.tr/serve/file/6cda31e2-80d8-11eb-9d0c-10050145887d/kadin-haklarina-iliskin-uluslararasi-duzenlemeler.PDF> Erişim: 01.07.2026

Gürdil, G. (2014) Üstlenilmiş ve İkincil Travmatik Stresin Travmatik Yaşantılara Müdahale Eden Bir Grup Üzerinde Gestalt Temas Biçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Herman, J. (2016) Travma ve İyileşme (4. Basım). İstanbul: Literatür Yayınları.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2026) 2025 Yılı Kadın Cinayetleri ve Şüpheli Kadın Ölümleri Veri Raporu,

<https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/veriler/3162/2025-yili-kadin-cinayetleri-ve-supheli-kadin-olumleri-veri-raporu> Erişim: 01.07.2026

Kadının İnsan Hakları Derneği. “İstanbul Sözleşmesinin Tam Metni”

<https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/> Erişim: 01.07.2026

Kadının İnsan Hakları Derneği. “İstanbul Sözleşmesinden Çekilme Girişimi ve Sonrasında Yaşananlar”
<https://istanbulsozlesmesi.org/istanbul-sozlesmesinden-cekilme-girisimi-ve-sonrasinda-yasananlar/> Erişim:
01.07.2026

Joinson, C. (1992) “Coping with compassion fatigue”, Nursing, 22, 116–120.

Kadın Dayanışma Vakfı (2017) Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2018) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2019). Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadele, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2020) “Ben Susmadım Diğer Kadınlar da Susmasın” Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet ve Ayrımcılık: Ankara’da Yaşayan Suriyeli Mülteci Kadınların Deneyimleri, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Pandemi ve Şiddet Kışkacında Kadın Mücadelesi Deneyimleri, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın Dayanışma Vakfı (2020) Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı, Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.

Kadın ve Ruh Sağlığı Çalışma Birimi. (2024) Afetlerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yaklaşım: Kadın Haklarını ve Kadın Ruh Sağlığını Destekleme Rehberi, Türkiye Psikiyatri Derneği,
<https://psikiyatri.org.tr/3843/afetlerde-toplumsal-cinsiyete-duyarli-yaklasim-kadin-haklarini-ve-kadin-ruh-sag>
Erişim: 01.07.2026

Kambur, T. (2018) “Sığınmaevindeki Kadınlar”, Sığınmaevinden Yaşama: Kadınlar ve Çocuklar için Güçlendirme Temelli Uygulama, Haz. Hatiboğlu Eren, B; Özateş Gelmez, Ö. S; Taşdemir Afşar, S . Ankara: Yeryüzü Kalkınma Kooperatifi Yayınları.

Kaos GL (2013) Heteronormatif Olmayan Bir sosyal Hizmet İçin, Ankara: Kaos GL.

Kara, B., Biçer, A., Gökalp, S. (2004) “Çocuk İstismarı”, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47: 140-151.

Koç Üniversitesi . “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Afet Yönetimine Neden İhtiyaç Vardır”
<https://research.ku.edu.tr/tr/kockam-blog-tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-afet-yonetimine-neden-ihtiyac-vardir/>
Erişim: 01.07.2026

Lundgren, E. (2012) Şiddeti Normalleştirilme Süreci, Çev. Berna Ekal, İstanbul: Mor Çatı Yayınları.

Maybek, S.D. (2019) Yeni Bir Hayatın İlk Durağı: Kadın Sığınmaevleri
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981687> Erişim: 01.07.2026

Moroğlu, N.(2017) CEDAW Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 sayılı Genel Tavsiye çevirisi:
<https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-%C3%A7eviri-Nazan-Moro%C4%9Flu.pdf> Erişim: 01.07.2026

Mor Çatı (2017) Kadın Da(ya)nışma Merkezleri ve Sığınaklar Nasıl Olmalı? Pratik Bilgiler El Kitabı, İstanbul: Mor Çatı Kadın Sığınmağı Vakfı, <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/430/siginak-nasil-olmali.pdf>
Erişim: 28.10.2020

- Mor Çatı “Dayanışma Merkezi”, <https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/dayanisma-merkezi/> Erişim: 01.07.2026
- Neimeyer, R. A., & Anderson, A. (2002) “Meaning Reconstruction Theory” (Ed.) N. Thompson, Loss and Grief (pp. 45-64). London: Palgrave.
- Özkazanç, A. (2016) “Kadına Yönelik Şiddet Sorununa Queer Bir Yaklaşım Doğru”, Der. Fulya Algın Tomak, İçimizdeki Şiddet: Ruhsaldan Toplumsala Şiddet Görüngüleri, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 113-114.
- Özkul, M. (2019) Psikososyal Destek Elemanlarının Algılanan Sosyal Destek İle Yaşadıkları İkincil Travmatik Stres Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Hizmet Politikaları Ve Uygulamaları Programı, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Öztürk, A. B. (2013) “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Neredeyiz? Feminist Sosyal Çalışma Bağlamında Bir Değerlendirme”, Der. H. Acar, E. Akman, N. Negiz, Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları, Ankara: Maya Akademi.
- Pines, A., & Aronson, E. (1988) Career Burnout: Causes and Cures, New York: Free Press
- Sheafor, B., Horejsi, R. (2002) Techniques and Guidelines for Social Work Practice, Sixth Ed. New York: Allyn & Bacon.
- Şener, G. vd. (2019) Cinsiyetçi Dijital Şiddetle Mücadele Rehberi, Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği, Ankara: Sivil Düşün.
- Şener, G ve Abınık, N. (2021) Türkiye’de Dijital Şiddet Araştırması, Ankara: Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği, UNFPA, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/digital_violence_report.pdf Erişim: 01.07.2026
- TİHEK (2022) Irk, Renk ve Etnik Kökeninde Ayrımcılık, <https://www.tihek.gov.tr/upload/pdf/irk-renk-ve-etnik-koken-temellerinde-ayrimcilik/PDF.pdf> Erişim: 01.07.2026
- TÜİK (2026) Türkiye’de İstatistiklerle Kadın 2025, https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/ist_kadin2025.pdf Erişim: 01.07.2026
- Türkiye Kadın Dernekleri Feserasyonu (2026) “2025 Yılı Kadın Cinayetleri”, <https://tkdf.org.tr/faaliyetler/2025-yili-kadin-cinayetleri> Erişim: 01.07.2026
- <https://turkiye.un.org/tr/306761-birle%C5%9Fmi%C5%9F-milletler-kad%C4%B1n-cinayetleri-2024-raporu-her-10-dakikada-bir-kad%C4%B1n-ya-da-k%C4%B1z-%C3%A7ocu%C4%9Fu> Erişim: 01.07.2026
- United Nations, Department of Humanitarian Affairs, (1992). Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management. (DNA/93/36). United Nations. Geneva.
- <https://www.undp.org/bosnia-herzegovina/blog/what-intersectionality-and-why-it-important-gender-equality> Erişim: 01.07.2026
- <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> Erişim: 01.07.2026
- Yalçın, M. (2021) “Şiddete Maruz Bırakılan Kadınlara Yönelik Vaka Yönetimi Temelli Sosyal Hizmet Uygulamaları” <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1494216> Erişim: 22 .05.2026
- Yılmaz, T. ve Karakuş, C. (2019) “Klinik Psikoloji Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Değerlendirilmesi: Kadın, Çocuk ve Meslek Elemanlarının Psikolojisi Üzerine Bir Gözden Geçirme Çalışması”, Mediterranean Journal of Humanities, IX (2): 573-587

EKLER

EK 1 KADIN DANIşMA MERKEZİ ÖN BAşVURU FORMU

EK 2 KADIN DANIşMA MERKEZİ GÖRÜşME FORMU

EK 3 BİREYSEL PLAN

EK 4 ÇOCUKLAR İÇİN BİREYSEL PLAN

EK 5 GÖNÜLLÜ BAşVURU FORMU

EK 6 GÜVENLİK PLANI

KADIN DAYANIŞMA VAKFI-KADIN DANIŞMA MERKEZİ ÖN BAŞVURU FORMU

1. Tarih	
2. Görüşmeyi Yapan	Bir öge seçin.
3. Başvuru Şekli	Bir öge seçin.
4. Bizden Nasıl Haberdar Oldu?	Bir öge seçin.
5. Hangi Şehirden Arıyor/Geliyor?	
6. Kim İçin Aradı/Geldi?	Bir öge seçin.
7. Yakını İçin İse Başvuran Kişinin Adı Soyadı	
8. Danışanın Nesi Oluyor?	
9. Başvuran Kişinin İletişim Bilgileri	
Danışana Ait Bilgiler	
10. Adı-Soyadı	
11. Uyrak	☐ TC ☐ Diğer:
12. Telefon Numarası	
13. Başvuru Nedeni	Bir öge seçin.

KADIN DAYANIŞMA VAKFI
KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU

1. Tarih	
2. Görüşmeyi Yapan	Bir öge seçin.
3. Başvuru Şekli	Bir öge seçin.
4. Bizden Nasıl Haberdar Oldu?	Bir öge seçin.
5. Hangi Şehirden Arıyor/Geliyor?	
6. Kim İçin Aradı/Geldi?	Bir öge seçin.
7. Yakını İçin İse Başvuran Kişinin Adı Soyadı	
8. Danışanın Nesi Oluyor?	
9. Başvuran Kişinin İletişim Bilgileri	
Danışana Ait Bilgiler	
10. Adı-Soyadı	
11. Uyruk	☐ TC ☐ Diğer
12. Yaş	
13. Telefon Numarası	
14. İlişki Durumu	☐ Evli ☐ Bekar ☐ Boşanmış ☐ Belirtilmedi
15. Varsa İlişki Süresi	
16. Eğitim Durumu	Bir öge seçin.
17. Çalışma Durumu	☐ Çalışıyor Bir öge seçin. ☐ Çalışmıyor Bir öge seçin. ☐ Belirtilmedi
18. Gelir Kaynağı Var mı?	☐ Evet Bir öge seçin. ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi
19. Sosyal/Sağlık Güvencesi Var mı?	Bir öge seçin.
20. Kendine Ait Mülkiyeti/Aracı Var mı?	Bir öge seçin. ☐ Kiracı
21. Bedensel/Zihinsel Sakatlığı veya Sürekli Tedavi Gerektiren Bir Hastalığı Var mı?	Bir öge seçin.
22. Psikiyatrik Rahatsızlığı Var mı?	Bir öge seçin. ☐ İlaç Kullanıyor ☐ İntihar Eğilimi
23. Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişiler Var mı?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi ☐ Çocuk ☐ Aile Bireyleri ☐ Eş
24. Kız Çocuk Sayısı / Yaşları	
Oğlan Çocuk Sayısı / Yaşları	
Toplam Çocuk Sayısı	

KADIN DAYANIŞMA VAKFI
KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU

25. Çocuğa/Çocuklara Doğrudan Şiddet Uygulandı mı?	Bir öğe seçin.	
26. Maruz Kaldığı Şiddetin Türü:		
☐ Psikolojik Şiddet:	İntihar tehdidi, velayet ile tehdit, sosyalleşmesini engelleme, kıskançlık, vb.	
☐ Fiziksel Şiddet:	Zorla tutma, evden atma, kaçırma, eşyalara zarar verme, silah ile tehdit, sağlık hakkını engelleme, öldürme, vb.	
☐ Ekonomik Şiddet:	Borçlandırma, zorla çalıştırma/çalışmasına engel olma, nafaka ödememe, eğitimi engelleme, vb.	
☐ Cinsel Şiddet:	İstenmeyen pozisyona zorlama, korunmama, taciz, çocuk doğurmaya veya kürtaja zorlamak, video-foto göndermek, vb.	
☐ Dijital Şiddet:	İnternet veya cep telefonu ile ilgili tüm olaylar	
☐ Israrlı Takip	Takip, gözetleme, dedikodu ile ilgili olaylar	
☐ Flört Şiddet	Flört ilişkisi içerisindeki tüm şiddet biçimleri	
☐ Mobbing	Özel yaşamın ifşası, pozisyonu gereği yapılacak işleri engelleme, terfi engelleme vb.	
☐ Diğer:	Zorla evlendirme, çocuk yaşta erken ve zorla evlilik, kadın ticareti	
27. Şiddet Uygulayan	Birincil	İkincil
28. Kim	Bir öğe seçin.	Bir öğe seçin.
29. Çalışma Durumu	☐ Çalışıyor Bir öğe seçin. ☐ Çalışmıyor Bir öğe seçin. ☐ Belirtilmedi	☐ Çalışıyor Bir öğe seçin. ☐ Çalışmıyor Bir öğe seçin. ☐ Belirtilmedi
30. Başvurduğu Sırada Aynı Hanede mi Yaşıyorlar?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi
31. Yaşadığı Şiddeti Çevresinden biriyle & yakınıyla paylaştı mı?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi	
32. Daha Önce Herhangi Bir Kuruma Başvurdu mu?	☐ Evet ☐ Hayır ☐ Belirtilmedi	
	☐ Kolluk Birimleri (Kaçak, Polis, Jandarma) ☐ Sığınak (Sığınak ve Sığınak Dışı Destekler) ☐ Adli Birimler (Adli Yardım, Avukat, Mahkeme...) ☐ İdari Birimler (Sydy, Kaymakamlık, Valilik, Şhm, Çimer, Aşhb, 183, Tapu Müdürlüğü, Bakanlıklar...) ☐ Sağlık Kurumu (Adli Tıp, Hastane, Klinik, Psikiyatrist, Psikolog) ☐ Ştö: ☐ Belediye (Kdm, Kreş, Ayni Nakdi Destekler)	

KADIN DAYANIŞMA VAKFI
KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU

	☐ Diğer: (Sendika, Meslek Oda, Şirket İK)		
33. Sığınakta Kalmış mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Belirtilmedi
34. 6284 Sayılı Kanun Başvurusu/Kararı Var mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Belirtilmedi
35. Şiddetle İlgili Olarak Suç Duyurusu/ Dava Başvurusu/ Kendisine Karşı Açılmış Dava Var mı?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Belirtilmedi
36. Talep Edilen Destek	37. Vakıf Desteği	38. Yönlendirme Yapılan Kurum	
☐ Sosyal Destek ☐ Sığınak ☐ Maddî Destek ☐ Psikolojik Destek ☐ Hukuki Destek	☐ Sosyal Destek ☐ Hukuki Destek ☐ Psikolojik Destek ☐ Aynî/Nakdi Destek ☐ Yönlendirme	☐ Kolluk Birimleri (Ka de s, Polis, Jandarma) ☐ Sönim (Sığınak ve Dışı Destekler) ☐ Adli Birimler (Adli Yardım, Avukat, Mahkeme...) ☐ İdari Birimler (Sv de , Kaymakamlık, Valilik, Şm, Cimer, Ashb, 183, Tapu Müdürlüğü, Bakanlıklar...) ☐ Sağlık Kurumu (Adli Tıp, Hastane, Klinik, Psikiyatrist, Psikolog) ☐ Şt de ☐ Belediye (Kdm, Kreş, Aynî Nakdi Destekler) ☐ Diğer: (Sendika, Meslek Oda, Şirket İK)	

KADIN DAYANIŞMA VAKFI
KADIN DANIŞMA MERKEZİ GÖRÜŞME FORMU

Şiddet Öyküsü:

39. Varsa Alıntısı

40. Şiddeti Paylaştığında Ailesi	Şiddetten Uzaklaşma Konusunda Engel olarak	Haklara Erişimi
☐ Destek ☐ Köstek ☐ Ailesi evlenmeye zorladı ☐ Baskılar nedeniyle evlenmek istedi	☐ Çocuklar ☐ Fail & Duyguları ☐ Ekonomik koşullar ☐ Toplumsal Baskı ☐ Diğer	☐ Şiddet uygulayan engelliyor ☐ Aile engelliyor ☐ Kuruluşa erişemiyor / kötü muamele yaşıyor

EK-3 BİREYSEL PLAN

Danışman				Oluşturma Tarihi	
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Almacağı	Ne Zaman Uygulanacağı	
Yapılanlar					
Yapılanlar					
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Almacağı	Ne Zaman Uygulanacağı	
Yapılanlar					
Yapılanlar					

EK- 4 ÇOCUKLAR İÇİN BİREYSEL PLAN

Danışman		Oluşturma Tarihi		Anne Adı	
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı	
Yapılanlar					
Yapılanlar					
Destek Alanı	İhtiyaçlar	Sorumlu Kişiler	Kimlerden Destek Alınacağı	Ne Zaman Uygulanacağı	
Yapılanlar					
Yapılanlar					

EK-5 GÖNÜLLÜ BAŞVURU FORMU

Adınız-Soyadınız	
Yaşınız	
Telefon numaranız	
E-mail adresiniz	
Okuyorsanız/çalışıyorsanız neredede?	
Kadın Dayanışma Vakfı'ndan nasıl haberdar oldunuz?	

Kadın Dayanışma Vakfı'nda neden gönüllü olmak istiyorsunuz?

Daha önce kadın çalışmaları içinde yer aldınız mı? Nerede? Ne şekilde? Ne kadar süre ile?

Kadın Dayanışma Vakfı'ndan beklentileriniz nelerdir?

Gönüllü destek verebileceğiniz gün ve saatler?

Kadın Dayanışma Vakfı'na hangi alanlarda gönüllü katkı sunabilirsiniz?

GÜVENLİK PLANIM

Bir güvenlik planı yapmak şiddet karşısında benim (ve çocuklarımın) güvenliğini artırmaya yarar. Bana şiddet uygulayan kişinin davranışlarını kontrol edemem ama ne yapacağımı planlarsam kendimi (ve çocuklarımı) güvende tutabilirim. Bu planı belli aralıklarla gözden geçirip güncelleyeceğim. Bu sayede hep hazırlıklı olacağım.

ŞİDDET ÖNCESİNDE NELER YAPABİLİRİM?

- Bir çanta hazırlayıp çabuk ve kolay ulaşabileceğim bir yerde saklayabilirim.
- Çantada şunların olması işimi kolaylaştırabilir:
Evin ve arabanın anahtarları, para, kimliğim, çocukların kimlikleri, banka kartlarım, pasaportlar, ehliyetim, tapu, kira sözleşmesi, sigorta poliçesi, mahkeme belgeleri, adres defteri, şiddeti kanıtlayacak belgeler (darp raporu, fotoğraf vs.), ilaçlar, giysiler.
- Çok acil durumlar için paramı, kimliğimi ve anahtarlarımı üzerimde taşıyabilirim.
- Kendi adıma ayrı bir banka hesabı açtırabilirim. Hesabın ve varsa kredi kartı ekstrelerimin başka bir adrese gönderilmesini isteyebilirim.
- Bana şiddet uygulayan kişiyle ortak banka hesabım varsa hesapta ne kadar para olduğunu takip edip, acil bir durumda para çekebilirim.
- Engellilik durumum nedeniyle evden çıkamıyorsa, şiddet uygulayan kişi orada değilken ulaşımımın sağlanması için güvendiğim biriyle konuşup ayarlama yapabilirim.
- Sokakta şiddete maruz kalırsam bağırmaya ve hızla kalabalık bir ortama doğru uzaklaşmaya çalışabilirim.
- Kendimi fiziksel, psikolojik olarak savunmak ve geliştirmek için eğitime/kursa katılabilirim.
- Gerekli durumlarda borç alabileceğim kişileri belirleyebilirim.

ŞİDDET SIRASINDA NELER YAPABİLİRİM?

- Şiddet ortamından çabucak uzaklaşmaya çalışmalıyım. Eğer bana şiddet uygulayan kişi ne yaptığımı, nereye gittiğimi sorarsa ona önceden planladığım cevabı verebilirim.
- Aileme ve/veya arkadaşıma haber vererek yardım çağırımları için önceden belirlediğimiz kodu söyleyebilirim. Telefonumun hızlı arama tuşlarına 155'i ve acil durumda destek alabileceğim kişilerin numaralarını ekleyebilirim.
- Banyo, mutfak gibi içinde bıçak vs. olan, zarar görebileceğim odalardan uzak dururum. Bulunduğum ortamda en iyi kaçış yerini düşünürüm.

- Sağduyuma güvenirim. Eğer benim (ve çocuklarımın) can güvenliği tehlike altındaysa (şiddet uygulayan o anda elinde silahla, bıçakla beni öldürmeye çalışıyorsa ve kaçmaya çalışırken zarar görme olasılığım yüksekse) onu sakinleştirmeye çalışır ve kendimi korurum.

ÇOCUKLARIMIN GÜVENLİĞİ

- Çocuklarımla kaçış planı yapabilirim. Onlara 155 Polis İmdat ve 112 Acil Yardım ve Kurtarma telefon numaralarını öğretebilirim. Telefonda nasıl konuşacaklarını önceden onlarla prova yaparım. Adresimizi ezbere bildiklerinden emin olurum.
- Güvendiğim birinden acil durumlarda çocuklarıma bakmasını isteyebilirim. Şiddet sırasında çocuklarımla yapabileceği en iyi şey kaçıp kendilerini korumalarıdır. Onlara şiddet başladığında hemen kilidi olan ve içinde telefon olan bir odaya kaçmalarını söyleyebilirim.
- Telefonla yardım istemelerini, eğer evde güvenli şekilde telefona ulaşma imkanları yoksa, komşunun telefonunu ya da en yakındaki telefonu kullanmalarını söylerim.
- Ev dışında çocuklarımla buluşmak için güvenli bir yer belirler ve oraya nasıl gidebileceklerini onlara öğretirim. Ortam güvenli hale geldikten sonra onlarla buluşabilirim.

İŞYERİMDEKİ GÜVENLİĞİM

- Patronuma, çalışma arkadaşlarıma, varsa güvenlik personeline vs. durumu anlatabilirim.
- Kendi telefonuma gelen aramaları izleyebilmek için telesekreter kullanabilirim. Çalıştığım yerin operatöründen veya sekreterinden bana gelen aramaları izlemelerini isteyebilirim.
- Eğer şiddet uygulayan kişinin e-postalarına erişimi varsa, şifremi değiştirebilirim. Bana karşı hakaret ve tehdit içeren e-postaları, mesajları, telefon konuşmalarını, sosyal medyada yayınlanan yazıları kaydedip bunlarla birlikte Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunabilirim.
- İşyerinden ayrılırken arkadaşşıma benimle arabama, durağıma vs. kadar gelmesini rica edebilirim. Sosyal medya hesaplarımdan bana şiddet uygulayan kişiyi engelleyebilirim. Telefonumun konum bildirme özelliğini kapatabilirim.

YAŞADIĞIM YERDE GÜVENLİĞİM

- Şiddet uygulayan kişinin anahtarı varsa kilitleri değiştirip pencerelere parmaklık koyabilirim.
- Komşuma evimden bağırma-kavga sesleri gelmesi halinde polisi aramasını söyleyebilirim. Şiddet anında yardıma ihtiyacım olduğu anlamına gelen bir parolayı önceden komşularımla belirleyebilirim. Bu parola bir işaret, bir ses veya kelime olabilir. Çocuklarıma, şiddet uygulayan kişi gelirse polisi vs. aramalarını söyleyebilirim.
- Mahkeme kararlarının (koruma, uzaklaştırma, velayet vs.) fotokopilerini hep yanımda taşıyabilirim. Bunları çalıştığım yere, kreşe, vs. verip, şiddet uygulayan kişiyi gördüklerinde

- bana haber vermelerini isteyebilirim. Bu insanlara şiddet uygulayan kişinin fotoğraflarını verebilirim, bu sayede onu tanıyabilirler. Çocuklarımı okuldan kimin alacağını söyleyebilirim.
- Gittiğim marketi, hastaneyi vs. değiştirebilirim ya da eskisine göre farklı saatlerde gidebilirim. Adımın oturduğum apartmanın ya da kapımın zilinde yazmadığından emin olurum.
 - Bana şiddet uygulayan kişiyle buluşmayı kabul edersem kalabalık bir yerde buluşmalıyım.
-
- Polis: 155, Jandarma: 156, Ambulans:112
 - ALO 183 (Aile, Kadın, Çocuk, Engelli Danışma Hattı)
 - ALO 157 Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER)
 - Ankara Barosu Gelincik Merkezi (Kadına Yönelik Şiddet Hattı): 444 43 06
 - ŞÖNİM-Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi: 0 312 348 36 86 - 351 65 63
 - Kadın Dayanışma Vakfı: 0 312 430 40 05 - 432 07 82

kadindayanismavakfi.org.tr

[kadin-dayanisma-vakfi](https://www.linkedin.com/company/kadin-dayanisma-vakfi)

[kadindayanismavakfi](https://www.youtube.com/kadindayanismavakfi)

bilgi@kadindayanismavakfi.org.tr

[kadindayanismavakfi](https://www.instagram.com/kadindayanismavakfi)

[kadindayanismavakfi](https://www.facebook.com/kadindayanismavakfi)

KADIN DAYANIŞMA VAKFI

Kültür Mah., Mithatpaşa Cad. 61/12
Kızılay ANKARA

Tel: 0312 430 40 05- 432 07 82